

B

TYRIBUCIŢA ROMÂNIA

Sādegh Hedāyat

Bufnița
oarbă

POLIROM

Sādegh Hedāyat

Bufnița oarbă

Ediția a II-a revăzută

Traducere din limba persană, prefață,
note și comentarii de Gheorghe Iorga

POLIROM
2006

Sādegh Hedāyat, *BUF-e KUR*

© 2006 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN EPUB: 978-973-46-2279-5

ISBN PDF: 978-973-46-2525-3

ISBN print: 978-973-46-0387-9

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Sādegh Hedāyat, cel mai mare prozator iranian modern, s-a născut în 1903 la Teheran. Fiu al celebrului poet și critic Rezā Quli Khan Hedāyat, Sādegh Hedāyat studiază la Paris și întreprinde numeroase călătorii în Europa și în Orient. Se sinucide în 1951, în timpul unei vizite la Paris, cauzele gestului său rămânând până astăzi învăluite în mister.

Considerată cea mai importantă operă a literaturii iraniene moderne, *Bufnița oarbă* este o metaforă a degradării spiritului. Un adevărat panoptic de imagini suprarealiste, capodopera lui Sādegh Hedāyat descrie în cele mai mici amănunte disperarea împinsă dincolo de limite a unui tânăr care și-a pierdut iubita misterioasă. Pe măsură ce personajul alunecă treptat în nebunie, cititorul devine prizonierul viziunii sumbre a scriitorului asupra condiției umane.

Tradusă în numeroase limbi, *Bufnița oarbă* a fost adesea comparată, printre altele, cu operele lui E.A. Poe, Franz Kafka și Rainer Maria Rilke.

Un Kafka al Orientului?

Despre Iran, țară care, precum Grecia, rivala sa de altădată, trăiește sub apăsătoarea obsesie a unui trecut strălucitor, se știe relativ puține lucruri în România, ca și în bătrâna Europă, de altfel. Identificând islamismul cu lumea arabă, „uităm“ că acest teritoriu, mai restrâns astăzi decât pe vremuri, e o țară în care se vorbește o limbă indo-europeană.¹

Este cu atât mai trist că acum, la începutul mileniului al treilea, încărcat de optimiste utopii economice, sociale, politice, culturale, dar dominat, în această parte a lumii, de utopia unei Europe bântuite de *daimonul* unității, noi, europenii (ca și nord-americanii), nu reușim, dintr-un orgoliu nemăsurat sau din pură ignoranță, să învingem o altă utopie: mentalitatea că suntem „unici“, că, cel puțin din punct de vedere cultural, nu avem origini... Nu poți învinge rigorile unei fatalități istorice și geografice practicând cu o consecvență demnă de o cauză mai bună închiderile lingvistice! Spațiile goale, când e vorba de receptarea spiritului unui popor, creează neînțelegeri și sentimentul inconfortabil că planeta gândește... sectorial. Ne putem explica și așa de ce literatura unei țări ca Iranul, cu un cod artistic greu de imaginat de către euro-americieni, nu a pătruns decât întâmplător și circumstanțial în circuitul valorilor noastre spirituale, fiind receptată precar și incoerent, la nivelul individului și nu la nivel de grup sau comunitate lingvistică! În ciuda unor străduințe admirabile ale unor organisme internaționale, cum ar fi UNESCO...

În ceea ce ne privește pe noi, românii, obișnuiți să privim de când ne știm spre Occident (*ex occidente lux*, nu-i așa?), reducând cel mai adesea cultura universală la cea occidentală, europocentristă, ignorând cu bună știință tot ce nu este european sau nord-american, am rămas împietriți în gustul nostru, neuitând să ne văicărim că avem mentalitate... balcanică! Traducerile din literatura clasică persană, poezie, mai ales (bine că sunt și acestea!), păcătuiesc prin îndepărtarea de la modelul poetic persan, traducătorii permițându-și libertăți prea mari în textul secund, încât acesta pare rupt de codul cultural care l-a născut, ba, mai mult, pare supus unei ideologii artistice europene. De vină sunt, bineînțeles, și traducерile germane, engleze sau franceze pe care traducătorii români le-au consultat, dar nu ne putem abține să nu constatăm și lipsa unei politici de pregătire a unor traducători pentru limbile rare ale lumii, adevărate insule de frumusețe nedescifrată.

Literatura persană, în sensul care se dă astăzi acestui termen, are o vechime de mai bine de o mie de ani. Poeți ca Ferdousi, Omar Khayyām, Moulavi, Saadi, Hāfez, puțin cunoscuți în Europa, dar genii în adevăratul sens al cuvântului, mari și originali inventatori de lumi și limbaje poetice, au fost imitați, începând cu sfârșitul secolului al XV-lea, de emulii lor, sub neliniștea și presiunea unui trecut prea încărcat de glorie, încât se părea că la umbra acestuia nu înflorește decât epigonismul. Imitând forma în detrimentul conținutului, neintuind obscurul cod ideatic-cultural-filozofic, în absența căruia poezia persană clasică nici nu poate fi concepută, epigonii n-au putut să-i egaleze pe marii creatori de imaginar poetic, dar nici să se îndepărteze de modelele consacrate.

Între literatura clasică persană și literatura modernă iraniană (începutul secolului al XX-lea) e o prăpastie imensă. Nevoia de sincronizare cu... Occidentul e consecința modernizării Iranului, mulți scriitori dorind să se elibereze de o moștenire grea, paralizantă, incapabilă să mai hrănească noi variante artistice, și să se alinieze într-un fel literaturii moderne practicate aiurea, în Europa de Vest, mai ales. Revoltându-se împotriva unei estetici dogmatice, devenite aproape religie, ce ținea de spiritul persan, poetic prin excelență, (*zabān-e širin* = limbă dulce, cum îi place iranianului să se laude cu limba lui), manifestat în poezia lirică, didactică sau narativă, unii scriitori și-au propus să consacre efortul lor inventării unei literaturi beletristice în proză. Se petrece un fenomen curios, de negăsit în literaturile europene, de exemplu, unde poezia și proza se dezvoltă paralel, și anume: proza apare, ca gen, printr-o reacție aproape naturală la poezia persană. La începutul secolului al XX-lea apar câteva romane (ați ghicit, istorice !), care, din cauza lipsei unei tradiții și lipsei de exercițiu epic, sunt stângaci construite, având o retorică pompoasă, rebarbativă.

Noutatea fundamentală în epica persană o vor aduce trei tineri aparținând noii școli de proză, instruiți în străinătate, care, în felul acesta, s-au putut desprinde mai ușor de trecutul anchilozant: Mohammad Ali Djamālzādeh (*Yeki bud, yeki na-bud* - A fost odată ca niciodată - povestiri, 1921), Hedjāzi (*Zibā* – povestiri, 1930) și, mai cu seamă, Sādegh Hedāyat, cu volumele de nuvele *Îngropat de viu* – 1930, *Trei picături de sânge* – 1931, *Clarobscur* – 1932 și, desigur, capodopera sa, romanul *Buḡniṣṣa oarbă* (în original, *BUF-e KUR*) – 1936. E o adevărată Renaștere pentru literatura și cultura Iranului modern. Fiind conștienți că literatura iraniană se află la o răscruce de drumuri, cei trei pionieri, foarte activi în viața literară, arată că este nevoie de mijloace noi și neobișnuite pentru a instrui un public prea ocupat cu câștigarea existenței ca să-și permită să recurgă la procedeele clasice, tradiționale, de instrucție și educație. După Djamālzādeh, de exemplu, acest instrument e nuvela, scurtă sau lungă. Numai

nuvela conține mijloace de a-i învăța pe iranieni modul de viață și obiceiurile restului lumii, de a învăța o jumătate de teritoriu cum trăiește cealaltă jumătate. După această perioadă se poate spune că, deși necunoscută aproape deloc în lume, literatura iraniană s-a sincronizat, cel puțin la nivelul intențiilor, cu cea a restului lumii, învin-gându-se în felul acesta un complex psihologic și cultural în egală măsură; ba, mai mult, în cazul lui Hedāyat, a inventat noi forme expresive, „modelul“ suprem fiind *Bufnița oarbă* (o nuvelă mai mare !), în legătură cu care cititorul român avizat va observa că nu seamănă cu nici o altă operă epică din literatura universală. Iranienii înșiși au aflat târziu că Sādegh Hedāyat e cel mai mare scriitor al lor din modernitate. Avea dreptate postul de radio BBC, care, într-o emisiune din perioada interbelică, afirma cu autoritatea-i binecunoscută: „Iranienii nu-l cunosc pe cel mai mare scriitor al lor.“

Născut în 1903, marți, 17 februarie, la Teheran, Sādegh Hedāyat e fiul cunoscutului (în Iran) poet și critic, Rezā Quli Khan Hedāyat.

Viața exterioară a celui mai mare prozator modern iranian e atât de simplă, încât, vorba lui Nichita Stănescu, „devine de neînțeles“. A lucrat la Banca Națională a Iranului, la Facultatea de Arte Frumoase, în Biroul muzicii naționale. A colaborat la revistele de mare importanță literară și culturală *Sokhan (Cuvântul)* și *Payyām'-e nou (Mesajul nou)*. Două congrese n-au putut fi ocolite: Congresul scriitorilor iranieni (1945) și Congresul unei lumi a păcii (1949). Plăcerea de a călători, niciodată pe deplin satisfăcută, făcea parte din marile bucurii ale sufletului său, niciodată egal cu el însuși, dornic mereu de fulgurații ale fenomenului și căutând un sens al evadărilor pe cont propriu. Așa a ajuns în Belgia, Franța, Germania, India, Azerbaidjan... Călătorii pline de tâlcuri... A avut și o scurtă experiență politică, în partidul Tudeh, din care a ieșit – cum altfel? – dezgustat...

Dar viața interioară a scriitorului e de-a dreptul fascinantă. E greu de imaginat pentru noi că în Iranul interbelic, atât de agitat și de contradictoriu, putea trăi un intelectual atât de strălucitor, din specia rară a rasașilor, de o exigență ieșită din comun, un gânditor independent în fond. El, care era o veritabilă enciclopedie, un ciudat renesantist modern, era modest, de o modestie frizând anonimatul. Poate puritatea sufletească să-l fi făcut să aleagă o existență ștearsă. Dar deliberat și-a asumat suferințele provocate de refuzul compromisului de orice fel. Era blând chiar și când se avânta în polemici: la cafenea, pe stradă, acasă, la prieteni, în presă... Era convins că răul vine din ignoranță și sesiza cu o ușurință naturală ridicolul lucrurilor, al persoanelor și situațiilor, deși era

câteodată indulgent cu prietenii și cu cei care-l iubeau. Asta mai tempera disprețul și prostia lumii în care trăia.

Studiile în Franța, pe vremea aceea visul oricărui intelectual iranian, au un caracter complementar, pentru că-l pun în legătură cu marea cultură a lumii occidentale. Aici descoperă latențe europene ale spiritului oriental. Aici învață să se bucure (în felul lui, desigur!), să sufere (el, care avea vocația suferinței). Aici scrie *Bufnița oarbă*, după propriile mărturisiri, în 1931, și nu după călătoria în India, (1935-1936), așa cum susțin unii dintre exegeții operei sale. Aici, în Franța, are o primă tentativă de sinucidere. E un joc cu moartea, un exercițiu de creditare a operei : moartea – supremul lui adevăr, ficțiunea perfectă, singurul mod în care nu reușești să te amăgești („Numai moartea nu minte“, spune el în *Bufnița oarbă*).

Călătoria în India are valențe sincretice, e o călătorie în spirit – acolo Sâdegh Hedāyat „vede“ teribila uniune a două tipuri de gândire, aparent ireconciliabile: gândirea orientală și gândirea occidentală – una bazată pe fragmentarism, cealaltă, pe ideea de sistem. Stranie premoniție scriitoricească în *Bufnița oarbă*, roman scris la Paris, în Franța!

Îi plac evadările (uneori săptămâni întregi) și respinge gloria. Prietenii îi smulg manuscrisele din mână și așteaptă cu înfrigurare și cu mari emoții tipărirea lor. De multe ori, nici scriitorul însuși n-are habar de apariția, în librării, a cărților sale...

Pe 2 noiembrie 1950 e din nou la Paris. Va fi pentru ultima oară. Îl năpădesc amintiri și afecțiuni vechi. Sensurile existenței se o'bscurizează. Autonomia operei ucide autorul. Nu mai e nimic de sperat: nici de la viața aceasta, nici de la viața cealaltă...

Închiriază un apartament în arondismentul 18, pe strada Championnet, nr. 37. În noaptea de 8 spre 9 aprilie 1951, se închide aici și, după ce astupă cu bumbac toate gurile de aerisire, după ce face ordine, după ce-și arde ultimele manuscrise, deschide gazele... De data aceasta, ficțiunea a funcționat perfect. Întins pe canapeaua din bucătărie, surâzând, calm, împăcat în sfârșit cu el însuși – așa l-a găsit un vechi prieten, Edouard Saenger, cel care îl ajutase să se mute. Pentru că nu-i plăcea să aibă datorii, și-a pus pe piept portofelul cu 100.000 de franci, pe care-i împrumutase de la un prieten iranian în vederea închirierii unui studio; alături, manuscrisele ultimelor opere, arse. A doua zi, Sahid Nurā'i, scriitor iranian și unul dintre cei care-l iubeau mai mult, moare de o criză cardiacă, într-un spital din capitala Franței. Pe 10 aprilie 1951, la Paris ploua mărunț, bacovian.

Funeraliile au căzut în sarcina Ambasadei Iranului...

„Pentru a fabrica un automobil, în zilele noastre, trebuie să construim mai întâi o căruță? Învățarea principiilor scriiturii e o afacere personală. Eu pot numai să o introduc într-o lume la care nu are acces. Și, pentru asta, cu atât mai bine dacă sunt în măsură să-i aduc ultimul strigăt în literatură. Necesar este a citi, a traduce, a scrie.“ Cuvintele acestea par să trădeze gândirea unui european, dacă vreți, a unui prozator român din perioada interbelică (îmi vine în minte Camil Petrescu). Ele aparțin lui Sādegh Hedāyat și sunt spuse într-o discuție cu unul dintre emulii săi, când literatura persană învăța alfabetul modernității. Și el e obsedat de „arderea etapelor“, de principiile scriiturii, de sincronism... Lucrurile par să se petreacă la fel în toate literaturile care au avut „complexul“ întârzierii la festinul modernității. Sesizând la timp rezistența tradiției literare persane și imposibilitatea desprinderii din ea a unor noi forme artistice, Sādegh Hedāyat lansează un veritabil apel către confracții iranieni: „Voi, ceilalți, copii ai erei atomice, ce căutați în literatura anacronică? Literatura s-a schimbat complet. După Joyce, s-a terminat cu literatura de doi bani. Literatura înainte de Joyce și după Joyce. Asta-i tot.“

Până a ajunge să fie tranșant în opțiunile sale estetice, marele prozator iranian a citit mult și metodic din marea literatură a lumii, cu orizontul de așteptare al unui intelectual pentru care culturile orientale importante nu aveau secrete: un enciclopedist căutându-și contururi fulgurante în afara Iranului. E uimitor pentru noi, europenii, să constatăm ce univers referențial bogat și divers putea avea un scriitor iranian din perioada interbelică: Sartre, Zweig, Kafka, Colette, Maupassant, Cehov, Voltaire, Lamartine, Caldwell, Maugham, Th. Mann, Camus, V. Woolf, Werfel, Steinbeck, Joyce, Wilde, Cocteau, Gide, Nietzsche, Freud, Herschfield, Krafft-Ebing, Hesse, Dostoievski, Balzac, Hoffmann, Dickens, Poe, Gogol, L. Tolstoi, Faulkner, Hemingway, Merimée, Th. Gautier, Gobineau, Shakespeare, Flaubert, Baudelaire, Cervantes, Dos Passos, Lautréamont, Rimbaud, A. Huxley, Proust, Spengler, Hegel, Kant, Platon, Aristotel, Ceaikovski, Schubert, Liszt, Bach, Mozart, Berlioz, Chagall, S. Dali, H. Miller, Goethe, A. Tolstoi etc.

Lecturile euro-americe n-au întunecat în vreun fel iubirea lucidă pentru folclorul și tradițiile Iranului vechi (îi datorăm numeroase traduceri de texte pahlavi, dar și prețioase lucrări despre folclorul iranian). Acestui curios sincretism cultural îi adăugăm pasiunea cu care s-a aplecat asupra complicatelor religii ale Persiei antice, asupra superstițiilor și practicilor magiei populare care derivă din ele. Și peste toate s-a așezat tulburătoarea umbră a Indiei. Au fost

dimensiunile care au trezit, la Hedāyat, gustul pentru straniu și insolit, ideea că excepțiile și devierile de la ordinea naturală ne guvernează existența.

Iubirile lui mari, urmare a unor afinități electivă, s-au numit Omar Khayyām (cărui i-a dedicat un strălucit studiu, *Cântecele lui Khayyām*) și, se putea altfel?, Franz Kafka (e bizar că Sādegh Hedāyat a tradus *Metamorfoza* după ce a scris *Buḡniṭa oarbă*!).

Prin eseu sau prin opera beletristică, Hedāyat repune în circuitul receptării cultura veche iraniană, prin resurecția formelor ei potențiale, prin aducerea acestora în actualitate, demonstrând că nu sunt expresia moartă a unui trecut mut, închis în el însuși.

Toți contemporanii acestui *esprit maudit* au mărturisit că era o nemaipomenită încântare să-l asculți vorbind natural, fără efort de memorie sau gândire, despre literatură, artă, psihologie, filozofie, medicină, psihanaliză, magie, sociologie, economie, teatru, politică, religie, teoria culturii etc.

Trecea cu ușurință de la un subiect la altul și, în funcție de importanța lui, măsura sau micșora ritmul vorbirii, pe care o pigmenta cu tot felul de interjecții. Era un boem dublat de un savant, trăind cu intensitate maximă atât în cafenea, cât și în bibliotecă.

Numeroasele sale opere, schițe și povestiri în majoritate, sunt scrise sub semnul unei mari tensiuni a spiritului creator, rezultat al impactului dintre două culturi și două civilizații, străine, dar complementare, o inedită și inexplicabilă, aproape, sinteză. Fiecare dintre bijuteriile epice ale lui Sādegh Hedāyat pare scrisă ca și cum ar fi ultima, ca și cum fragmentul ar oglindi întregul, iar acesta e gata să se prăbușească. „Mi-e teamă doar că mâine mor și nu m-am cunoscut încă“ (*Buḡniṭa oarbă*) e semnul de recunoaștere a unei creații în care temele dominante sunt singurătatea, mizeria, obsesia morții, reîncarnarea etc., iar motivele sunt tratate într-un registru stilistic adecvat, echilibrat. Personajele, în afară de el însuși, sunt bărbați și femei din copilărie, de care-și amintește că i-a văzut pe străzile Teheranului sau la periferiile acestuia și la Șiraz, „orașul trandafirilor roșii, al privighetorii și al vinului“. La un alt nivel de lectură, unele dintre aceste opere sunt și veritabile studii de moravuri, interpretări superioare ale modului de a fi al iranienilor, viziuni arhetipale ale unui popor care trăiește simultan în prezent și trecut, care are mereu presentimentul că stafia trecutului îi dă târcoale, că-i controlează și cenzurează evoluția.

Pesimist ca Omar Khayyām, dar cu o luciditate sticloasă, Hedāyat are o privire disperată pe care o poartă printre oglinzile deformante ale lumii – acest

univers cu legi impenetrabile, absurde și crude, în care sufletele morților, într-o nuvelă, de exemplu, răătăcesc în căutarea unei oarecare certitudini.

Romanul *Bufnița oarbă* (în persană, *BUF-e KUR*) a fost publicat pentru prima dată la Bombay, în India, în 1936, într-un tiraj confidențial (50 de exemplare poli-copiate), provocând un mare scandal în Iran - marile opere pătrund câteodată cu violență în conștiința publică, modificând structural orizontul de așteptare, de obicei conservator, al cititorilor (să ne amintim doar de *Madame Bovary* sau *Les Fleurs du Mal...*). Abia în 1941, după schimbarea regimului și ocuparea Iranului de către aliați, au apărut condiții favorabile pentru îndrăzneța școală literară a tinerilor. Chiar în această conjunctură, a doua ediție a fost acceptată cu mare dificultate, în foileton, în ziarul *Iran*, apoi în volum, tot în 1941.

Publicul cititor a fost șocat nu numai de noutatea estetică a romanului, ci și de limbajul criptic, ceea ce dă naștere la multe interpretări. Nu întâmplător, credem, capodopera prozei persane a stârnit interesul și entuziasmul părintelui suprarealismului, André Breton, după traducerea în franceză.

Calitatea esențială a *Bufniței oarbe* e că nu seamănă cu nici o operă din literatura universală. Ea nu se poate înscrie în nici o tipologie sau serie epică. Paradoxal, autorul se hrănește cu arhetipurile culturii vechi persane și e familiarizat cu marile literaturi ale lumii. Scris cu cea mai neagră cerneală, romanul demonstrează spiritul turmentat al autorului, apăsător de exigență, fascinat în egală măsură de nebunie și moarte, obsedat de rigoare și de sarcasm clarificator. Pesimismul fundamental îl angajează pe două căi diferite, dar secret complementare: aceea a unei aspre ironii, cu accente deseori nemiloase, și aceea a unei disperări, departe de orice emfază, încăpățânându-se să sape în dureroasa și mareașă sa deșertăciune.

În ceea ce privește intenționalitatea artistică, revelată printr-o lectură fidelă, care nu ține seama de obscurul simbolism criptic, putem spune că eroul e un visător solitar, izolat de restul umanității printr-o sensibilitate exacerbată de consumul abuziv de stupefiante și alcool. El își urmează sinistrua aventură de-a lungul a două avataruri îndepărtate, din secole diferite. Pentru el, idealul e, desigur, inaccesibil. Îl întrevade, totuși, într-o apariție fugară ca un vis de opiomani. Farmecul se rupe brusc: replonjat în abisul trecutului, nefericitul asistă la geneza îndepărtată a evenimentelor pe care tocmai le trăiește. Acolo îl înconjoară aceleași personaje, dar grotești și tragice, și constată că acest mediu sordid e chiar al lui. În zori, se regăsește acoperit de sânge mort, închegat, viermi

vestitori ai unei descompunerii viitoare mișună pe corpul său. Detracatul care face această stranie mărturisire evoluează într-o lume care îi modelează halucinațiile, fără raporturi cu aceasta, lume pe care o disprețuiește, lumea indivizilor normali – canalia. Acest univers e guvernat de alte canoane decât al nostru, obiectele, ființele, timpul, cauzalitatea suferă deformări deosebite, ca în viziunile provocate de febră.

În zona neintenționalității artistice, acest miniroman poate fi citit ca o alegorie a operei de artă (având în vedere dubla meserie a naratorului, desenator și scrib), a raporturilor secrete dintre autonomia ficțiunii și precaritatea realului. Ne gândim și la umbra autorului proiectată pe perete (un alter ego?), care „supraveghează” procesul de elaborare a creației artistice, ajungând să semene (chiar să fie!) cu o bufniță care citește (înghite!) tot ce scrie acesta (opera absorbită de dublul obscur al naratorului!). Sunt multe secvențe narative care pot sugera ideea că ficțiunea e mai consistentă ca realitatea, că, nu-i așa?, viața imită literatura, că ficțiunea artistică nu e numai o realitate suprapusă, ci chiar un avatar al realului, negativul acestuia. Oricâte interpretări am da romanului (dacă îl considerăm roman), narațiune densă și suficientă sieși, rămâne mereu ceva inexplicabil, care rupe coerența hermeneutică. Ne permitem, totuși, să mai sugerăm cititorului român să fie atent la câteva elemente ale narațiunii, fără să avem, Doamne ferește, pretenția că am oferit „grila” de lectură și înțelegere: alteritatea, ezoterismul – ca rezultat al tensiunilor dintre stilistica revelării și stilistica obscurizării, motivul umbrei ca ființă autonomă și ca epifanie a realului, limbajul magico-inițiat, parabolic, meditația ca model de „falsificare” a realului, motivul androgenului, existența hipnotică, obsesia oglinzii deformante, creatoare de halucinații, percepția lumii sub anestezie totală, motivul literar al femeii-mandragoră, absurdul realului revelat printr-o ficțiune „pe dos”, ciudate și neașteptate sinestezii semiotice – la care „participă” semnele realului (perceput mai ales olfactiv) și semnele avatarurilor realului (percepute auditiv), călătoria onirică, motivul camerei-sicriu, care concentrează spațiul și timpul etc.

În critica literară iraniană contemporană există aproape 50 de interpretări ale *Bufniței...*, în care se apelează la idei din teoria culturii, filozofie, morală, mitologie, religie, epistemologie, literatură, semiotică, drept islamic, psihologie, psihanaliză, sociologie, semantică etc. O parte din aceste interpretări (unele depășind, în ceea ce privește numărul de pagini, romanul însuși!) a fost adunată într-o carte, cu un titlu ascunzând o nefericită iluzie: *Aceasta este Bufnița oarbă*. Nu „aceasta” este *Bufnița oarbă*, domnilor! Cu cât încerci să-i dai de capăt, cu atât întrebări noi răsar, întunecându-le pe celelalte, iar răspunsurile care se nasc răstălmăcesc sau anulează (prin asimilare) vechile păreri...

Mania găsirii de „noduri și semne“, ceea ce e bine pentru o operă mare, începuse încă din timpul vieții scriitorului. Fiecare dintre interpreți trăia în secret bucuria, iluzorie de altfel, că a descoperit „cheia“ romanului, „grila“ unei înțelegeri fără rest...

Nedorind neapărat să-și explice opera, ca Gide în jurnalul său, Sādegh Hedāyat a încercat, în discuții particulare sau în articole (răspunsuri la întrebările cititorilor), să demitizeze neintenționalitatea ideatică a cărții. Merită cu prisosință să spicuim câteva „luări de poziție“: „*Bufnița oarbă e plein d'effets* conștiente, foarte calculate, precise [...]. Fiecare pagină e condusă ca o partitură muzicală. Pasajele care par cele mai imaginare sunt chiar cele asupra cărora am muncit cuvânt cu cuvânt. Otrava, căci e otravă înăuntru, am distilat-o picătură cu picătură. Întâi mă întrebam ce voiam să spun, apoi căutam cea mai bună formă, tonul cel mai convenabil [...]. Unii [...] au crezut că personajul din *Bufnița oarbă* sunt eu. E adevărat, bineînțeles, eu sunt autorul, dar detașat de narator. Fiecare frază e intențională... nimic din delirul unui opioman. Când descriam scena asta înfricoșătoare, râdeam cu lacrimi. [...] Și totuși asta e opera mea cea mai clară. Nimic nu-i extraordinar în ea. Dar se vede? *J'ai surtout fait des transpositions*. Să luăm cazul numărului 24, care e o măsură de timp, de bani, de monede vechi... Naratorul spune sincer că asta e singura bogăție a vieții sale... Ce este un an? Un tur, un tur complet. Și așa mai departe... [...] Leacurile bizare pe care doica i le dă naratorului. Nu sunt invențiile mele. Le-am copiat după *Canonul* lui Avicenna, fără să le modific deloc.“

După propriile mărturisiri, pentru fundamentarea asemănării tatălui cu unchiul, cu negustorul de mărunțișuri, cu naratorul etc, a folosit lucrarea *Dublul și Don Juan*, de Otto Rank, iar pentru dragoste, *Lady Macbeth în sat*, de N. Leskov. Tentativă de clarificare? Sau dorință secretă de obscurizare a operei? E pariul cititorului român...

Traducerea acestui roman a început în anul 1978, când studiam limba persană la Universitatea din Teheran, ca bursier al statului român, în anul al II-lea. Ca orice intelectual român curios, i-am întrebat pe prietenii mei iranieni care e cel mai dificil roman persan, pentru că aş vrea să-l traduc în română. Mi-au răspuns pe loc: *Bufnița oarbă!*, dar n-am înțeles de ce s-au uitat la mine condescendent... Aveam să înțeleg destul de repede: textul era aproape încifrat, scris într-o limbă aproape sinonimică, redundantă, bogată în fraze ce păreau rupte dintr-un discurs fundamental, dar care nu puteau fi reperate... Era un text fără „gravitație“, acronic, iar eu, un biet începător într-o limbă de trei ori mai bogată ca engleza sau... franceza! O primă variantă am terminat-o în țară, în

1979. Până la găsirea formei celei mai apropiate de original, convenabile limbii române și potențialului cititor român, am scris 15 variante. Nu știu dacă cea încredințată tiparului i-ar fi plăcut unui Hedāyat cunoscător al limbii noastre! Au fost multe descurajări, renunțări, reluări și multă hârtie... destinată coșului! Părea că din noianul literelor persane mă priveau ochii lui Sādegh Hedāyat, înfricoșați și descurajanți totodată!

Până la urmă, obișnuindu-mă cu textul, trăind în intimitatea lui atâția ani – printr-o curioasă empatie literară și ideatică -, am avut sentimentul că am scris eu însumi această carte. Nu e visul oricărui traducător? Limba română, atât de încercată în confruntările cu atâtea texte „sacre“ ale umanității, a ieșit, sperăm, biruitoare. Textul persan s-a lăsat asimilat, chiar dacă e aproape intraductibil! Ce rău îmi pare, domnule Hedāyat, nu poți afla că *Bufnița oarbă* e primul roman iranian în echivalențe lingvistice românești!... Mulțumesc cerului că m-a eliberat...

Gheorghe Iorga

În viață sunt răni care, precum lepra, rod încet în singurătate sufletul și-l distrug.

Există dureri ce nu se pot destăinui nimănui, fiindcă se obișnuiește ca aceste încercări incredibile să fie socotite drept accidente sau evenimente rare și ciudate, iar dacă cineva le descrie cu vorba sau cu pana, oamenii, respectând opiniile admise în mod curent, pe care le împărtășesc, de altfel, și ei, acceptă povestea, dar cu un zâmbet sceptic și disprețuitor. Pentru că omul n-a găsit încă un remediu acestui flagel, iar singurul leac e uitarea pe care o dau vinul și somnul artificial, provocat de opiu și de stupefiante. Dar ce păcat că efectul acestui gen de medicamente e trecător și, în locul ușurării, după un timp, durerea crește violent!

Oare va pătrunde cineva, într-o zi, secretele acestor accidente metafizice, acestor reflexe ale umbrei sufletului, perceptibile numai în năucirea care separă somnul de starea de veghe?

În ceea ce mă privește, mă voi mărgini să relatez o experiență de acest ordin, a cărei victimă am fost și care m-a tulburat atât de mult, că n-o voi uita niciodată; cât voi trăi, până în ziua Eternității, până în momentul în care voi câștiga acele tărâmurii a căror esență scapă înțelegerii și simțurilor noastre, semnul său funest îmi va otrăvi viața – îmi va otrăvi, am scris, dar voiam să spun, mai degrabă, că am purtat totdeauna în mine această cicatrice și că voi rămâne pentru totdeauna marcat de ea.

Mă voi strădui să scriu ce-mi amintesc, ce mi-a rămas în minte din înlănțuirea evenimentelor, poate reușesc să-mi fac o judecată generală cu privire la ele; nu, voi ajunge cel mult să cred, să mă cred pe mine însumi – fiindcă pentru mine n-are nici o importanță dacă ceilalți cred sau nu. Mă tem doar că mâine mor și nu m-am cunoscut încă. Într-adevăr, practica vieții mi-a revelat abisul înfricoșător care mă separă de ceilalți: am înțeles că trebuie, pe cât posibil, să tac și să păstrez pentru mine ceea ce gândesc. Iar dacă acum m-am hotărât să scriu e numai pentru a mă face cunoscut umbrei mele – umbră încovoiată pe un perete, care înghite tot ce scriu. Pentru ea vreau să fac o experiență: să văd dacă ne putem cunoaște mai bine unul pe altul. Fiindcă de când am rupt orice legătură cu ceilalți, vreau să mă cunosc mai bine pe mine însumi.

Gânduri zadarnice! – fie, dar ele mă torturează mai mult decât orice realitate. Oare acești oameni care îmi seamănă și care ascultă în aparență de aceleași nevoi, de aceleași pasiuni, de aceleași dorințe ca mine nu există întru amăgirea mea? Sunt altceva decât un pumn de umbre create doar pentru a-și bate joc de mine și a mă înșela? Tot ce simt, văd și judec nu e cumva o himeră neîmpăcată cu realitatea?

Nu scriu decât pentru umbra mea proiectată de lampă pe perete; ei trebuie să mă fac cunoscut.

Pentru prima dată în această lume josnică, plină de sărăcie și mizerie, am crezut că o rază de soare mi-a luminat viața. Ce păcat însă că n-a fost rază de soare, ci doar o strălucire trecătoare, un meteor, care s-a arătat sub aparențele unei femei, ale unui înger mai degrabă. În lumina care O mărginea, mi-am văzut numai pentru o clipă, în spațiul unei secunde, toate nenorocirile vieții și le-am înțeles grandoarea și frumusețea. Dar această licărire s-a pierdut curând în genunea tenebrelor, unde în mod fatal trebuia să dispară. Nu, n-am știut să păstrez această rază fugară. După trei luni, nu, două luni și patru zile, Îi pierdusem urma, dar amintirea ochilor Săi magici, a strălucirii lor ucigătoare nu înceta să mă chinuie. Cum puteam s-O uit, când era atât de strâns legată de existența mea?

Nu, nu-i voi dezvălui niciodată numele: siluetă eterată, subțire, vaporosă, cu doi ochi imenși, mirați, strălucitori, în profunzimile cărora viața mea ardea și se topea încet și dureros, Ea nu mai are legături cu lumea asta josnică și feroce. Nu, nu trebuie să-I pângăresc numele cu lucruri pământești.

După ce s-a stins, m-am retras în general din societatea oamenilor, din cercul cretinilor și fericiților. M-am refugiat în vin și opiu, ca să pot uita. Zilele mi se scurgeau, mi se scurg încă, între cei patru pereți ai camerei. Întreaga mea viață s-a scurs între patru pereți.

De dimineață până seara, mă ocupam cu desenele de pe învelitorile destinate truselor de scris² – tot timpul mi-l dedicam desenatului și consumului de alcool și opiu. Alesesem munca asta ridicolă, decoratul învelitorilor pentru truse de scris, ca să mă amăgesc și să-mi omor timpul.

Din fericire, locuința mea e situată în afara orașului, într-un colț tăcut și liniștit, departe de viața tumultuoasă a oamenilor. Împrejurimile sunt absolut pustii; de jur-împrejur, ruine. Numai dincolo de râpă se văd case de lut turtite, îndesate; de acolo începe orașul. Mă întreb care nebun, ce persoană excentrică a construit cocioaba asta care datează cel puțin de pe vremea Potopului. Chiar cu

ochii închiși, îi văd cu precizie cele mai mici unghere și mă simt apăsător de atmosfera ce domnește aici. Casă pe care n-o poți vedea decât desenată pe vechile truse de scris. Trebuie să-mi notez toate acestea ca să mă asigur că n-am fost indus în eroare, trebuie să explic toate acestea umbrei mele proiectate pe perete. Da, o singură satisfacție îmi rămânea, o foarte mică satisfacție: între cei patru pereți ai camerei, desenam pe învelitori pentru truse de scris, îmi petreceam timpul cu o asemenea distracție ridicolă. Dar, după ce am văzut cei doi ochi, după ce am văzut-O pe Ea, am încetat cu desăvârșire să mai înțeleg sensul și valoarea oricărui efort sau mișcări.

Lucru straniu, de necrezut, nu știu de ce motivul compozițiilor mele nu se schimba niciodată. Desenam, totdeauna, un chiparos sub care era ghemuit un bătrân adus de spate, asemănător yoghinilor din India. Îmbrăcat într-o aba³, cu capul înfășurat într-un turban, își ținea degetul arătător de la mâna stângă pe buze, imobilizat într-un gest care exprima mirarea⁴. În fața lui, o fată îmbrăcată în negru se apleca mult spre el să-i ofere o floare de nufăr – un pârau îi separa. Oare mai văzusem înainte această scenă sau îmi fusese sugerată în somn? Nu știu. Știu doar că niciodată nu desenam altceva. Involuntar, mâna mea plăsmuia acest tablou. Mai ciudat era că se găseau amatori pentru desenele mele; chiar trimiteam astfel de piei desenate în India, prin intermediul unchiului meu, care le vindea și îmi expedia banii.

Această scenă îmi pare în același timp apropiată și îndepărtată, nu mai știu bine. Tocmai mi-am adus aminte de ceva. Am spus că trebuie să-mi scriu memoriile. Totuși, evenimentul s-a produs cu mult după aceea și nu are nici o legătură cu subiectul meu. În urma lui am renunțat în întregime la desen. Asta s-a petrecut acum două luni, nu, acum două luni și patru zile.

Era în a treisprezecea zi după *Nouruz*⁵. Mulțimi de oameni invadaseră împrejurimile orașului. Închisesem fereastra camerei pentru a lucra în pace. Crepusculul era aproape. Desenam cu ardoare. Dintr-odată ușa s-a deschis și a intrat unchiul meu. Eu nu-l văzusem niciodată, pentru că, încă foarte tânăr fiind, plecase într-o îndepărtată călătorie. Era, se pare, armator. Mi-am imaginat că a venit să trateze cu mine vreo afacere, fiindcă auzisem că practica și negoțul. În orice caz, unchiul era un bătrân cocoșat, cu capul înfășurat într-un turban indian și umerii acoperiți de o aba gălbuie, zdrențuită. Avea fața înfolită într-un fular de lână, dar i se vedeau gulerul larg răscroît și pieptul acoperit cu păr. Puteai să-i numeri unul câte unul firele din barba rară, care-i ieșeau din pliurile fularului. Avea ochii bolnavi și roșii și buză-de-iepure. Semănam, cumva de departe și într-un mod ridicol: ai zice portretul meu reflectat de o oglindă deformantă. Nu mi-l-am imaginat niciodată altfel pe tata. Abia intrat, omul se chirca într-un colț al

camerei. M-am gândit să pregătesc ceva pentru a-l primi cum se cuvine. Am aprins lampa și am căutat peste tot, sperând să găsesc ceva de pus pe masă, orice, deși știam că în casă nu mai era nimic: nu-mi mai rămăsese nici opiu, nici băutură. Deodată, ca prin minune, privirea îmi fu atrasă de raftul de sus al etajerei. Am văzut o sticlă de vin vechi, pe care o promisem ca moștenire. Cred că această licoare fusese preparată cu ocazia nașterii mele⁶. Sticla era sus pe raft; nu mă gândisem niciodată la ea, uitasem cu desăvârșire că la mine ar putea exista așa ceva. Ca să ajung la raftul superior, m-am urcat pe un taburet ce se găsea în preajmă. În timp ce mă întindeam să iau sticla, am privit deodată prin lucarna de aerisire. Pe câmpul din spatele casei, am văzut un bătrân cocoșat, așezat sub un chiparos, și o fată tânără, nu, mai degrabă un înger din cer, stând în fața lui, aplecată, și oferindu-i un nufăr albastru cu mâna dreaptă; bătrânul își rodea unghia de la degetul arătător al mâinii stângi.

Fata era chiar în fața mea, dar nu părea să acorde vreo atenție la nimic din ce se petrecea în preajma Ei. Privea fără să vadă, un surâs extatic și inconștient Îi înghețase pe buze, ca și cum S-ar fi gândit la cineva absent. Prin lucarnă I-am văzut atunci ochii teribili și fermecători, plini parcă de un reproș amar, ochi tulburători, mirați, amenințatori și promițatori totodată. Scânteia vieții mele se pierdu în profunzimea acestor pupile strălucitoare, cu expresie misterioasă. Această oglindă fascinantă îmi absorbi întreaga ființă și mă purtă în ținuturi unde gândirea umană își pierde orice putere. Ochii oblici turcmeni, animați de o splendoare supranaturală și îmbătătoare, înspăimântau și atrăgeau în același timp, de parcă ar fi văzut cu ei priveliști înfricoșătoare și metafizice pe care nimeni nu putea să le vadă; pomeți proeminenți, frunte înaltă, sprâncene subțiri și împreunate, buze cărnoase, întredeschise – ai fi zis că un lung sărut arzător tocmai le abandonase, însă fără să le potolească. Părul negru, dezordonat Îi încadra fața palidă; o șuviță i se lipise de tâmplă⁷. Delicatețea picioarelor și impasibilitatea eternă a mișcărilor spuneau mult despre existența Ei trecătoare și fragilă, numai o dansatoare dintr-o pagodă indiană putea avea mișcărilor Ei armonioase. Atitudinea melancolică și bucuria Sa sfâșietoare arătau că nu era o creatură obișnuită, de altfel, frumusețea Ei nu era naturală: Se înfățișa ca o priveliște din visul unui opioman...

Ea făcea să urce în mine ardoarea dragostei pe care o împrăstie mandragora. Cu silueta Ei zveltă, cu liniile suave alunecând de-a lungul umerilor, brațelor, sânilor, pieptului, coapselor, pulpelor, părea abia smulsă din îmbrățișarea perechii Sale: ca mandra-gora-femelă separată de mascul.

Purta haine negre chinezești, uzate, care I se lipeau de corp. În timp ce O priveam, Ea părea că vrea să sară peste pârâul care O despărțea de bătrân, dar nu

reuşea; atunci bătrânul, fără să-şi modifice expresia feţei, izbucni în râs, un râs exasperant, de care ţi se zbârlea părul, un râs dur, discordant, sarcastic – ecou al unui râs venit de pe lumea cealaltă.

Cu sticla într-o mână, tremurând de frică, am sărit de pe scaun. Nu ştiu de ce tremuram. Era un tremur teribil şi plăcut, ca şi când mă trezisem brusc dintr-un somn odihnitor şi înfricoşător totodată. Am pus sticla jos şi mi-am înfundat capul între mâini. Am rămas așa câteva minute, câteva ore? Nu ştiu. După ce mi-am revenit, am luat sticla de vin şi am intrat în cameră. Mi-am dat seama că unchiul plecase şi lăsase uşa deschisă – o crăpătură ca o gură de mort; dar râsul bătrânului îmi răsuna încă în urechi. Se înnoptase; lampa fumega, dar tremurul plăcut şi înfricoşător pe care îl simţisem rămăsese încă viu în mine. Din această clipă viaţa mi s-a schimbat. A fost de ajuns o singură privire pentru ca acest înger din ceruri, această fecioară diafană să facă să pătrundă în mine fluidul Ei până în străfundurile sufletului, care scapă inteligenţei omeneşti.

Între timp îmi pierdusem cunoştinţa. Mi se părea că-I ştiam dinainte numele. Strălucirea ochilor Săi, culoarea Sa, mirosul Său, gesturile Sale, totul mi-era familiar, de parcă spiritul meu fusese în contact cu spiritul Ei, în lumea anterioară a arhetipurilor, şi trebuia să se întâlnească, având origine şi substanţă comună. Chiar în această viaţă terestră, proximitatea Ei îmi era necesară. Nu doream s-O ating, mi-era suficient să simt cum se întrepătrund aurele corpurilor noastre. Teribilă aventură! De la prima privire mi s-a părut că O cunosc. Oare nu întotdeauna doi îndrăgostiţi au impresia că s-au mai întâlnit şi că sunt legaţi unul de altul prin fire misterioase? În această lume murdară, aspiresc la dragostea Ei, numai la dragostea Ei. Putea oare să mă obsedeze altcineva? Dar râsul sec, înfricoşător al bătrânului, acel râs sinistru rupsese legăturile care ne uneau.

Toată noaptea m-au obsadat aceste gânduri. Am vrut să merg de mai multe ori să privesc prin lucarnă, dar mă temeam să nu aud din nou râsul bătrânului. Am petrecut a doua zi pradă aceloraşi stări. Puteam să renunţ la a O vedea? Până la urmă, în ziua următoare, plin de temeri şi tremurând, m-am hotărât să pun sticla de vin la locul ei. Am tras perdeaua; peretele era acolo, în faţa mea, negru, tenebros, acoperit de acea obscuritate care îmi invadase viaţa. Nici gând de deschizătură, nici gând de fereastră dând în exterior. Lucarna pătrată era astupată ermetic, iar amplasamentul pe care-l ocupase nu se mai distingea de restul peretelui, ca şi când n-ar fi fost acolo niciodată. Am tras scaunul mai în faţă. Degeaba am bătut cu pumnul în perete, ca un nebun, în zadar am ascultat cu urechea şi am căutat la lumina lămpii, nu era nici urmă de deschizătură – pură pierdere de timp să lovesc peretele gros, masiv, ca un bloc de plumb.

Puteam oare să renunț pentru totdeauna? Însă nu depindea de mine să O revăd. Ca un suflet chinuit am așteptat, am pândit, am căutat. Zadarnic! Am explorat pas cu pas împrejurimile casei, și asta nu o zi sau două, ci două luni și patru zile. Ca un asasin care se întoarce la locul crimei, ca un somnambul, mă învârteam în jurul casei, în fiecare zi, în preajma amurgului. Ajunsesem să cunosc toate pietrele și pietricelele din jur. Cu toate acestea, nu era nici urmă de chiparos, pârâu sau de persoanele pe care le văzusem. Degeaba am îngenunchat, noaptea, sub clar de lună, degeaba am implorat, umilindu-mă, copacii, pietrele, luna – poate privise luna –,degeaba am chemat toate creaturile în ajutor, n-am căpătat nici cel mai mic indiciu. Am înțeles foarte bine că toate eforturile sunt inutile, de vreme ce Ea nu putea fi compatibilă cu lucrurile acestei lumi. Astfel, apa cu care-Și spăla cosițele nu putea fi decât dintr-o fântână unică și necunoscută sau poate izvora dintr-o peșteră vrăjită. Hainele Sale nu erau țesute din lână sau bumbac obișnuit și nu le cususe o mână de om oarecare. Era o ființă excepțională. Am înțeles că florile acelea de nufăr nu erau flori obișnuite. Aveam de-acum certitudinea că, dacă Și-ar fi udat fața cu apă obișnuită, S-ar fi ofilit imediat, iar dacă ar fi cules cu degetele Ei lungi și subțiri o floare pământască de nufăr, degetele i s-ar fi veștejit pe loc, ca niște petale. Am înțeles toate acestea! Această fecioară, nu, acest înger, era pentru mine sursă de uimire și de inefabilă revelație. Ființa Ei subtilă și impalpabilă trezise în mine adorația și nu mă îndoiam că privirea unui străin, a unui om normal, ar fi întinat-O și ar fi veștejit-O.

Din momentul în care am pierdut-O, iar între noi s-a ridicat un zid de piatră, un dig umed, fără lucarnă, apăsător ca plumbul, mi-am dat seama că, pentru totdeauna, viața mea e inutilă și fără sens. Ea lăsase fără răspuns mângâierea privirilor mele și nu împrăștiase voluptatea profundă pe care o resimtisem la vederea Ei – pentru că nu mă observase. Aveam totuși nevoie de ochii Ei! O singură privire din partea Ei ar fi fost suficientă pentru a găsi soluții tuturor problemelor de filozofie și tuturor enigmelor teologiei. O singură privire a Ei, și toate misterele s-ar fi risipit.

De atunci mi-am mărit dozele de alcool și opiu. Din nefericire, aceste remedii fără speranță nu reușiseră să-mi paralizeze sau să-mi amortească mintea, să-mi procure uitarea. Dimpotrivă, zi de zi, ceas cu ceas, minut cu minut, spiritul Ei, trupul, figura Ei mi se materializau înaintea ochilor cu și mai mare vigoare.

Cum puteam să uit? Când ochii mi-erău deschiși sau închiși, în somn sau în momentele mele de veghe, Ea era mereu prezentă, prin găurile de aerisire ale camerei, ca o noapte care a cuprins sufletul și rațiunea oamenilor, în această deschizătură pătrată care se căsca spre exterior. Nu mai aveam liniște, cum

puteam să am? Luasem obiceiul să ies în fiecare zi, la asfințitul soarelui. Nu știu de ce, mă încăpățânasem să găsesc pârlul, chiparosul și tufa de nuferi. Mă obișnuisem cu plimbarea cum mă obișnuisem cu opiul; era ca și cum o forță mă constrângea să fac asta. În timp ce mergeam, nu mă gândeam decât la ea, la prima viziune pe care am avut-o despre Ea, și voiam să găsesc locul unde O văzusem în a treisprezecea zi după *Nouruz*. Dacă aș fi găsit locul, dacă aș fi putut să mă așez sub chiparosul acela, cu siguranță că în viața mea s-ar fi înstăpânit liniștea. Pe naiba! Doar smâncuri și nisip fierbinte, oase de cai morți și câini adulmecând gunoaiele!

Oare într-adevăr O întâlнисem? Niciodată! Am văzut-O numai pe ascuns, printr-un orificiu, printr-o lucarnă nenorocită de la alcovul meu. Eram asemenea unui câine înfometat adulmecând gunoaiele, căruia i se face frică și fuge să se ascundă când vede pe cineva aducând coșul, dar apoi se întoarce să aleagă, dintre resturi proaspete de mâncare, bunătățile care-i plac. Eram chiar acel câine. Lucarna se închisese – Ea era pentru mine ca un buchet de flori proaspete aruncate la gunoi.

În seara ultimei ieșiri, vremea era urâtă și ploioasă, o ceață groasă acoperea împrejurimile. În atmosfera asta umedă, care atenua vioiciunea culorilor și insolența liniilor, încercam o senzație de libertate și de calm; ploaia îmi spăla gândurile negre. Or, în această noapte, ceea ce n-ar fi trebuit să se întâmple s-a întâmplat. Hoinăream, inconștient. În orele de singurătate și în minutele a căror durată nu mi-o amintesc prea bine, ca ivită din negură, fața Sa vaporosă îmi apărea cu mai multă insistență ca oricând, fața Ei maladivă, asemănătoare miniaturilor care ornează pielea truselor de scris.

Cred că se scursese o bună parte din noapte când m-am întors. Ceața se îndesise atât de tare, că nu vedeam pe unde merg. Dar, odată ajuns în fața ușii, datorită obiceiului și grație unui simț special pe care îl căpătasem în cursul plimbărilor mele nocturne, am deslușit o formă îmbrăcată în negru, silueta unei femei așezate pe banca de lângă casă.

Am scăpărat un băț de chibrit ca să caut gaura cheii, dar, nu știu de ce, privirea mi s-a îndreptat involuntar spre silueta neagră, spre doi ochi mari, tenebroși și oblici, care licăreau în mijlocul unei fete livide și uscățive. Ochii aceștia care mă fixau fără a vedea îi știam deja. Chiar dacă nu i-aș fi văzut înainte, i-aș fi recunoscut. Nu, nu mă înșelasem: era Ea. Mut de uimire și nemișcat, eram asemenea unui om care visează, care știe că visează, ar vrea să se trezească, dar nu poate. Chibritul arse până la capăt, frigându-mi degetele. Atunci mi-am revenit. Am răsucit cheia în broască, ușa se întredeschise. M-am

dat de-o parte. Ea se ridică și, precum cineva care cunoaște drumul, traversează coridorul întunecos și deschide ușa de la camera mea. O urmai. Am aprins lampa, precipitat. Ca să văd că Se întinsese pe patul meu. Fața Îi rămânea în umbră și nu știam dacă mă vede sau nu, dacă poate să mă audă sau nu. Nu părea speriată, nici hotărâtă să reziste. Părea mai degrabă că venise aici fără să știe.

Era bolnavă, Se rătăcise? Venise inconștient, ca o somnambulă. Nu poate să-și imagineze nimeni prin ce stări sufletești am trecut în acele clipe. Simțeam un fel de durere plăcută și inefabilă. Nu, nu mă înșelasem. Era aceeași femeie, aceeași fecioară; intrase în camera mea fără să Se mire de nimic, fără să spună un cuvânt. Mi-am închipuit mereu că exact așa va fi prima noastră întâlnire. Părea cufundată într-un somn profund, fără sfârșit; trebuia să fi plonjat într-adevăr într-un somn abisal, ca să ai un astfel de vis. Pentru mine, tăcerea aceasta ținea de viața eternă, pentru că nu se poate vorbi în veșnicie, în starea fără început și sfârșit.

Pentru ochii mei, era femeie, dar avea, în același timp, ceva supraomnesc. Fața Ei ștergea din memoria mea toate celelalte fețe; eram năuc. Tot contemplând-O, am început să tremur, iar genunchii mi se înmuieră. În clipa asta, în ochii Ei mari, peste măsură de mari, umezi și strălucitori ca două sfere de diamant negru într-o baie de lacrimi, mi-am văzut întreaga aventură dureroasă a vieții. În ochii Săi, ochii Săi negri, am găsit eterna și adâncă noapte pe care o căutam; am plonjat în tenebrele lor teribile și încântătoare. Mi se părea că ei fac să țâșnească din străfundurile ființei mele o vigoare imensă. Pământul îmi fremăta sub picioare și, chiar dacă aș fi căzut, aș fi încercat o plăcere inexprimabilă.

Inima încetă să-mi mai bată; mi-am ținut răsuflarea; îmi era teamă să respir și să O văd dispărând ca un nor sau ca un fum. Tăcerea Ei miraculoasă ridicase între noi un zid de cristal. Mă sufocam de această clipă, de această oră, de această veșnicie. Ochii ei obosiți se închiseră încet, ca și cum văzuseră un lucru supranatural pe care nimeni nu putea să-l contemple. Ca și cum văzuseră moartea. Pleoapele I se lăsară în jos; eu eram asemenea unui înecat care se ridică la suprafața apei, după chinurile agoniei. Am început să tremur; tremuram de febră; îmi ștergeam cu mâneca sudoarea care îmi inundase fruntea.

Trăsăturile Sale păstrau același calm și aceeași imobilitate, doar că păreau mai bolnăvicioase și mai slăbite. Era tot întinsă, rozându-și unghia de la degetul arătător al mâinii stângi. Fața Îi era palidă. Prin veșmintele negre și subțiri care I se mulau pe corp se distingeau conturul pulpelor, brațelor, pieptului, întregului Ei trup.

Cum avea ochii închiși, m-am aplecat să O privesc mai bine. Dar cu cât Îi examinam fața mai mult, cu atât părea că Se îndepărtează de mine. Am simțit deodată că nu știam nimic din secretele inimii Sale și că nu ne lega nimic. Aș fi vrut să spun ceva, dar mă temeam ca sunetul vocii mele să nu-I rănească urechile, urechile Sale atât de delicate, obișnuite fără îndoială cu o anumită muzică celestă, îndepărtată și suavă.

Mi-a trecut prin minte că poate I-o fi foame sau sete. M-am dus în alcov să caut ceva pentru ea, deși știam bine că nu se găsea nimic în casă. Totuși am avut o revelație: pe raftul de sus se afla o sticlă de vin vechi pe care o moștenisem de la tata. M-am suit pe taburet și am luat-o. Cu pași de lup m-am apropiat de pat. Am găsit-O adormită, ca un copil obosit. Dormea profund, iar genele Ei lungi se întrețesau asemenea firelor de catifea. Am desfundat sticla și, încet, I-am turnat pe gât o ceașcă de vin, printre dinții încleștați. Pentru prima dată în viața mea am simțit născându-se în mine o liniște spontană. Văzându-I ochii ce se închiseseră, abcesul care mă rodea, demonul mascul care îmi biciuia carnea cu ghearele sale de fier se calmase. Mi-am adus scaunul, l-am așezat lângă pat. M-am uitat ținută la fața Ei. Ce față de copil! Ce fizionomie stranie! Era oare cu puțință ca această femeie, această fecioară, îngerul acesta crud (nu știam ce nume să-I dau) să trăiască o viață dublă, atât de calmă și de naturală? Acum, puteam să-I simt căldura corpului și să respir parfumul jilav urcând din părul Ei negru și greu. Nu știu de ce, am ridicat mâna tremurândă – o mână ce nu mă mai asculta – și I-am mângâiat cârlionții, mereu lipiți de tâmpile. Apoi mi-am înfundat degetele în părul Ei. Părul Îi era rece și umed, rece, foarte rece, ca și când Ea murise acum câteva zile. Era moartă, fără nici o îndoială! I-am pus mâna pe sân, în dreptul inimii – nu se simțea nici cea mai mică bătaie. Am adus o oglindă și I-am ținut-o în dreptul gurii. Nici cea mai mică urmă de viață.

Am vrut să O încălzesc cu căldura trupului meu, să-I comunic propria mea căldură în schimbul acestui frig al morții. Credeam că, în felul acesta, poate reușeam să-I dau sufletul meu. M-am dezbrăcat și m-am băgat în pat, lângă Ea. Eram lipiți unul de altul ca rădăcinile mandragorei, mascul și femelă. De altfel, corpul Său era asemenea celui al mandragorei-femelă, separată de masculul ei: ardea de aceeași pasiune ca mandragora. Gura-I era acră și amară ca miezul de castravete. Tot trupul Îi era de gheață. Simțeam cum îmi îngheață sângele în artere, iar acest frig mă pătrundea până în inimă. Toate eforturile mele se dovediră inutile. Am coborât din pat și m-am îmbrăcat. Nu, nu era o iluzie, Ea era acolo, în camera mea, în așternutul meu, îmi dăruise corpul Ei, îmi dăruise trupul și sufletul.

Atâta timp cât fusese vie, iar ochii Îi erau plini de viață, doar amintirea lor

mă tortura. Acum, insensibilă, rece, cu ochii închiși, venise să mi se abandoneze. Cu ochii închiși!

Ea era aceea care îmi otrăvise întreaga viață. Nu, viața mea fusese dinainte destinată otrăvii. N-aș fi putut trăi altceva decât o viață otrăvită. Ea venise acum, aici, în camera mea, dăruindu-mi corpul și umbra Sa. Sufletul Ei fragil și trecător, fără legătură cu lumea terestră, se strecurase afară din negrele și vechile-I haine chinezești, părăsise carnea care îl făcea să sufere și să se refugieze în lumea umbrelor rătăcitoare, antrenând, mi se părea, și propria-mi umbră pe urmele lui. Dar trupul Îi căzuse aici, insensibil și imobil. Mușchii destinși, venele, nervii, oasele se pregăteau să putrezească și să ofere o hrană succulentă viermilor și șobolanilor din măruntaiele pământului. Iar eu, eu trebuia să petrec o noapte lungă, obscură, rece, fără sfârșit în compania unui cadavru, în această cameră asemenea unui mormânt, printre tenebrele eterne care mă înconjurau, infiltrându-se până și în pereți. Atunci mi se păru că de când lumea și pământul, de când existam eu însumi, am avut drept însoțitor, în lumea tenebroasă, un cadavru – un cadavru inert și inteligent.

În această clipă gândurile îmi înghețară. O viață singulară și stranie se naștea în mine; existența mea era legată de toate creaturile care mă înconjurau și de toate umbrele care tremurau în jurul meu. Eram profund, indisolubil unit cu lumea, cu ritmul fiintelor și al naturii. Prin fire oculte, un curent morbid luase naștere între mine și toate elementele. Nici un vis nu-mi părea contrar ordinii naturale. Puteam să pătrund cu ușurință secretele vechilor miniaturi, pe acelea ale cărților de filozofie celor mai grele, stupiditatea eternă a formelor și speciilor, pentru că, în acest moment, participam la gravitația pământului și a cerurilor, la creșterea plantelor și la mișcarea animalelor. Trecutul și viitorul, aproapele și departele erau una cu viața mea emotivă. În astfel de împrejurări, fiecare individ își caută refugiul într-un obicei puternic înrădăcinat, într-o manie: alcoolicul bea, scriitorul scrie, sculptorul sculptează, pe scurt, orice persoană, ca să pună capăt chinurilor sale și să-și descarce sufletul și complexe, recurge la mobilul cel mai puternic al vieții sale; și în asemenea ocazii se poate întâmpla ca un artist adevărat să dea viață unei capodopere. Dar eu, eu care n-aveam nici un talent, eu, nefericitul decorator de truse de scris, eu ce puteam face? Obișnuit să produc în serie imagini seci, lucioase, fără suflet, ce puteam să desenez ca să devină o capodoperă?

Cu toate acestea, mă simțeam invadat de entuziasm și pătruns de o ardoare intensă: era ca o vervă, ca o inspirație singulară... Voiam să fixez pe hârtie acești ochi care se închiseseră pentru totdeauna, pentru a le perpetua amintirea. M-am lăsat antrenat de acest impuls. De fapt, n-aveam nici un control asupra mea și,

când ești închis cu un cadavru... Ideea asta mă umplu de o bizară bucurie.

Ca să închei: am stins lampa care fumega. Am adus două sfeșnice și le-am aprins deasupra capului Ei. La lumina tremurândă a lumânărilor, trăsăturile feței deveneau mai calme, iar în umbra luminoasă a camerei luau o expresie misterioasă și diafană. Am scos hârtia și toate cele necesare. M-am apropiat de patul Său (căci, de acum, patul Îi aparținea). Voiam să desenez liniștit, după natură, această față condamnată să se descompună lent și să fie resorbită de neant, această față care părea imobilă și imuabilă, fixându-i pe hârtie liniile esențiale, alegându-le pe acelea care mă frapaseră. Un crochiu, oricât de sobru ar fi el, trebuie să trezească o impresie, să aibă un suflet. Eu, care mă obișnuisem să execut desene în serie pe pielea truselor de scris, mă vedeam constrâns să-mi pun la treabă inteligența pentru a exprima idealul, pentru a reda, adică, ceea ce imaginația mea atribuia fizionomiei sale în mod obsedant. Trebuie să privesc fața, să închid ochii și apoi să transpun pe hârtie liniile pe care le reținusem. Poate descopeream astfel opiul capabil să liniștească un suflet chinuit? M-am refugiat în imobila viață a liniilor și formelor.

Această temă îi convenea de minune caracterului meu de pictor macabru – desen după cadavru. Eram într-adevăr un portretist de cadavre. Dar ochii, ochii Săi închiși, aveam nevoie să-i văd acum din nou? Nu se întipărise oare, suficient de profund, imaginea lor în spiritul, în creierul meu?

Nu știu. Până dimineață, am executat mai multe crochiuri, dar nici unul nu răspundea așteptărilor mele. Le sfâșiam unul după altul, fără să renunț, totuși, fără să simt cum trece timpul.

Se lumina de ziuă. Prin sticla ferestrelor, o lumină tulbure se revărsa în cameră. Eram absorbit de o schiță pe care o găseam mai bună decât pe celelalte. Dar ochii? Acestor ochi acuzatori, care păreau să-mi reproșeze greșelile de neiertat, lor nu reușeam să le redau strălucirea. Întreaga lor viață, amintirea lor se șterseseră din memoria mea. Eforturile mele rămâneau zadarnice. Degeaba I-am tot potrivit fața, nu ajungeam să le regăsesc expresia. Apoi, am văzut cum, dintr-odată, obrajii Ei se colorează insensibil într-un roșu ce amintea culoarea cărnii expuse pe tejgheaua măcelarilor. Se reînsufleți. Ochii, peste măsură de mari și mirați, ochii Săi, în care se concentrase toată splendoarea vieții și care străluceau cu o lumină morbidă, ochii bolnavi și muștrători se deschiseră încet și mă fixau. Apoi se închiseră din nou. Era pentru prima dată când sesiza că exist. Asta nu dură mai mult de o clipă, dar fu suficient pentru a-mi permite să prind expresia pe care o căutam și să o fixez pe hârtie. Am reprodus-o cu vârful peniței și de astă dată n-am mai rupt desenul.

M-am ridicat și m-am apropiat încet de Ea. O credeam vie, reînviată, dragostea mea insuflând viață în trupul Său. Dar, fiind lângă Ea, am simțit miros de cadavru, de cadavru în putrefacție. Viermi minuscule se încolăceau pe Ea și, în lumina lumânărilor, doi cărăbuși zburau în jurul corpului. Ea era moartă de-a binelea. Dar atunci cum I s-au deschis ochii? Nu știu. Visam sau totul era aieva?

Nu mă întrebați asta, mai ales. Esențialul era fața Ei – nu, ochii Ei. Acum îi aveam; sufletul lor, pe hârtie, îmi aparținea. Trupul îmi era de-acum inutil, acest corp, condamnat să se resoarbă în neant, să servească drept hrană viermilor și șobolanilor din măruntaiele pământului. Ea Se supunea de-acum voinței mele; nu mai eram sclavul Ei. Puteam să-I văd ochii de câte ori voiam. Cu toată precauția necesară, am luat desenul și l-am pus în caseta de metal în care îmi păstram banii; am ascuns totul în alcov.

Noaptea se risipi cu pași de lup, poate se odihnise suficient, lepădându-se de oboselile sale. Se făceau auzite zgomote îndepărtate și ușoare. Poate visa vreo pasăre migratoare. Poate creșteau plantele. Stelele palide dispărură în spatele grămezilor de nori. Pe față simțeam respirația calmă a dimineții. Cântatul cocoșilor se înălța de departe.

Ce să fac cu cadavrul? Cu un cadavru care începea să putrezească! Întâi mi-a venit în minte să-l îngrop chiar în cameră, apoi m-am gândit să-l scot afară și să-l arunc într-o fântână, într-o fântână înconjurată de nuferi albaștri. Dar câte calcule, câtă trudă și dibăcie îmi trebuia ca să nu mă vadă nimeni! În plus, nu voiam, nu voiam s-O atingă vreo privire străină. Trebuia să execut totul singur, cu propriile mele mâini. La dracu'! La ce-mi servea să-I supraviețuiesc? Dar Ea? Nici un om obișnuit, nimeni în afară de mine nu trebuia să-I vadă cadavrul. Niciodată! Ea venise la mine, încredințându-Și trupul de gheață și umbră, ca să nu fie văzută de cineva, nici murdărită de o privire străină. Până la urmă mi-a venit o idee: să tai cadavrul în bucăți, să pun bucățile în cufăr, în vechiul meu cufăr, s-O duc departe, foarte departe de ochii oamenilor și s-O îngrop.

De data asta n-am mai ezitat. Am luat un cuțit cu mâner de os, care se afla în alcov. Mai întâi am tăiat cu infinite precauții veșmântul subțire și negru care, ca o pânză de păianjen, îi făcuse corpul prizonier, singurul voal ce O acoperea. Părea să fi crescut, talia era mai înaltă ca de obicei. Apoi i-am tăiat capul; din gât îi curseră câteva picături de sânge închegat și rece. Au urmat brațele și picioarele. Am așezat trunchiul și membrele în cufăr, în ordine, le-am acoperit cu hainele Ei, aceleași haine negre. În sfârșit, am tras capacul, am încuiat cufărul și am pus cheia în buzunar. Când am terminat, am respirat ușurat. Am ridicat

cufărul și l-am cântărit în mână. Era greu. În viața mea n-am mai simțit o astfel de oboseală. Nu, n-aș fi putut pentru nimic în lume să car singur cufărul.

Afară se înnorase din nou; o ploaie mărunță începu să cadă. Am ieșit din casă în speranța că o să găsesc pe cineva care să mă ajute să car cufărul. În jur, nici țipenie de om. O clipă am scrutat depărtările. Am zărit prin ceață un bătrân cocoșat, așezat sub un chiparos. Nu-i puteam vedea fața, acoperită cu un fular mare. M-am apropiat încet de el. Înainte să-i fi adresat vreun cuvânt, începu să râdă discordant, sec și înspăimântător, de mi se zbârli părul în cap. Spuse:

— Dacă vrei un hamal, l-ai găsit! Ha! Am și un dric. Car morți în fiecare zi și-i îngrop în Șăh Abd-ol-Azim⁸, ha! Fac sicrie, am sicrie pe măsura fiecărui om, la fix. Sunt gata oricând, ha!

Râse în hohote, de i se scuturau umerii. I-am arătat cu mâna în direcția casei. Dar fără să-mi dea răgazul să vorbesc, reluă:

— Nu-i nevoie, îți cunosc casa. Fii gata, ha!

Se ridică. Eu m-am întors, am intrat în cameră și cu mare greutate am târât cufărul macabru până în prag. Mă aștepta un car mortuar vechi și rablagit, cu două mârtoage negre și slăbănoage. Bătrânul era cocoșat pe capră, cu un bici lung în mână. Nici nu se uită la mine. Penibil de greu, am urcat cufărul în droșcă. Era acolo un amplasament special pentru sicrie; m-am întins pe locul acela, cu capul pe pervaz, ca să văd în jurul meu și mi-am tras cufărul pe piept, ținându-l cu amândouă mâinile.

Biciul şuieră; caii porniră sforăind. Aburii care ieșeau din nările lor lăsau o dâră ca de fum în aerul ploios; galopau cu salturi ușoare. Picioarele din spate, descărnate, cu copitele semănând cu ciotul mâinii unui hot, care, conform Legii⁹, după ce i se taie degetele, se înmoaie în ulei clocotit, se ridicau și se lăsau fără zgomot. Zurgălăii de la gât răsunau în aerul umed, cu un timbru propriu. Un fel de calm absolut și inefabil îmi pătrunse întreaga ființă, nu percepeam nici zdruncinăturile dricului. Simțeam doar cufărul apăsându-mi pieptul.

Cadavrul Său, corpul, mi se părea că greutatea lui îmi apăsase pe piept dintotdeauna. O ceață acoperea vecinătățile drumului. Droșca traversa cu o viteză și un calm stranii coline, câmpii, râuri. În jurul meu se derula o panoramă pe care n-o mai văzusem niciodată, nici în vis, nici în starea de veghe; de o parte și de alta a drumului se vedeau munți sub formă de dinți de ferăstrău, copaci bizari, cu capetele retezate, blestemați, și, printre ei, apăreau case cenușii, în formă de triunghi sau prismă, cu ferestre mici, sumbre, lipsite de geamuri. Păreau mai degrabă ochii tulburați ai cuiva care delirează. Nu știu ce particularitate aveau pereții, dar îți semănau frig în inimă. Era de neconceput ca

o ființă vie să fi locuit vreodată aici. Să fi fost oare locuințe construite pentru umbra creaturilor celeste?

Vizitiul alesese fără îndoială un itinerar insolit sau un drum ocolit. În astfel de locuri, doar trunchiuri retezate și arbori diformi se ridicau în împrejurimile drumului. De-a curmezișul, se zăreau case, unele joase, altele înalte, dar mereu cu o anume formă geometrică, conice sau trunchiuri de con, cu ferestre strâmte și strâmbe, din care ieșeau nuferi albaștri, ce se cățarau de-a lungul pereților. Dintr-o dată, spectacolul dispăru dincolo de ceața groasă. Nori grei, încărcați de umiditate, apăsau pe creasta colinelor; o ploaie fină se pulveriza în aer ca un praf rătăcit și nesigur. După ce rulase atâta timp, droșca se opri la piciorul unui munte înalt, despuiat. M-am debarasat de cufăr și m-am ridicat.

Pe coasta muntelui se afla un loc pustiu, pașnic și plăcut. Era un loc pe care nu-l mai văzusem vreodată, dar mi se păru că-l recunosc, fiind familiar imaginației mele. Solul era acoperit cu mlădițe de nuferi albaștri care nu răspândeau nici un parfum. Am avut impresia că până acum nimeni nu călcase pe acest pământ. Am lăsat cufărul jos. Bătrânul vizitiu se întoarse și-mi spuse:

— E foarte aproape de Șah Abd-ol-Azim. Nici că se putea un loc mai bun pentru tine, neam de pasăre nu zboară pe-aici...

M-am căutat prin buzunare să-l plătesc pe vizitiu: n-aveam la mine mai mult de doi *gherani* și un *abassi*¹⁰. Omul izbucni în același râs uscat și înfricoșător:

— Nu-i nimic, îmi dai după. Știu unde stai. Mai ai treabă cu mine? Să știi că nu mă jenez să sap o groapă, ha! Ha! Uite, am să sap o groapă pentru cufărul tău chiar aici, pe malul pârâului, lângă nuferi, apoi am să plec.

Bătrânul sări de pe capră cu o agilitate de care nu-l credeam capabil. Am apucat cufărul și ne-am îndreptat amândoi spre un trunchi de copac ce se afla pe malul unui pârâu sec. Spuse:

— E bine aici?

Fără să aștepte răspunsul, începu să sape cu un hârleț și un târnăcop pe care le avea cu el. Am pus cufărul jos și am rămas în picioare, năuc. Bătrânul, aplecat, se puse pe treabă cu toată dexteritatea unui specialist. Săpând în pământ, găsi un obiect care mi se păru un vas emailat. Îl înfășură cu o batistă murdară. Se ridică, în sfârșit:

— Asta-i groapa. La fix, pe măsura cufărului, ha!

M-am căutat prin buzunare să-i plătesc: n-aveam la mine decât doi *gherani* și un *abassi*. Bătrânul izbucni într-un râs uscat și îngrozitor:

— Nu-i nevoie, nu face nimic, îți știu casa. Și apoi, în schimbul plății, am găsit vasul ăsta, e un vas de Ragheh¹¹, din vechiul oraș Rey, ha!

Apoi răsede și se scuturau umerii cocârjați; strângând sub braț vasul înfășurat în batista murdară, se îndreptă spre droșcă și se instalează pe capră cu o agilitate deosebită. Biciul sfichiui în aer, caii porniră spumegând. Zurgălăii de la gâtul lor răsunau în aerul umed cu un timbru special. Pe neșimțite, atelajul dispăru în întregime într-un nor de ceață.

De îndată ce am rămas singur, am răsuflat ușurat. Mi se părea că tocmai m-am eliberat de o greutate apăsătoare care îmi strivea pieptul. O acalmie plăcută mă cuprinsese din cap până-n picioare. Privii în jur. Mă aflam într-un loc înconjurat de coline și munți albaștri. Pe o înălțime se vedeau ruine, vechi monumente construite din cărămizi masive și, foarte aproape, albia secată a unui pârâu. Locul era retras, pustiu; domnea liniștea. În adâncul inimii eram fericit și credeam că atunci când ochii Săi mari se vor trezi din somnul pământesc, vor găsi o priveliște în armonie cu natura Ei. În astfel de momente, Ea trebuia să rămână departe de ființele umane, de ceilalți morți, tot așa cum, atunci când trăia, se ținuse departe de viața celorlalți.

Am ridicat cu grijă cufărul și l-am așezat în groapă. Dimensiunile erau exact pe măsura lui. Totuși, pentru ultima oară, doar pentru ultima oară, am vrut să mai privesc înăuntru. M-am uitat în jur, nici țipenie. Am scos cheia din buzunar și l-am deschis. Dar când, dând de-o parte pulpana veșmântului negru, am văzut sângele încheșat și, printre viermii care colcăiau, ochii Săi mari, întunecoși, fixându-mă, goliți de orice expresie, buimaci, ochii Săi în străfundurile cărora se îneca întreaga mea viață, m-am grăbit să închid capacul; l-am acoperit cu pământ; am tasat pământul cu piciorul. Am adunat mlădițe de nuferi albaștri, fără miros, sădindu-le pe mormânt; în sfârșit, am împrăștiat pietriș pe amplasamentul gropii, pentru a șterge orice urmă și a face imposibilă identificarea mormântului. M-am achitat atât de bine de această povară, încât eu însumi eram incapabil să mai disting ceva.

Terminându-mi treaba, mi-am examinat hainele; erau murdare de pământ și rupte, pline de cheaguri negricioase de sânge. Doi cărăbuși zburau în jurul meu, viermi minusculi mișunau, lipindu-mi-se de corp. Am vrut să curăț petele de sânge care îmi acopereau hainele, dar cu cât îmi umezeam cu salivă mâneca și cu cât frecaam mai mult, cu atât sângele se întindea și se îngroșa. Se împrăstia pe mine și îi simțeam răceala vâscoasă pe toată suprafața corpului. Era aproape de asfințit. Cădea o ploaie fină. Involuntar, am luat urma pe care o lăsaseră roțile dricului; când s-a făcut întuneric, m-am rătăcit. Fără țintă, fără să mă gândesc la

nimic, mergeam încet, în obscuritatea opacă. Nu știam unde mă duc. O pierdusem; Îi văzusem ochii mari în sângele închegat și mergeam înăuntrul unei nopți tenebroase, înăuntrul unei nopți profunde, care îmi copleșise întreaga viață. Se stinseseră pentru totdeauna cei doi ochi ce o luminaseră. Mi-era totuna dacă ajungeam sau nu undeva.

Domnea o liniște absolută. Am simțit că toate ființele mă abandonaseră; m-am refugiat lângă obiectele neînsuflețite. O legătură se stabilise între mine și ritmul naturii, între mine și obscuritatea profundă care coborâse în sufletul meu. Pentru oameni, o astfel de liniște e ca o limbă neinteligibilă. Voluptatea mă amețea. Mi se făcu greață, iar picioarele mi se înmuiară. Pradă unei oboseli nesfârșite, m-am așezat pe o piatră funerară, în cimitirul de la marginea drumului. Mi-am luat capul între mâini și am reflectat, plin de perplexitate, la mine însumi. Deodată, un râs uscat și înspăimântător mă readuse la realitate. M-am întors: lângă mine era așezat un om cu fața înfocolită într-un fular. Ținea sub braț un obiect înfășurat într-o batistă. Mă privi și spuse:

— Sigur voiai să mergi în oraș și ai pierdut drumul, ha? Fără îndoială că te întrebi ce pot să fac în cimitir la ora asta din noapte. Nu-ți fie frică, trăiesc cu morții; sunt gropar. Nu-i nimic rău în asta, ha! Știu și cele mai mici cărări de pe aici. Ca să vezi, astăzi am fost să sap un mormânt și din pământ a ieșit acest vas. Știi, e un vas de Ragheh, din vechiul oraș Rey, ha! Și-apoi, nu-i nimic, ți-l dau ca amintire.

M-am căutat prin buzunare și am scos doi *gherani* și un *abassi*. Cu un râs sec și îngrozitor, bătrânul spuse:

— Niciodată, nu face nimic. Te cunosc, îți cunosc casa. Am o droșcă la doi pași de aici. Hai să te duc, ha! E foarte aproape.

Puse vasul pe pulpana hainei mele și se ridică. Râdea atât de tare, că-i tremurau umerii. Am luat obiectul și am urmat silueta aplecată a bătrânului. La cotul drumului staționa un car funebru rablagit, cu doi cai negri costelivi. Cu o agilitate deosebită, bătrânul se cățăra pe capră. Am urcat și eu în droșcă și m-am întins pe locul în care se amplasează sicriul, cu capul sprijinit pe pervaz, în așa fel încât să văd în jurul meu. Am pus vasul pe piept, ținându-l cu mâna.

Biciul pocni în aer. Caii porniră spumegând. Înaintau cu salturi înalte și ușoare, atingându-și copitele de pământ, cu eleganță și fără zgomot. Zurgălăii de la gât răsunau în aerul umed, cu un timbru unic. De dincolo de nori, stelele contemplau pământul, asemenea unor pupile de ochi strălucitori țâșnind dintr-un sânge negru, închegat. O tihnă plăcută mă cuprinse. Dar vasul îmi apăsa pe piept ca un cadavru. Copacii suciți, cu ramurile lor strâmbe, păreau că se țin de mână,

de teamă să nu alunece în obscuritate și să cadă. Case bizare, ca dinții de ferăstrău, cu forme geometrice, cu ferestre întunecoase, de parcă erau părăsite, străjuiau drumul. Dar pereții revărsau aceeași lumină alburie și bolnavă ca a licuricilor. Copacii treceau înfricoșători, grupuri-grupuri, rânduri-rânduri, fugind unul după altul, ai fi zis că tulpinile de nuferi le puneau piedică și ei cădeau la pământ. Mă năpădi un miros de cadavru, de carne putredă. Un miros de cadavru, ca și când corpul meu fusese dintotdeauna impregnat de el, iar eu îmi petrecusem întreaga viață dormind într-un sicriu negru, în timp ce un bătrân cocoșat, a cărui față nu o vedeam, mă învârtea în ceață, printre umbre rătăcitoare.

Droșca se opri. Am luat vasul și am sărit jos. Eram în fața ușii. Am intrat în casă în cea mai mare grabă, am pus pachetul pe masă și m-am dus să iau cutia de tablă care îmi servea drept casetă și pe care o pusesem în alcovul vecin cu camera mea. Mă întorsei la ușă, cu intenția să i-o dau bătrânului vizitiu drept recompensă pentru serviciile sale. Dar omul dispăruse, nici urmă de el, nici de droșca lui. Dezamăgit, m-am întors în cameră. Am aprins lampa. Am scos vasul din batista în care era înfășurat și l-am curățat de pământ cu mâneca hainei. Era un vas vechi emailat, violet și translucid. Avea reflexul castaniu-auriu al elitrelor de cărăbuș. Pe una dintre fețe era decorat cu un cadru în formă de romb, făcut dintr-o ghirlandă de nuferi albaștri. Iar în centrul cadrului...

În centrul cadrului în formă de romb era desenată fața Ei. O față de femeie, cu ochii negri imenși, mai mari ca de obicei, ochi acuzatori care păreau să-mi reproșeze un păcat de neiertat, de care eu însumi n-aveam cunoștință. Doi ochi înfricoșători și fermecători, dar în același timp plini de neliniște și mirare, amenințatori și încărcăți de promisiuni. Acești ochi te înspăimântau și te absorbeau totodată. Răspândeau o lumină supranaturală și îmbătătoare. Avea pomeții proeminenți, fruntea înaltă, sprâncenele subțiri I se uneau, buzele cărnoase erau întredeschise, două șuvițe din părul Ei ciufulit I se lipeau de tâmpile.

Am scos din cutia de tablă portretul pe care I-l făcusem noaptea trecută, pentru a-l confrunta cu desenul de pe vas. Nici cea mai neînsemnată diferență. Păreau copiate unul după altul. Erau unul; de altfel, erau făcute de aceeași mână, cea a bietului decorator de truse de scris.

Poate că spiritul artistului care ornase vasul intrase în mine în timp ce desenam și îmi condusesse degetele. Era imposibil să disting cele două desene unul de altul. Doar că al meu fusese executat pe hârtie, în timp ce desenul de pe vas era dintr-un vechi email translucid, materie care împrumuta portretului un suflet straniu și făcea să-i apară în ochi o lumină nefastă.

Nu, era incredibil! Aceiași ochi mari, goliți de gânduri, aceeași fizionomie, ermetică și naivă totodată! Nimeni n-ar putea înțelege ce am simțit atunci. Aș fi vrut să fug din mine însumi. Era posibilă o astfel de coincidență? Îmi apăru din nou întreaga mizerie a vieții mele. Nu-mi erau de-ajuns doar ochii Ei? Acum erau două care mă priveau cu aceiași ochi! Nu, asta era peste poate! Ochii aceia îngropați acolo, aproape de munte, sub chiparos, pe malul râpos al pâ râului sec; ochii aceia ascunși sub nuferi albaștri, în sângele gros, printre viermi, lighioane și reptile adunate în jurul lor: ochii spre care se vor grăbi în curând plantele, să le scormonească orbitele cu rădăcinile lor, pentru a le suga seva, mă priveau acum, animați de o viață stăruitoare. Niciodată n-aș fi crezut că pot fi lovit de așa un blestem! Totuși, un sentiment de vinovăție mă făcea să încerc, în străfundurile ființei mele, o bucurie unică și absurdă. Înțelegeam că avusesem pe vremuri un însoțitor în mizeria mea. Nu fusese oare decoratorul din vechime, acest decorator care pictase vasul acum câteva sute sau mii de ani, tovarășul meu de suferință? Nu trecuse prin aceleași stări sufletești ca mine? Eu, care mă crezusem până atunci cea mai nefericită ființă, înțelegeam, în sfârșit, că în vremea când printre oamenii ale căror oase se făcuseră de mult praf și pulbere și ale căror celule supraviețuiseră, poate, amestecate cu cele de nuferi albaștri, înțelegeam, în sfârșit, că printre locuitorii caselor de pe colină, construite din cărămizi grele, trăia un mizerabil desenator, un desenator blestemat, probabil cel mai sărac decorator de truse de scris, seamănul meu. Acum știam; știam că arse se și el, că se mistuise pentru doi ochi negri mari, exact ca mine. De-ajuns ca să mă consoleze.

În sfârșit, am pus desenul alături de vas, apoi m-am dus să-mi pregătesc vasul cu cărbuni, pe care, după ce jarul s-a înroșit bine, l-am așezat în fața celor două imagini. Am tras câteva fumuri de opiu. În plin extaz, m-am uitat țintă la cele două portrete, căci voiam să mă concentrez, și doar fumul subtil de opiu putea să mă ajute și să-mi ofere liniște spiritului.

Am fumat tot ce-mi mai rămăsese din opiu, așteptând ca drogul să-mi risipească toate dificultățile, îndepărtându-mi vălul de pe ochi și dizolvându-mi amintirile îndepărtate, cenușii și confuze. Speranța nu se lăsă așteptată, ba mai mult: gândurile deveniră în curând exacte, imense, fascinante. Mă găseam într-o stare comparabilă cu aceea pe care o încerci între somn și luciditatea trezirii.

Apoi, a fost ca și cum mi s-ar fi eliberat pieptul de o greutate, ca și cum legile gravitației încetaseră să mai existe pentru mine, de parcă îmi luasem avânt în siajul himerelor mele, acum vaste, delicate și subtile. O indicibilă voluptate mă invadea. Mă eliberasem de greutatea corpului. Ființa mea tindea spre universul ușor și insensibil al regnului vegetal – o lume calmă, dar plină de

forme, de culori mirifice. Gândurile își pierdură coeziunea, topindu-se printre aceste contururi și culori. Pluteam printre unde ce mă acopereau de mângâieri vapoase. Îmi auzeam inima bătând, percepeam pulsațiile arterelor. Totul căpătase o semnificație profundă și îmi crea o imensă plăcere.

Aspiram din tot sufletul să mă abandonez somnului uitării. Și dacă această uitare ar fi devenit nesfârșită, dacă ochii mei, închizându-se, ar fi putut să se scufunde, încet, dincolo de somn, în neantul absolut, în așa fel încât să-mi pierd conștiința că exist, atunci ființa mea s-ar fi dizolvat în întregime într-o pată de cerneală, într-un sunet muzical, într-o rază colorată. Apoi, aceste unde și forme ar fi devenit atât de mari, încât s-ar fi estompat până la pierderea perceptibilității lor. Și dorința mea ar fi fost satisfăcută.

Puțin câte puțin, m-am scufundat în toropeală și inconștientă – oboseală plăcută, aure subțiri ieșeau din carnea mea. Am simțit, după aceea, viața mea derulându-se invers. Încercam succesiv diferite stări sufletești, revedeam amintiri șterse, purificate, datând din copilărie. Mai mult decât le revedeam, le retrăiam, le retrăiam în totalitate. În fiecare minut, deveneam mai tânăr, mai copil. Dintr-odată, totul se estompă și se întunecă. Mi se păru că întreaga mea ființă atârână de un mic cârlig, în fundul unei fântâni adânci și tenebroase. Apoi, m-am desprins. Alunecam, mă îndepărtam, fără să întâlnesc nici un obstacol. Era un abis fără limite, în sânul unei nopți eterne. În sfârșit, voaluri vagi, imprecise, se succedară prin fața ochilor mei. O clipă am traversat uitarea absolută. Când mi-am revenit, mă aflam din nou într-o cameră strâmtă. Mă mențineam într-o stare deosebită, care mi se părea insolită și, totodată, naturală.

Climatul, aspectul noii lumi în care m-am trezit îmi erau întru totul familiare; aici mă simțeam chiar mai în largul meu decât în mediul care îmi servea drept cadru al existenței anterioare – de parcă aceasta n-ar fi fost decât un reflex al existenței mele reale. Era un alt univers, dar atât de imediat, atât de intim, încât aici mă regăseam în ambianța mea normală. Tocmai mă nășteam într-o altă lume, antică, dar mai apropiată și mai naturală.

Era la lăsarea nopții. O lampă cu ulei ardea în nișa din perete. Într-un colț al camerei era un pat, dar nu puteam dormi. Trupul mi-era în flăcări; pete de sânge îmi ardeau abaua, ularul, mâinile. În ciuda febrei și migrenei, eram pradă unei tulburări, unei frenezii deosebite, chiar mai puternice decât gândul să șterg sângele, chiar mai tari decât teama de sergentul de noapte care ar veni să mă aresteze. Mă așteptam de multă vreme să cad în mâinile lui, dar eram ferm hotărât să golesc dintr-o înghițitură, înainte de a fi prins, cupa cu vin otrăvit care

se găsea pe etajeră. Ascultam de această nevoie de a scrie ca de o datorie. Voiam să alung demonul care, de atâta timp, mă tortura, voiam să-mi consemnez tortura pe hârtie. În sfârșit, după câteva ezitări, am tras lampa mai aproape și am început în felul acesta:

Am crezut întotdeauna că nimic nu valorează mai mult decât liniștea și că lucrul cel mai bun pe care-l poți face e să imiți buhaii-de-baltă, care-și petrec vremea la malul mării, întinzându-și aripile, în singurătatea lor. Dar eu nu mai am o astfel de posibilitate. Ireparabilul s-a produs. Cine știe? Poate chiar acum sau mai târziu, peste o oră, o patrulă de gardieni beți va veni să mă aresteze. N-am nici cea mai mică intenție să-mi salvez hoitul. De altfel, mi-ar fi imposibil să neg, chiar dacă aş șterge urmele de sânge. Dar înainte de a cădea în mâinile lor, am să beau o cupă cu vin, din sticla pe care am primit-o ca moștenire și pe care am pus-o acolo, pe etajeră.

Vreau să-mi storc întreaga viață cum storci un ciorchine de strugure, vărsându-i sucul picătură cu picătură, nu, vinul, ca pe agheasma împărțășaniei de moarte¹², în gâtul uscat al umbrei mele. Vreau numai, înainte de a pleca, să consemnez pe hârtie răul, care, în acest colț de cameră, m-a ros asemenea unui ulcer sau asemenea unei tumori. Pentru că îmi va fi mult mai ușor să-mi pun ordine în idei. E un testament? Nicidecum! N-am nici bani pentru judecători, nici religie pentru diavol¹³. Și apoi, la cine aş mai putea ține aici, pe pământ? Am renunțat deliberat la tot ce a fost viață. Când nu voi mai fi aici, la dracu'! Cine dorește n-are decât să-mi citească hârtoagele rupte, nu-mi pasă absolut deloc! Nu scriu decât din nevoia de a scrie, care, pentru moment, a devenit indispensabilă. Am nevoie, din ce în ce mai multă nevoie, să-mi comunic gândurile ființei mele imaginare, umbrei mele. Umbra asta sinistră care se apleacă pe perete, la lumina lămpii, și care pare să citească cu atenție, să devoreze tot ce scriu. Cu siguranță, ea înțelege mai bine decât mine. Numai umbrei mele pot să-i vorbesc cum trebuie. Ea mă obligă să vorbesc; numai ea poate să audă. Ea înțelege, bineînțeles... Voi stoarce sucul picătură cu picătură, nu, vinul amar al existenței mele, în gâtulejul ei, apoi îi voi spune: „Iată viața mea!“.

Cine m-ar fi văzut ieri ar fi văzut un tânăr debil și bolnav, dar astăzi ar vedea un bătrân cocoșat, cu părul albit, ochii destrămați, buză-de-iepure. Mi-era teamă să privesc afară, pe fereastră, teamă să mă văd în oglindă. Pretutindeni zăresc umbre, multiplicat la nesfârșit... și totuși, pentru a-i explica mai bine viața mea umbrei mele rupte în două, trebuie să povestesc ceva. Oh! Câte povești despre zilele copilăriei, dragoste, raporturi sexuale, căsătorie și moarte, nici una adevărată! Născocirile, frazele frumoase, asta mă obosește.

Mă voi strădui să storc acest ciorchine. Dar conține el oare cea mai mică urmă de realitate sau nu? Nu mai știu nimic. Nu știu unde mă aflu. Nu știu nici dacă această zdreanță de cer de deasupra capului meu, dacă aceste câteva palme de pământ pe care stau aparțin orașelor Nişapur, Balkh sau Benares. În orice caz, nu mă mai încred în nimic.

Am văzut atâtea lucruri contradictorii și am auzit atâtea cuvinte discordante! Tot privind, ochii mei s-au ros pe suprafața obiectelor, această coajă subțire și tare care ascunde sufletul. Acum nu mai cred în nimic. În momentul ăsta chiar mă îndoiesc de greutatea și stabilitatea lucrurilor, de realitățile cele mai evidente. Dacă aş lovi cu degetul mortarul pietrei din curte și l-aş întreba: „Ești stabil și solid?“, nu știu dacă ar trebui să-l cred, în caz că răspunsul lui ar fi afirmativ.

Sunt oare o ființă autonomă și dotată cu individualitate? Habar n-am. Tocmai m-am privit în oglindă. Nu m-am recunoscut. Nu, acest eu anterior a murit, s-a descompus. Și totuși nimic nu ne separă. Trebuie să-mi spun povestea. Dar de unde să încep? Viața toată e de fapt o narațiune. Trebuie să storc ciorchinele de strugure și, linguriță cu linguriță, să torn suc în gâtul uscat al acestei umbre vetuste.

De unde să încep? Toate gândurile care-mi clocotesc sub craniu nu aparțin decât clipei prezente și nu au nici oră, nici minut, nici dată. Un anumit incident survenit ieri îmi va părea cu mult mai vechi, cu mult mai insignifiant decât altul, petrecut acum câteva mii de ani.

Se poate ca, de când s-au rupt toate punțile între mine și lumea celor vii, amintirile trecutului să se materializeze sub ochii mei. Trecut, viitor, zi, lună, an să aibă aceeași durată. Diferitele vârste, copilăria, tinerețea, bătrânețea – cuvinte goale. Ele există doar pentru oamenii obișnuiți, canalia – iată cuvântul pe care îl căutam –, pentru canalia a cărei viață comportă perioade și limite bine determinate, ca anotimpurile, și se situează în zona temperată a existenței. Dar viața mea n-a avut decât un singur și uniform anotimp. S-ar zice că ea s-a scurs într-o regiune rece, în mijlocul tenebrelor fără sfârșit, în timp ce, veșnic, în corpul meu, ardea o flacăra, la căldura căreia mă topeam precum ceara.

Între cei patru pereți care îmi delimitează camera, în interiorul zidului de apărare care îmi închide existența și gândurile, viața mea se topește puțin câte puțin, ca lumânarea. Nu greșesc, ea seamănă mai degrabă cu un buștean căzut la marginea vetrei, consumându-se, carbonizat de flacăra celorlalți butuci, fără să ardă și fără să rămână, în același timp, neatins. A fost doar sufocat de fum, de răsuflarea celorlalți. Camera mea, asemenea tuturor celorlalte, a fost construită

din cărămizi, peste ruinele miilor de case antice. Pereții, tencuiți cu var, poartă o inscripție sub formă de friză, exact ca aceia ai mormântului¹⁴. Cel mai mic detaliu al acestei încăperi îmi mănâncă o groază de timp. De exemplu, pânzele de păianjen din colțuri – pentru că, de când am căzut la pat, mă ocup mai puțin de mine. Cuiul lung plantat în peretele gros a suportat leagănul meu și al soției mele, poate și greutatea altor copii. Puțin mai jos, s-a desprins molozul, iar pe bucata de zid dezgolită, respir mirosul lucrurilor și ființelor care au locuit aici cu mult timp în urmă. Nici un curent de aer nu a reușit până acum să risipească mirosul acesta persistent, greu, gros. Miros de transpirație, de boli vechi, de respirație, miros de picioare, de urină, de unt rânțed, miros de rogojini putrezite, de omletă arsă, de ceapă prăjită, de infuzie, caș, caca de copil, mirosuri pe care le degajă camera unui băiat ajuns la pubertate; duhori venite din stradă; mirosuri moarte sau în agonie, dar încă vii, păstrându-și fiecare individualitatea. Mai sunt multe altele, a căror origine nu se lasă decelată, dar ale căror urme au supraviețuit.

Camera mea are un alcov obscur și două lucarne care se deschid spre exterior, spre lumea canaliei. Una dintre ele dă în curte; de la cealaltă se poate vedea strada și tot ea mă leagă de orașul Rey. Un oraș supranumit Mireasa Lumii, având mii de străduțe încâlcite, case turtite, școli, caravanseraieri. Un oraș, care trece drept cel mai mare din lume, respiră și trăiește dincolo de pereții camerei mele. Când, în ungherul meu, închid ochii, îi ghicesc umbrele amestecate – e tot ce mă interesează cu privire la oraș, la palatele, moscheile și grădinile sale.

Doar aceste două lucarne refac legăturile mele cu lumea exterioară, cu lumea canaliei; dar există în cameră, agățată de perete, și o oglindă în care pot să-mi văd fața. În viața mea restrânsă, oglinda capătă o importanță cu mult mai mare decât lumea canaliei, aceasta fiindu-mi complet străină.

Din toate priveliștile pe care mi le oferă orașul, nu descopăr, de la lucarnă, decât prăvălia unui măcelar mizerabil, care-și taie cele două oi pe zi; îl văd de fiecare dată când privesc afară. Dis-de-dimineată, i se aduc în fața prăvăliei două mârtoage negre și costelive, două gloabe ftizice, horcâind de o tuse profundă și răgușită, cu picioarele descărnate, părând amputate de la copite, de parcă le-ar fi mutilat cineva, după prescripțiile unei legi barbare, pentru a le arunca cioturile în ulei clocotit. Fiecare dintre mârtoage poartă, atârnat pe flancuri, două carcase de oaie. Atunci, cu laba sa unsuroasă, măcelarul își mângâie barba de culoarea arbustului de Lawsonia, apoi, examinând cadavrele cu o privire de negustor, cântărește cu mâna coada lor grasă, pe urmă le duce și le agață în cârligele măcelăriei. Mârtoagele pornesc sforăind, în timp ce măcelarul pipăie corpurile

sângerânde, cu gâtul tăiat, cu ochii sticloși, cu craniul violet din care le iese pleoapele însângerate. În sfârșit, ia un cuțit cu mâner de os, le tranșează cu grijă și, cu surâsul pe buze, le vinde carnea dezosată clienților săi. Cu ce plăcere face treaba asta! Sunt sigur că e chiar un fel de voluptate. Chiar câinele acesta mare și galben care și-a făcut din cartierul nostru teritoriul lui de acțiune și care, cu capul în jos, ochii stinși, urmează cu o privire nostalgică mâna omului, o știe. El știe că măcelarul găsește o adevărată plăcere în exercitarea meseriei sale.

Puțin mai încolo, retras sub o boltă, stă un bătrân bizar; în fața lui se întinde o rogojină imensă pe care a așezat un cosor, două potcoave de cal, câteva perle colorate, un cuțit, o capcană pentru șoareci, cleștișori ruginiți, o lingură pentru trusa de scris¹⁵, un pieptene știrb, o lopată și un vas emailat, acoperit cu o batistă murdară. Ore întregi, zile, luni, l-am studiat, de la lucarna mea, pe individul ăsta. E înțepenit într-o atitudine invariabilă. Are un fular jegos în jurul gâtului; poartă o aba din lână de cămilă și părul alb de pe piept i se întrevede prin gulerul descheiat.

Pleoapele-I sunt arse, roase de o maladie tenace și insolentă. De braț are legată o amuletă¹⁶. În fiecare joi seara, spune versete din Coran printre dinții săi galbeni și rari¹⁷, s-ar crede că așa își câștigă existența, căci n-am zărit nicicând pe nimeni cumpărând ceva de la el. Sunt convins că am mai văzut fața acestui om în majoritatea coșmarurilor mele. Ce gânduri imbecile, ca iarba rea, pot să încolțească sub craniul ovoid, ras, sub turbanul care-l acoperă, dincolo de fruntea îngustă? Rogojina întinsă în fața bătrânului; vechiturile acelea par să aibă o legătură secretă cu viața sa. M-am hotărât, de mai multe ori, să merg să-i vorbesc, să cumpăr ceva de la el, dar n-am îndrăznit niciodată. După doica mea, a fost olar în tinerețea ei, dar, din toate produsele sale, n-a păstrat decât vasul ăsta. Acum, trăiește din comerțul cu lucruri de ocazie.

Acestea erau legăturile mele cu lumea exterioară. Cât privește lumea interioară, nu-mi rămăseseră decât doica și o femeie stricată; de fapt, era și doica ei, era doica *noastră*. Eram nu numai din aceeași familie, femeia mea și cu mine, dar doica ne alăptase în același timp. În plus, mama soției mele era un pic și mama mea. Nu mi-am cunoscut niciodată părinții, am fost crescut de matroana asta impozantă, cu părul cenușiu. Deci toată afecțiunea mea filială s-a transferat către mama soției mele, iar acest sentiment n-a rămas fără urmări în ceea ce privește căsătoria mea.

Despre părinții mei am auzit mai multe istorisiri. Una doar, spusă de doica mea, mi se pare veridică. Ea mi-a povestit că tata și unchiul meu erau gemeni: amândoi aveau aceeași față, același mers, același caracter; chiar și timbrul vocii

lor era identic. De-abia îi distingeai unul de altul. Mai mult, exista între ei o așa afinitate, că dacă unul se îmbolnăvea, celălalt începea și el să se simtă rău. Cum se spune, erau ca două jumătăți ale unui măr. Pe scurt, se apucară de comerț. La douăzeci de ani, se duseră în India, pentru a vinde specialități de Rey: stofe, pânze imprimate, voaluri înflorate, stambe, paltoane, ace, șaluri, ceramică, argilă de spălat părul, piei pentru truse de scris. Tatăl meu se instalează la Benares, iar pe fratele său îl trimise să umble prin alte orașe ale țării în scopuri comerciale. În curând, tata se îndrăgosti de o baiaderă, dansatoare în templul Lingam¹⁸, pe nume Bugam Dași. Rolul ei consta în executarea dansurilor ritualice în fața mării statui a zeului și în a se ocupa de serviciul sanctuarului. Era o fată sociabilă, cu tenul măsliniu, cu sâni în formă de lămâie, cu ochii mari, turcmeni și sprâncenele subțiri aproape împreunându-se, între care își puneă o aluniță artificială roșie.

Mi-o reprezintă destul de bine pe baiaderă, mama mea, în sari de mătase colorată, brodată cu aur, cu fața și pieptul descoperite, un fular de brocart aruncat pe părul greu, la fel de negru ca noaptea cea veșnică; avea cocul înnodat la ceafă; brățări îi împodobeau încheieturile mâinilor și gleznelor, purta o floare de aur în nări, ochi întunecoși, turcmeni, voluptuoși, dinți strălucitori, dansa cu gesturi lente și ritmice, în sunet de sitar¹⁹, tamburină, lăută, cimbă și trompetă.

Muzică blândă și monotonă pe care o executau bărbații goi, cu turbane pe cap. Muzică plină de o semnificație profundă, în care se regăseau toate secretele magiei, superstițiilor, viciilor și suferințelor popoarelor Indiei. Pe parcursul mișcărilor sale armonioase și al chemărilor senzuale, al gesturilor hieratice, baiadera se desfăcea ca o petală de trandafir. Fremăta pe toată lungimea umerilor și brațelor, se înclina, se ridica din nou. Ce impresie puteau să-i facă tatălui meu toate mișcărilor sale, care comportau sensuri nepătrunse și vorbeau un limbaj mut? Mai ales dacă adăugăm caracterului voluptuos al spectacolului, mirosul acru și piperat al transpirației acestei femei, amestecat cu parfum de iasomie și ulei de santal. Parfumuri care-l aminteau pe cel al rășinii arborilor exotici și trezeau senzații misterioase. Miros de cutie de medicamente, miros al acelor leacuri venite din India, păstrate în camerele copiilor, unguente necunoscute, provenind din ținuturi unde supraviețuiesc obiceiuri străvechi. Fără îndoială că acest miros îl aveau și infuziile mele. Toate acestea au ațâțat reminiscențele refulate pe care tatăl meu le purta cu el. Devenise nebun după baiaderă, atât de nebun, încât se converti la religia ei, la religia templului Lingam. După un timp, tânăra femeie se trezi însărcinată și fu alungată din templu.

La puțin timp de la nașterea mea, unchiul se întoarse la Benares și, la rândul său, ca și cum impulsurile lui ascultaseră de aceleași legi ca acelea ale tatălui

meu, se îndrăgosti de baiaderă. Profitând de asemănarea fizică și morală cu tatăl meu, ajunse repede la țintă. Dar mama descoperi totul. Ea le declară că îi va părăsi pe amândoi, doar dacă nu cumva acceptă să se întreacă la proba cobrei, caz în care urma să-i aparțină supraviețuitorului. Iată în ce consta încercarea: tata și unchiul urmau a fi închiși, cu o cobră, într-o încăpere întunecată. În mod normal, atunci când cel mușcat de șarpe va striga, îmblânzitorul ar deschide ușa și l-ar elibera pe celălalt, căruia baiadera i-ar deveni soție.

Înainte de fi închis în hrubă, în compania fratelui său, tatăl meu o rugă pe baiaderă să mai danseze o dată în fața lui, să imagineze dansul sacru al templului. Ea consimți și dansă în sunetul flautului îmblânzitorului de șerpi, la lumina torței. Mișcările pe care le făcea mama erau armonioase, încărcate de o semnificație profundă; aluneca și se răsucea ca o cobră. După ce s-a terminat dansul, tata și unchiul au fost împinși în celula în care i se dăduse drumul reptilei. În locul strigătului așteptat, se auzi o lamentație întreruptă de înfricoșătoare hohote de râs, apoi un urlet nebun. Ușa se deschise, unchiul ieși. Fața îi îmbătrânise brusc, iar părul... Frica, zgomotul pe care îl făcea bestia târându-se, șuieratul șarpelui furios, ochii săi scânteietori, imaginea dinților otrăviți, a corpului său, a gâtului lung care se termina într-o excrescență sub formă de lingură, dominată de un cap minuscul, spaima făcură ca unchiul meu să iasă din hrubă cu părul alb. Fidelă angajamentului ei, baiadera îl luă de bărbat. Gândul cel mai îngrozitor a fost că nu s-a știut niciodată cine a scăpat, tatăl meu sau unchiul. Într-adevăr, proba zdruncinase spiritul supraviețuitorului, nefericitul nu-și mai amintea nimic în legătură cu trecutul său. El nu mă recunoscuse și acest detaliu mă îndeamnă să presupun că era unchiul. Oare această poveste nu e strâns legată de destinul meu? Ecoul acelui râs teribil, barbaria probei n-au lăsat urme adânci în mine? Nu eram direct interesat de această întâmplare? De atunci, n-am mai fost decât o gură în plus, un străin. În sfârșit, unchiul – sau tatăl meu – reveni la Rey pentru treburile lui, cu baiadera și cu mine. Mă încredință surorii sale, mătușa mea.

Doica mi-a spus că, în momentul despărțirii, mama i-a încredințat mătușii mele, rugând-o s-o păstreze, o sticlă de vin roșu amestecat cu venin de cobră, pentru mine. Ce amintire mai prețioasă putea să-i lase o baiaderă fiului ei? Vin roșu, elixir de moarte, dător de liniște eternă! Ea însăși se poate să-și fi stors viața ca pe un ciorchine de strugure, lăsându-mi mie sucul, amestecat cu otrava care îl omorâse pe tatăl meu. Înțeleg acum cât de prețios era darul ei! Oare mai trăiește? Poate, la ora la care scriu, se află în piața unui oraș îndepărtat din India, dansând la lumina unei torțe, cu gesturi asemănătoare celor pe care le-ar face dacă ar fi mușcată de o cobră. Femei, copii, bărbați goi s-au strâns în jurul ei,

plini de curiozitate, în timp ce tatăl meu – sau unchiul –, încărunit și adus de spate, așezat într-un colț, o privește gândindu-se la hruba întunecoasă, la zgomotul pe care-l face șarpele furios târându-se, la şuieratul său, la capul său ridicat, la ochii scânteietori, la gâtul asemănător cu o lingură și la semnul gri-închis în formă de ochelari, care se deslușea mai sus de gât.

Pe scurt, încă eram copil de tată, când am fost pus în brațele doicii, care-i dădea piept și verișoarei mele primare, o stricată, viitoarea mea soție. Am fost crescut de mătușa mea, o matroană corpulentă, cu fruntea acoperită de un păr cenușiu ce atârna în dezordine. Locuiam în aceeași casă cu târfa asta, verișoara mea. Din ziua în care am avut un licăr de rațiune, am prețuit-o pe mătușa mea ca pe o mamă. Am început s-o iubesc cu atâta adorare, că, mai târziu, m-am căsătorit cu fiica ei, sora mea de lapte, pentru simplul motiv că-i semăna.

Mai bine zis, m-am trezit constrâns s-o iau de nevastă: ea nu mi-a cedat decât o dată – n-am să uit asta –, la căpătâiul mamei ei moarte. Era într-o noapte, foarte târziu. Toată lumea dormea. Mă sculasem, în cămașă și chiloți, să-mi iau un ultim rămas-bun de la defunctă și m-am dus în camera mortuară. Două lumânări de camfor ardeau deasupra cadavrului. Cineva pusese un Coran pe stomacul nefericitei, ca să nu intre diavolul în corpul său. Am ridicat pânza care-i acoperea fața. Fața gravă și atrăgătoare părea modelată de amprenta tuturor iubirilor pământești: expresia ei mă făcu să mă prosternez. Totuși, moartea mi se părea un eveniment natural, banal. Un surâs disprețuitor înghețase în colțul buzelor dispărutei. Mă grăbeam să-i sărut mâna și să mă retrag, când, întorcând capul, o văzui intrând, spre marea mea surpriză, pe târfa asta, acum soția mea. În fața rămășițelor pământești ale mamei sale, ea se lipi de mine, și cu ce ardoare! Mă atrase spre ea și mă copleși cu săruturi pasionale. Îmi venea să intru în pământ de rușine. Nu știam ce să fac. Cadavrul, dinții încleștați aveau aerul că-și bat joc de noi; surâsul moartei își schimbase expresia. Pierzându-mi controlul, am tras-o spre mine și am îmbrățișat-o, dar, chiar atunci, draperia neagră, de doliu, care masca intrarea în cameră, se dădu de-o parte: încovoiat, cu un fular legat la gât, apăru unchiul meu, tatăl acestei stricate. Avu un râs uscat, înfricoșător, de ți se zbârlea părul pe cap. Râdea fără să ne privească, dar atât de tare, că-i tremurau umerii. Îmi venea să intru în pământ. Dacă aș fi avut putere, i-aș fi dat o palmă zdravănă cadavrului care ne contempla cu o mutră disprețuitoare. Ce infamie! Însăpăimântat, am fugit în camera mea. Din cauza acestei ușuratică... Poate fusese constrânsă la o astfel de comedie pentru a mă forța să mă căsătoresc cu ea.

Deși frate de lapte, trebui s-o iau de soție, pentru a salva onoarea familiei, căci fata nu era virgină – nu știam lucrul ăsta, de fapt, cum aș fi putut afla? Mi-

au dat doar de înțeles. În noaptea nunții, după ce am rămas singuri, oricât am implorat-o să se dezbrace, n-a vrut. Nimic nu putea s-o înduioșeze. Spunea: „Sunt la ciclu“. Fără să mă fi lăsat să mă apropiu de ea, a suflat în lampă și s-a dus să se culce în celălalt capăt al camerei, tremurând ca o frunză; ai fi zis că fusese aruncată într-o cușcă, împreună cu un monstru.

Nimeni nu mă va crede, nici nu-i de crezut, ea nu mă lăsa s-o sărut pe buze. În a doua noapte m-am culcat în același loc ca în ajun, pe pământul gol; în nopțile următoare, la fel. Nu îndrăzneam. Pe scurt, multă vreme am dormit în partea cealaltă a camerei, pe pământul tare. Cine va crede? Timp de două luni, nu, două luni și patru zile, am dormit departe de ea, direct pe pardoseală, fără să am curajul să mă apropiu de ea.

Pregătise din timp o batistă virginală²⁰, cu sânge de porumbel. Poate o păstrase pe cea din prima ei noapte de dragoste – pentru a-și bate mai mult joc de mine. Atunci toată lumea mă felicită, oamenii își făceau cu ochiul. Gândeau, fără îndoială: „Ușuraticul a cucerit fortăreața, de ieri până azi!“. Știam să încasez: râdeau de prostia mea. Am jurat să scriu despre toate astea într-o zi.

Mi-am dat în curând seama că e o destrăbălată. Cu siguranță că îi displăcusem din clipa în care *mollahul*, după ce debitase câteva cuvinte în arabă, mi-o încredințase. Voia să fie liberă. Într-o seară, în sfârșit, m-am hotărât s-o violez. Dar când am încercat să-mi pun planul în aplicare, îmi opuse o înverșunată rezistență. Izbutind să se elibereze, se ridică și plecă. N-am avut altă satisfacție decât să mă culc în noaptea aceea în patul său și să mă las pătruns de căldura și parfumul trupului ei, să mă lăfăi în voie. A fost singura dată în viața mea când am avut un somn tihnit. Mai târziu, ea s-a mutat în altă cameră.

Seara, când mă întorceam acasă, n-o vedeam nicăieri. Nu știam dacă venise sau nu; și apoi, nici nu țineam neapărat să știu – odată ce eram condamnat la singurătate, la moarte. Căutam prin toate mijloacele să intru în legătură cu amantii ei. Nu mă va crede nimeni. Totuși, din clipa în care aflam că-i place unul, îl pândeam, comiteam mii de josnicii și-i debitam mii de platitudini, ca să mă împrietenesc cu el, să-l flatez, să-l îmbrobodesc. Și ce amanți! Vânzătorul de mațe, muftiul, notarul, negustorul de măruntaie, băiatul de la dugheana din colț, filozoful. Numele și titlurile se schimbau, dar toți erau niște bătărași. Spre ei mergeau preferințele ei. Și ce mârșăvie! Cât mă înjoseam! De necrezut! Mi-era teamă să nu-mi pierd soția și de aceea voiam să iau lecții de bune maniere și seducție de la craidonii ei. Dar eu nu eram decât un mizerabil proxenet, căruia îi râdeau toți proștii în nas. De altfel, cum să asimilez conduita și manierele canaliei? Acum am înțeles: ei îi plăcea de oamenii aștia pentru că erau

nerușinați, stupizi și dezgustători. Pasiunile ei erau indisolubil legate de murdărie și moarte. Simțeam într-adevăr nevoia să mă culc cu ea? Oare fizicul ei mă făcuse să-mi pierd capul? Repulsia pe care i-o inspiram? Gesturile sale, înfățișarea? Afecțiunea pe care încă din copilărie i-o promisesem mamei sale? Sau toate la un loc? Nu, nu știu. Constat numai că femeia aceasta, târfa asta, vrăjitoarea asta, împrăștiase în toată ființa mea o otravă misterioasă care mă făcea să o doresc, ba, mai mult, făcea ca toți atomii corpului meu să aibă nevoie de atomii corpului său. Își strigau nevoia. Aspiram din tot sufletul să fiu numai eu cu ea, pe o insulă pierdută, departe de oameni. Invocam cu toată voința mea un cataclism care să facă să crape această canalie ce respira, se agita și se bucura dincolo de pereții camerei mele. Dar, chiar așa să se fi întâmplat, oare n-ar fi preferat nu știu ce animal, un șarpe indian, un dragon? O noapte cu ea, apoi să murim amândoi, unul în brațele celuilalt. Pentru mine era scopul suprem al vieții.

Părea că târfei începuse să-i placă să mă tortureze. Ca și când răul care mă devora nu era de-ajuns. Până la urmă, am renunțat la orice activitate. Am încetat să mai ies, cadavru ambulant. Nimeni nu știa cauza. Bătrâna doică, martorul intim al morții mele treptate, mă copleșea cu reproșuri. Din cauza târfei, auzeam oamenii murmurând pe la spate: „Biata femeie ! Cum poate să-l suporte pe Țicnitul de bărbatu-său?“. Aveau dreptate: era de necrezut în ce hal decăzusem.

Mă topeam din zi în zi. Câteodată, mă examinam în oglindă: obrajii îmi erau stacojii, luaseră culoarea cărnii de pe tejgheaua măcelăriei. Ardeam de febră, iar ochii mei aveau o expresie tragică și voluptuoasă totodată. Mă complăceam în această nouă stare. Zăream, în fundul ochilor mei, umbra morții. Ghicisem că trebuia să mor.

Chemară medicul, doctorul canaliei, doctorul familiei, care, cum se spunea, ne îngrijise pe toți. Intră, cu turbanul de culoarea urinei și trei fire de păr în barbă. Omul ăsta se lăuda că-i redase tinerețea bunicului meu. Mă îndopase, de mai multe ori, cu un amestec din lapte și buruieni, împotriva voinței mele. Odată, după ce a intrat, se instalează la capătâiul meu, îmi luă pulsul, îmi examinează limba și, la urmă, îmi prescrise lapte de măgăriță, infuzie de orz și, de două ori pe zi, inhalații cu smirnă și arsenic. De asemenea, îi încredință doicii mele rețete de infuzii și unguente bizare, în compoziția cărora intrau frunze de isop, măslinuță, extrase de lemn-dulce, camfor, frunze de strașnic, ulei de granat, ulei de dafin, semințe de in, de pin și alte fleacuri²¹.

Starea sănătății mi se înrăutăți. Doar doica mea – era și doica ei –, cu fața plină de riduri și cu părul cenușiu, venea și se așeza la capătâiul meu, într-un

ungher al camerei. Îmi umezea fruntea cu apă rece și-mi aducea infuzii. Îmi vorbea de copilăria mea și de a târfei. Îmi spunea, de pildă, că, încă din leagăn, soția mea avea obiceiul să-și roadă până la sânge unghiile de la mâna stângă. Câteodată, îmi spunea și povești. Ele mă reîntinereau și îmi redau sufletul de copil, evocări ale unei epoci îndepărtate. Îmi amintesc foarte clar că, încă de mici, când ne culcam unul lângă altul, soția mea și cu mine, în leagănul nostru, un leagăn încăpător cu două locuri, doica ne spunea aceleași povești. Anumite episoade care mă făceau altădată neîncrezător îmi păreau acum perfect credibile.

E adevărat, boala a provocat în mine nașterea unei lumi noi, a unei lumi necunoscute și tulburi, plină de forme și culori și ascultând de tendințe despre care oamenii sănătoși n-au nici cea mai precară intuiție. Trăiam interiorizat peripețiile din aceste povești și simțeam o bucurie de nespus. Redeveneam copil. Chiar acum, când scriu aceste rânduri, re trăiesc emoțiile de atunci. Toate astea se situează în prezent, nu în trecut.

Fără îndoială, gesturile, gândurile, dorințele, obiceiurile atavice, cărora unele alegorii le servesc drept vehicule de-a lungul generațiilor, reprezintă factori atât de indispensabili ai existenței noastre. Mii de ani s-au pronunțat aceleași cuvinte, s-au practicat aceleași împerecheri, s-au încercat aceleași nenorociri puerile, viața, de la un capăt la altul, este altceva decât o poveste de adormit de-a-n-picioarele? Ceea ce scriu nu e propria mea poveste? Poveștile sunt o cale de retragere, deschisă bietelor dorințe pe care fiecare narator le-a conceput în îngustimea mentalității sale ereditare și pe care nu le-a putut satisface.

Ah! Să dorm în pace ca în vremea inocenței mele copilărești! Somn liniștit, pe care nimic nu l-ar putea tulbura. Când mă trezeam, aveam obraji stacojii, asemenea cărnii de pe teigheaua măcelarului. Corpul îmi ardea, tușeam, și ce tuse profundă și teribilă! O tuse ieșită din nu știu ce cavitate pierdută a trupului meu, asemănătoare cu aceea a mârțogelilor care, dis-de-diminează, aduc măcelarului cadavrele de oi.

Îmi amintesc foarte bine. Era o noapte neagră. Câteva minute am rămas fără cunoștință. Vorbeam singur, așteptând să mă cuprindă somnul. Mă simțeam redevenit copil; eram culcat în leagăn. Cineva era în preajma mea. Toată lumea din casă dormea de mult. Zorii urmau să vină, în astfel de momente, bolnavii o știu bine, pare că viața se retrage departe de frontierele lumii. Inima îmi bătea foarte tare, dar nu-mi era frică. Țineam ochii deschiși, fără să văd pe nimeni; obscuritatea era desăvârșită. Trecură așa câteva minute; un gând morbid mi-a

trecut prin minte. Mi-am spus: „Poate este Ea!“. În aceeași clipă, am simțit o mână rece pe fruntea fierbinte. Mă cuprinse tremurul. Poate era mâna Îngerului Morții. Apoi am adormit din nou. Dimineața, când m-am trezit, doica mi-a spus că fiica ei (voia să spună curva de nevastă-mea) a venit la patul meu, mi-a luat capul pe genunchii săi, legănându-mă ca pe un copil – poate se trezise în ea instinctul matern. Să mor, nu alta! Era mort copilul pe care-l purta în ea? Îl adusesese pe lume? Nu știu.

În această cameră care se făcea din ce în ce mai strâmtă și mai întunecată, ca mormântul, îmi petreceam timpul așteptându-mi femeia, dar ea nu venea niciodată. Să fi fost ea cauza chinului meu? Nu glumesc. Erau trei ani, nu: doi ani și patru luni – dar ce sunt anii și lunile? Asta n-are sens pentru mine; pentru cine e închis de viu într-un mormânt, timpul nu are valoare – doi ani și patru luni de când camera asta era cavoul vieții și gândurilor mele. Neliniștea, tumultul, spectacolele oferite de existența acestei canalii, creată fizic și moral pe un model uniform, totul mi se părea insolit și lipsit de semnificație. De când mă îmbolnăvisem, mă trezisem într-o lume atât de străină și de incredibilă, că n-aveam nevoie de cea a canaliei. Purtam în mine un univers misterios și mă simțeam obligat să-l explorez în detaliu.

Și noaptea, când ființa mea plutea la hotarele a două lumi, înainte de a se scufunda într-un somn profund și gol, visam. În spațiul unei clipite, parcurgeam o existență diferită de a mea. Respiram un alt aer, plecam foarte departe, ca pentru a fugi de mine însumi sau pentru a-mi schimba soarta. Doar când închideam ochii îmi apărea universul meu autentic. Această fantasmagorie avea o viață autonomă. Dispărea sau căpăta corporalitate după bunul ei plac, voința mea părea că n-are nici o putere asupra ei. Dar nici asta nu era sigur. Imaginile care se formau astfel în fața mea nu erau cele din visurile obișnuite: nu mai eram victima somnului. Cu calm și în liniște, le analizam, le comparam. Mi se părea atunci că eu eram necunoscut de mine însumi. Lumea, așa cum mi-o reprezentasem înainte, își pierdea semnificația și vigoarea și, în locul ei, domnea obscuritatea nopții – nu mă învățase nimeni să privesc noaptea și să o iubesc.

Nu știu dacă, în astfel de momente, brațele mă mai ascultau sau nu. Credeam că, dacă mi-aș fi lăsat mâna fără control, ea s-ar fi pus în mișcare de la sine, sub imperiul nu știu cărui misterios impuls. Dacă aș fi încetat să-mi supraveghez corpul în fiecare din părțile lui și să-i consacru în mod inconștient întreaga mea atenție, el ar fi putut comite acte imprevizibile chiar pentru mine. Simțeam de multă vreme că mă descompuneam trăind; nu numai ființa mea fizică, ci și sufletul meu se afla într-o perpetuă opoziție cu inima mea, rară posibilitate de conciliere. Traversam un fel de proces de dezintegrare, de

putrefacție. Câteodată mă gândeam la lucruri inimaginabile. Mă simțeam cuprins de o milă pe care rațiunea mea o respingea. Deseori, întreținându-mă cu cineva sau tratând o afacere, luam parte activă la conversație, dar spiritul îmi era în altă parte; mă gândeam la altceva și mă muștrăm în forul meu interior. Eram o materie în descompunere: totdeauna am fost și voi rămâne așa – un amestec disproportionat, insolit. Simțeam că eram departe de oamenii pe care-i vedeam și printre care trăiam, dar căroră, în ciuda acestor lucruri, le rămâneam solidar în virtutea unei asemănări, vagi, dacă vreți, dar destul de puternice. Era intolerabil. Doar constatarea nevoilor comune pe care viața mi le provoacă mie, ca și lor, ar fi temperat surpriza pe care o încercam. Dar să-i fi plăcut tu canaliei, târfa de nevastă-mea, la fel ca mie, asta mă irita mai mult decât orice. Sunt convins că-i lipsea ceva unuia dintre noi.

O numesc „târfă” pentru că nici un alt nume nu i se potrivește așa de bine. Nu vreau să spun „soția mea”, căci noi nu eram soț și soție; ar însemna să mă mint pe mine însumi. Dintotdeauna am numit-o „târfă”. Cuvântul acesta avea pentru mine o atracție deosebită. Dacă m-am căsătorit cu ea a fost din cauza perfidelor ei avansuri. Nu, ea nu nutrea nici o afecțiune pentru mine. Cum ar fi putut, de altfel, să fie capabilă să iubească pe cineva? O femeie vicioasă căreia îi trebuia un bărbat să se culce cu el, unul să-i facă curte și un al treilea ca țap ispășitor. Cred că nici cu un astfel de trio n-ar fi fost mulțumită. În orice caz, e sigur că pe mine mă alesese ca țap ispășitor și că, într-adevăr, nu putea s-o nimerească mai bine. În ceea ce mă privește, mă căsătorisem cu ea pentru că semăna cu mama ei, pentru că avea o vagă asemănare cu mine. Nu numai c-o iubeam, dar o dorea fiecare bucățică din trupul meu. Mai ales mijlocul. Nu vreau să disimulez adevăratele mele instincte sub voalul unor termeni vagi ca „dragoste”, „afecțiune” sau „afinități spirituale”. Simbolurile literare nu sunt partea mea tare. Credeam că un fel de iradiere sau aureolă, asemănătoare celor care se conturează în jurul capului profeților, vibra la mijlocul trupului meu, și o alta la al ei: în mod fatal, aureola mea maladivă o cerea pe a ei și o atrăgea către sine, cu toată forța.

După ce starea sănătății mi s-a mai îmbunătățit, m-am hotărât să plec aiurea, ca un câine leproș, care știe că trebuie să scape, sau ca păsările care se ascund în momentul morții. Trezit dis-de-dimineată, m-am îmbrăcat, am luat două prăjituri de pe etajeră și m-am strecurat afară din casă, fără să atrag atenția nimănui. Fugeam de propria mizerie: am rătăcit de-a lungul străzilor, fără țință, nici nu știam măcar încotro să mă duc, prin lumea canaliei cu fața avidă, în goană după bani și vicii. N-aveam nevoie să văd ființele astea: nu era fiecare din ele imaginea tuturor? Toți erau făcuți dintr-o gură de care spânzura un pumn de

viscere, terminându-se într-o caricatură de sex.

În mod neașteptat mă simții mai agil și mai ușor; mușchii picioarelor lucrau cu o viteză surprinzătoare. Mă eliberasem de toate obstacolele existenței. Îmi ridicai umerii. Era un tic din copilărie, îl aveam ori de câte ori scăpam de o dificultate, pedeapsă sau responsabilitate.

Deja sus, soarele ardea. Am pătruns într-un labirint de străduțe pustii, mărginite de case cenușii care atingeau ciudate forme geometrice: cubice, prismatice și conice: erau străpunse de lucarne joase și întunecate, șubrede, părăsite, provizorii. Era de neconceput ca o ființă vie să fi locuit vreodată în ele.

Ca o lamă de aur, soarele reteza umbra pereților, străzile se alungeau între vechile ziduri albe. Totul era liniștit și mut, ca și când elementele respectaseră legea sacră și alinătoare a liniștii pe care o impunea aerul fierbinte. Pretutindeni se simțea misterul la pândă. Plămânii nu mai îndrăzneau să respire.

Deodată am băgat de seamă că trecusem de poarta orașului. Cu mii de guri lacome, căldura soarelui îmi sorbea nădușeala corpului. Strălucirea luminii împrumuta măcăcinilor din câmpie tonuri galbene, de șofran. Din fundul cerului, astrul, precum ochiul bolnav de febră, își revărsa razele asupra peisajului mut și neînsuflețit. Cu toate acestea, pământul și ierburile exalau un miros deosebit, atât de puternic, că, respirându-l, îmi reaminteam anumite minute din copilărie. Izvorau în mine gesturi și cuvinte din acel timp revolut. Percepeam chiar cum unul din acele momente îndepărtate recapătă viață, cu atâta intensitate, de parcă s-ar fi petrecut ieri; mă cuprinse o amețală plăcută, de parcă m-aș fi născut din nou într-o lume pierdută. Impresia asta se asocia cu o beție care-mi curgea prin vene și prin nervi și care se împrăștia în tot corpul ca un vin dulce și vechi. Recunoșteam, în câmpie, arbuștii, pietrele, trunchiurile de copac și minusculele mlădițe de cimbrisor sălbatic. Recunoșteam mireasma familiară a ierburilor. Plonjam, în clipa aceea, în memoria zilelor de demult. Și totuși aceste reminiscențe se îndepărtaseră de mine ca prin farmec. Ele se bucurau împreună de o viață autonomă; eu nu eram decât spectatorul îndepărtat și mizerabil. O prăpastie adâncă se căscase între ele și mine, inima îmi era goală, iar măcăcinii își pierduseră nu demult parfumul încântător. Chiparoșii erau despărțiți de spații mari, colinele aride. Cel care fusese nu mai exista și dacă l-aș fi evocat, dacă i-aș fi vorbit, nu m-ar fi auzit, nu m-ar fi înțeles. Ar fi avut fizionomia unei vechi cunoștințe, dar n-aș fi fost eu, nici măcar o părticică din mine.

În ochii mei, lumea lua aspectul unei case pustii și triste și eram răvășit de ideea că trebuia să străbat toate încăperile unui astfel de domiciliu. Treceam din una în alta, dar, ajuns în ultima, când m-am găsit față în față cu târfa, în spatele

meu ușile al căror prag îl trecusem se reînchiseră de la sine; singure umbrele tremurătoare ale pereților cu unghiuri șterse mă păzeau ca niște sclavi negri.

Ajunsesem aproape de râul Suren²². Un munte golaș se ridica în fața mea. Profilul său uscat mă făcu să mă gândesc la cel al doicii mele. Nu știu ce asemănare era între cele două siluete. Mergând de-a lungul muntelui, am dat de o priveliște veselă, împrejmuind un cerc de coline. Pământul era acoperit de nuferi albaștri. Pe această creastă se zărea o cetate construită din cărămizi masive.

Eram ostenit; m-am așezat pe malul râului, pe nisip, sub un bătrân chiparos. Locul era pustiu și liniștit. Mi se părea că nimeni nu se aventurase încă până aici. Deodată, întorcând capul, am văzut o fetiță ivindu-se de după cortina de chiparoși, mergând în direcția castelului. Purta veșminte negre, dintr-o țesătură fină aducând a mătase. Își rodea unghiile de la mâna stângă. Se deplasa de parcă ar fi alunecat, cu un mers nonșalant și sfios. Aveam impresia că o mai văzusem și că o cunoșteam. Dar o distanță destul de mare mă despărțea de ea și de-abia o zăream. N-am apucat să-mi dau seama cum de, brusc, dispăruse.

Am rămas acolo, stupefiat, incapabil de cea mai mică mișcare. O văzusem cu ochii mei trecând prin fața mea, risipindu-se. Era o ființă în carne și oase sau o fantomă? Visasem, fusesem treaz? Mă străduii să-mi adun toate amintirile. Degeaba. Un fior neobișnuit îmi trecu prin șira spinării. Toate umbrele citadelei de pe munte păreau că s-au animat pe neașteptate; poate că această fetiță era unul dintre anticii locuitori ai orașului Rey.

Peisajul căpătă un aspect familiar: odată, în copilărie, chiar venisem aici. Era o zi de *Sizdah-be-dar*. Le însoțeam pe bunica și pe târfă. Ce alergări și ce jocuri în jurul chiparosului! Apoi, mai mulți copii au venit la noi, nu-mi amintesc prea bine. Ne jucam de-a v-ați ascunselea. Cum o urmăream pe târfă, de-a lungul malului Surenului, ea alunecă și căzu în apă. Au scos-o de acolo și au dus-o după chiparos, să-și schimbe hainele. Am urmat-o. Ca să o văd dezbrăcată. Zâmbea, mușcându-și în joacă degetul de la mâna stângă. În sfârșit, au înfășurat-o cu o eșarfă albă, iar rochia ușoară de mătase neagră i-au întins-o la soare.

M-am lungit pe nisip, sub bătrânul chiparos. Auzeam apa fremătând, iar murmurul ei mă făcea să meditez la cuvintele incoerente pe care le pronunțăm în vis. Îmi înfundam involuntar mâinile în nisipul cald și umed, pe care îl strângeam în pumni. Era asemenea cărnii unei fetițe care ar fi căzut în apă și i-ar fi fost schimbate hainele.

Nu știu câtă vreme s-a scurs așa. După ce m-am ridicat, am început să mă pun în mișcare în mod automat. Totul era tăcut și liniștit. Mergeam fără să văd

nimic. Mă obliga o forță împotriva căreia voința mea nu putea lupta în nici un fel. Întreaga atenție mi se concentra asupra pașilor. Sau, mai degrabă, nu mergeam, alunecam, ca această fetiță îmbrăcată în negru. Când mi-am revenit, am băgat de seamă că mă întorsesem în oraș și mă aflam în fața casei socrului meu. Nu știu cum s-a întâmplat de am trecut pe lângă casa socrului meu. Tânărul său fiu, cumnatul meu, era pe bancă – aducea, precum un măr înjumătățit, cu sora sa. Copilul și bătrânul semănau ca două picături de apă. Avea ochii oblici de turcmen, pomeții proeminenți, de culoarea grâului, nasul senzual, fața slabă și brutală. Își ținea în gură degetul arătător de la mâna stângă. Involuntar, m-am apropiat de el, am scos prăjiturile din buzunar și i le-am întins: „Șăh Djān mi le-a dat pentru tine.“ Fiindcă el îi spunea soției mele Șăh Djān, ca și cum era mama sa. Foarte mirat, contemplă prăjiturile cu ochii săi oblici și le acceptă cu o mână ezitantă. M-am așezat pe bancă și am luat copilul pe genunchi. L-am strâns în brațe. Trupul său era cald. Pulpele picioarelor semănau cu ale soției mele. Avea aceleași gesturi naive. Gura amintea de cea a tatălui său, dar, la el, mă simțeam atras de ceea ce-mi repugna la bătrân. Ai fi zis că un sărut lung și fierbinte tocmai părăsise buzele sale întredeschise. Am sărutat gura pe jumătate deschisă, ca a soției mele; buzele aveau gustul amar și acru al miezului de castravete. Fără îndoială, buzele târfei aveau același gust.

În aceeași clipă, îl zării pe tatăl său, bătrânul cocoșat, cu un fular în jurul gâtului. Ieșea din casă. Trecu pe lângă de mine fără să mă privească. Râdea sacadat, oribil, și se zbârlea părul pe cap. Râdea atât de tare, că-i tremurau umerii. Îmi venea să intru în pământ de rușine. Era pe la asfințit. M-am ridicat, aș fi vrut să fug de mine însumi. Involuntar, am început să merg spre casă, fără să văd pe nimeni și nimic. Aveam impresia că rătăceam printr-un oraș necunoscut. În jurul meu, case stranii, diforme, cu diferite forme geometrice, erau străpunse de lucarne negre și păreau părăsite. Era de neconceput ca vreo ființă vie să fi locuit cândva în ele. Pereții lor albi răspândeau o lumină morbidă și, lucru bizar, incredibil, de fiecare dată când mă opream în dreptul unuia dintre acești pereți, lumina lunii plasa pe suprafața lui umbra mea, imensă și compactă, dar lipsită de cap. Umbra mea era fără cap! Auzisem spunându-se că dacă îți vezi pe un perete umbra fără cap, în anul acela mori.

Înspăimântat, am intrat în casă și m-am refugiat în camera mea. De îndată, începu să-mi sângereze nasul. După ce am pierdut mult sânge, m-am prăbușit pe pat, fără cunoștință. Doica mă pansă și mă îngriji.

Înainte de a mă culca, m-am examinat în oglindă. Fața mi-era răvășită, flască și cadaverică. Atât de flască, încât nu o recunoșteam. M-am urcat în pat, trăgându-mi cuvertura peste cap. După ce m-am frământat un timp, m-am întors

cu fața la perete. Mi-am îndoit picioarele, am închis ochii și am continuat să-mi urmez gândul. Șiruri compunând destinul meu sumbru, trist, teribil și extrem de plăcut – locuri unde viața se amestecă cu moartea și unde se nasc imagini deformate, locuri în care refulări antice, dorințe confuze, reprimare, se manifestă din nou, strigând răzbunare. Mă consideram rupt de natură și de lumea sensibilă, gata să mă pierd în curgerea eternă. Rostii în șoaptă, o dată și încă o dată: „Moarte, moarte... unde ești?”. Asta mă calmă. Am închis ochii.

Mă regăseam în piața Mohamma diyeh. Ridicaseră o gigantică spânzurătoare, în ștreangul căreia atârna bătrânul negustor de mărunțișuri din față. Câțiva sergenți beți beau vin lângă stâlpul spânzurătorii. Soacra mea, cu fața stacojie și cu o expresie amintind de soția mea când e furioasă, cu buzele palide și ochii rotunzi, înspăimântați, mă trăgea afară din mulțime și, arătându-mă călăului îmbrăcat în roșu, spunea: „Spânzurați-l și pe ăsta!”. M-am trezit tremurând tot. Ardeam ca un cuptor. Eram lac de sudoare. Obrajii, în flăcări; m-am sculat să beau apă și să-mi umezesc fața, ca să scap de coșmar. Apoi m-am culcat la loc. Dar n-am mai putut să adorm. În umbra luminoasă, priveam fix cana de pe etajeră. Aveam impresia că, atâta timp cât va rămâne acolo, n-am să pot dormi. Mă bântuia teama stupidă de a o vedea căzând. M-am ridicat să o pun într-un loc mai sigur. Dar un impuls misterios și neașteptat mă făcu să o lovesc involuntar. Recipientul căzu și se sparse. În sfârșit, mi-am închis ochii strâns. Mi se păru că doica se sculase pentru a veni la mine și că mă privea. Îmi încleștam pumnii sub cuvertură. Dar nu se întâmplă nimic extraordinar. În sfârșit, pe jumătate ațipit, am auzit scârțâitul ușii dinspre stradă, pașii doicii care, târându-și sandalele, se ducea să ia pâine și brânză.

Apoi răsună vocea îndepărtată a unui negustor: „Dude negre, bune pentru fiere!”. Nu, viața reîncepea, istovitoare, mereu la fel. Lumina era mai vie. O rază de soare, reflectată în apa bazinului, pătrunsese în camera mea prin lucarnă și tremura ușor pe plafon.

Visul din noaptea precedentă îmi părea atât de îndepărtat și șters, de parcă ar fi datat de mulți ani, din copilărie. Doica îmi adusese micul dejun. Fața ei, trasă și slabă, apărea ca reflectată de o oglindă deformantă, iar expresia îi era incredibil de comică; ai fi zis că o greutate imensă o trăgea în jos.

Deși doica știa că mirosul de *gha-liān*²³ îmi făcea rău, se încăpățâna să fumeze în camera mea. De altfel, dacă nu fuma, nu era în apele ei. Întreținându-se cu mine despre familie, noră, fiu, sfârșise prin a mă face complicele plăcerii ei vicioase, vorbindu-mi despre toate astea. Ce prostie! Mi se întâmpla, fără nici un motiv, să mă gândesc la viața pe care o duceau apropiații doicii, dar, nu știu de

ce, sub toate aspectele, viața și fericirea celorlalți îmi făceau greață. În ceea ce mă privește, înțelegeam bine că existența mea era pe sfârșite, că se stinge dureros de încet. Atunci de ce să mă mai intereseze viața imbecililor, a acestei canalii plesnind de sănătate, care mănâncă bine, doarme bine, face dragoste bine, pe care n-o încearcă nici cel mai mic rău și a cărei față nu era atinsă în treacăt, în fiecare clipă, de aripa morții?

Doica mă trata ca pe un copil. Voia să mă privească peste tot. Eu mă simțeam încă jenat în fața soției mele. Când intra, acopeream chiuveța ce-mi servea drept scuițătoare, îmi pieptănam părul și barba, îmi aranjam boneta de noapte. Dar în fața doicii nu aveam nici o rușine. Oare de ce eram așa de intim cu această femeie, cu care, de fapt, n-aveam nici o legătură de rudenie? Îmi amintesc că, altădată, iarna, instalau, chiar în camera asta, un *tan-dur*²⁴, deasupra recipientului metalic de încălzit.

Doica, târfa și cu mine ne culcam în jurul *tandurului*. Când deschideam ochii, în clarobscur, motivele de pe perdeaua brodată care masca ușa, chiar în fața mea, se animau.

Ce perdea stranie și înfricoșătoare era! Pe ea se vedea un bătrân cocoșat, asemenea yoghinilor din India, cu capul înfășurat într-un turban. Era așezat sub un chiparos, iar în mâini ținea un fel de sitar. În fața lui, o tânără frumoasă care semăna cu baiadera, dansatoare în templele Indiei. Încheieturile mâinilor ei erau încărcate cu lanțuri și părea constrânsă să danseze în fața bătrânului. Îmi imaginam că poate îl aruncaseră pe bătrân într-o celulă tenebroasă, împreună cu un *naja*, și el ieșise, având barba și părul albe.

Era o perdea indiană brodată cu aur, ca acelea trimise fără îndoială de tata sau unchiul meu din țări îndepărtate. Tot analizând această imagine în cele mai mici detalii, începea să-mi fie frică; o trezeam pe doică; buimacă de somn, mă strângea în brațe. Avea o respirație fetidă; părul negru și aspru mă zgâria pe față. Dimineața, când deschideam ochii, regăseam aceeași față, doar că ridurile erau mai adânci și mai aspre.

Deseori, ca să uit, să fug de mine însumi, evocam zilele copilăriei mele. Ca să mă simt ca înainte de a mă îmbolnăvi, ca să mă simt sănătos. Aveam din nou impresia, în astfel de momente, că sunt un copil. Mă vedeam în fața morții mele viitoare ca pe o ființă căreia i se face milă de starea mea, milă pentru acest copil pe punctul de a muri. Iar când mă cuprindea teroarea, era suficient să mă uit la fața calmă și palidă a doicii, la ochii săi scobiți, imobili, nepăsători, la nările sale strânse, la fruntea ei lată și osoasă, pentru ca aceste vechi amintiri să se trezească în mine. Poate propaga unde misterioase care mă calmau. Avea, pe tâmplă, o

excreșcență de carne acoperită cu păr. Mi se păru că era pentru prima oară când remarcam particularitatea asta: niciodată înainte nu-i examinaseram fața cu așa mare atenție.

Deși se schimbase fizic, doica păstra aceleași preocupări; doar că era cu mult mai fascinată de viață. Se temea de moarte, ca muștele ce caută azil în case, imediat ce vine toamna. În ce mă privește, existența mi se altera cu fiecare zi, cu fiecare minut. Trecerea timpului și transformările pe care le pot atinge oamenii în cursul mai multor ani dobândeau pentru mine o cadență de o mie de ori mai rapidă, în timp ce, dimpotrivă, suma plăcerilor susceptibile să însoțească această evoluție tindea spre zero; poate chiar era deja sub zero. Unii intră în agonie de la două-zeci de ani, în timp ce mulți alții se sting chiar în clipa morții, încet, liniștit, ca lămpile în care s-a terminat uleiul.

La prânz, doica îmi adusese masa. Am răsturnat castronașul cu supă: am strigat din toate puterile. Toată casa se adună la ușă. Veni și târfa, dar făcu repede cale-ntoarsă. I-am privit pântecul: se îngroșase. Deci nu născuse încă. Se duseră să cheme doctorul. Mă bucuram în sinea mea că am reușit măcar să-i deranjez pe imbecilii ăștia.

Doctorul sosi, cu trei fire de păr în barbă. Îmi permise să fumez opiu. Ce leac nemaipomenit pentru martirajul meu! În timp ce fumam, gândurile mi se măreau, deveneau grațioase, fermecătoare, ușoare. Evoluam într-un alt mediu, dincolo de lumea obișnuită. Imaginația mea, eliberată de greutatea lucrurilor pământești, își lua avânt spre o sferă liniștită și taciturnă. Aveam impresia că rătăcesc, purtat de aripile aurii ale unui fluture de noapte, de-a lungul unei lumi vide și strălucitoare, unde nu exista nici un obstacol. Opiul îmi provoca o plăcere atât de profundă, mai mare chiar decât dacă aș fi gustat din moartea însăși.

Părăsii vasul cu cărbuni pentru a mă apropia de lucarna care dădea în curte: doica stătea la soare; curăța legume. O auzii spunându-i nurorii sale: „Ne-a speriat pe toți. De l-ar strânge Dumnezeu, să se liniștească!”. Cred că-i spusese doctorul că eram pierdut. Asta nu m-a mirat în vreun fel. Ce proști sunt oamenii! O oră mai târziu, îmi aduse infuzia. Plânsese atât de mult, că ochii îi erau roșii și umflați, dar de față cu mine se strădui să zâmbească. Jucau teatru! Toată lumea juca teatru cu mine și cât de stângaci o făceau! Credeau că eu nu știam! Și, totuși, de ce îmi arăta femeia asta atâta afecțiune? De ce se simțea obligată să participe la suferințele mele? Odată, pentru bani, îmi băgase în gură sânii ei negri și flasci, asemănători cu burduful din piele de capră. Ah! De i-ar fi ros un sancru! Acum înfățișarea lor, lăsând la o parte ideea că odată am supt cu lăcomie sucui vieții acestei femele și trupurile noastre și-au transmis unul altuia căldura,

simpla lor înfățișare îmi făcea greață. Când eram mic, mă acoperea cu mângâieri și tocmai de asta mă trata și acum cu nerușinarea al cărei privilegiu îl au văduvele și mă privea cu aceiași ochi ca atunci când mă ținea pe oliță. Cine știe ? Poate se excita în prezența mea, cum fac femeile cu pretinsele lor surori adoptive.

Și acum chiar, cu câtă curiozitate mă pipăie, „îmi face părul creț“, cum zice ea. Dacă târfa de nevastă-mea s-ar fi interesat de mine, n-aș fi tolerat deloc o astfel de familiaritate din partea doicii. Aveam, într-adevăr, convingerea intimă că orizontul gândirii și simțul frumosului atinseseră o mai mare dezvoltare la soția mea decât la ea. Numai dacă pudoarea mea n-avea altă origine decât viciul.

Toate astea explică de ce mă simțeam mai puțin jenat în prezența doicii și de ce ea era singura care se ocupa de mine. Prin forța lucrurilor, ea credea că asta era sentința destinului și că steaua sub care se născuse hotărâse așa. Pe deasupra, profita de boala mea ca să-mi vorbească despre necazurile familiei, despre plăcerile sale, disputele sale, sufletul său foarte simplu, rău și avar, și – cu câtă animozitate – despre tristețea cauzată de nora ei, pe care o considera puțin ca pe un fel de co-soție care i-ar fi furat dragostea filială. Nora sa trebuia să fie drăguță. Am văzut-o puțin prin lucarna care dă în curte; avea ochii maronii, părul roșcat, nasul mic și drept.

Câteodată, pentru a mă distra, doica îmi povestea despre miracolele Profeților, dar îi deplângeam spiritul rudimentar și prostia. Alteori, mă puneă la curent cu noutățile, de exemplu, cu câteva zile în urmă mi-a spus cu ipocrizie: „Am văzut-o pe fiică-mea (adică târfa) cosând, pentru ora fastă, cămașa resurecției, pentru copil²⁵, copilul ei.“ Apoi, ca și cum ar fi știut, și ea, mă consolă. De multe ori se ducea să-mi caute leacuri la vecini. Îl vizita pe vrăjitor, pe prezicător și pe ghicitorul în cafea, pentru a le cere auguri și a-i consulta în legătură cu mine. În ultima miercuri²⁶ de anul trecut, ceru pomană de la oameni și se întoarse cu un castron plin de ceapă, orez și unt rânced; îmi declară că toate acestea le cerșise pentru a obține vindecarea mea. Mă făcu să mănânc toate gunoaiile astea fără să mă prevină. Periodic, mă forța să înghit poțiuni doctorului, blestematele poțiuni pe care mi le prescrisese: isop, extras de lemn-dulce, camfor, strașnic, granat, ulei de dafin, sămânță de in, amidon, amestec de lapte și buruieni și mii de alte fleacuri.

Cu câteva zile înainte de aceste evenimente, îmi adusesese o carte de rugăciuni, puțin prăfuită. Nu numai cartea asta de rugăciuni, dar nici un alt fel de cărți sau idei ale canaliei nu puteau să-mi fie de vreun ajutor. La ce bun atâtea trăsnaî? Nu eram eu produsul unei suite de generații, a căror experiență ereditară

supraviețuia în mine? Nu eram chiar incarnarea trecutului? Și totuși moscheea, cântecul muezinilor, abluțiunile, gargarele și aceste temenele în fața unei ființe omnipotente și sublime, în fața unui stăpân absolut cu care trebuie să te întreții în arabă, nimic din toate astea nu avusese vreo influență cât de mică asupra mea. Cu mult timp în urmă, când eram încă sănătos tun, mi s-a întâmplat să merg de câteva ori la moschee, fiindcă nu aveam încotro. Mă străduiam atunci din răspuț să-mi pun inima în acord cu a celorlalți, dar nu reușeam nicicum să mă smulg din contemplarea plăcilor de faianță care acopereau pereții. Motivele cu care erau ornați mă purtau în visări plăcute; împotriva voinței mele, găseam astfel un mijloc de evadare. În timpul devoțiunilor, închideam ochii, îmi acopeream fața cu mâinile și numai în noaptea asta artificială spuneam rugăciunile inconștient, ca în vis. Nu reușeam să pronunț cuvintele din adâncul inimii: prefer mai degrabă să mă întrec în cu cineva pe care-l iubesc sau pe care-l cunosc, decât cu un Dumnezeu omnipotent și sublim. Dumnezeu mă depășea!

Când eram culcat în patul meu jilav, toate chestiunile astea își pierdeau importanța. Nu mai țineam să știu dacă Dumnezeu există cu adevărat sau dacă e creația propriei imagini a stăpânilor pământului, neliniștiți să-și confirme prerogativele sacre, ca să-și jefuiască mai ușor supușii – proiecție în ceruri a unei stări de lucruri terestre. Simțeam atunci ce lucruri fragile și puerile sunt, în fața morții, religia, credința, convingerile; atâtea nimicuri la discreția celor fericiți și sănătoși. Față de teribila realitate a morții și a chinurilor pe care le traversam, ceea ce mă învățasem despre răsplata rezervată sufletului pe lumea cealaltă și despre ziua Judecății de Apoi îmi apărea ca o amăgire insipidă. Rugăciunile pe care le învățasem erau ineficace în fața fricii de a muri.

Nu, teama de moarte nu mă slăbea deloc. Cei care n-au suferit nu vor înțelege. Setea de viață devenise atât de puternică în mine, încât cea mai neînsemnată clipă de sănătate era suficientă să compenseze lungile ore de sufocare și neliniște.

Vedeam că durerea și suferința există, dar și că ele n-au sens. Figuram, în mijlocul lumii canaliei, ca reprezentant al unei rase necunoscute. Sfârșiseră toți prin a uita că, într-o epocă foarte veche, aparținusem și eu lumii lor. Lucru înspăimântător, simțeam că nu eram nici viu de-a binelea, nici mort. Eram un cadavru ambulant. Nimic nu mă mai lega de lumea celor vii și totuși nu beneficiaam nici de uitare, nici de liniștea pe care le găsești în moarte.

Venind noaptea, am părăsit pipa cu opiu și m-am uitat prin lucarnă: un copac negru se profila pe obloanele închise ale măcelăriei. Umbre obscure se întrepătrundeau. Am simțit că totul e gol și provizoriu. Cerul, negru ca smoala,

semăna cu un vechi *ciādor*²⁷ străpuns de nenumărate stele strălucitoare. Se auzi cântecul muezinului. Chemarea necuviincioasă care te făcea să te gândești la țipătul unei femei în chinurile facerii – poate târfa era gata să nască. Geamătul unui câine se amesteca în sunetele chemării la rugăciunea de dimineață. Dacă este adevărat că fiecare are steaua lui în cer, mi-a trecut prin minte, a mea trebuie să fie îndepărtată, obscură, neînsemnată. Poate nici nu am o stea.

Se auziră atunci din stradă strigătele unei bande de gardieni beți care treceau făcând glume obscene. Cântau în cor:

Hai să bem,

Vinul orașului Rey să-l bem!

Dacă nu bem acum,

Când o să mai bem?

Tremurând de frică, m-am dat de-o parte. Cântecul se răsucea în aer într-un mod ciudat. Se îndepărtă încetul cu încetul, apoi se stinse imediat. Nu, n-aveau nimic cu mine. Nu știau... Totul se scufundă din nou în liniște, în tenebre. N-am aprins lampa, pentru că îmi plăcea să stau în întuneric. Întunericul, materia asta densă și fluidă, infiltrându-se în toate locurile și în toate lucrurile. Mă obișnuisem cu el. Numai în întuneric mi se reanimau gânduri pierdute, spaimile uitate și aceste idei înfricoșătoare și incredibile care se disimulau în nu știu ce ungher al creierului meu. Ele se puneau în mișcare și se strâmbau la mine. În colțul camerei, în spatele perdelei atârând alături de ușă, erau o mulțime de idei și siluete informe și amenințătoare.

Acolo, lângă perdea, stătea o nălucă înspăimântătoare. Nu se mișca; nu era nici tristă, nici veselă, de fiecare dată când mă întorceam spre ea, mă privea în albul ochilor. O cunoșteam. Mi se părea că o mai văzusem când eram copil, în a treisprezecea zi după *Nouruz*, pe malul apei Surenului, jucându-se de-a v-ați ascunselea cu alți puștani. Îmi apăruse cu trăsăturile obișnuite ale piticilor grotești și inofensivi. Chipul său îmi amintea de cel al măcelarului din față. Ființa asta trebuie să fi jucat un rol în viața mea; fără îndoială că o întâlnisem de mai multe ori. Această umbră era dublul meu, se materializase în cercul restrâns al vieții mele.

M-am sculat să aprind lampa; silueta se topi și dispăru ca și cum nici n-ar fi fost. M-am examinat în oglindă, dar nu am recunoscut fața care îmi apăruse. Era incredibil și înfricoșător: imaginea mea era acum mai viguroasă decât mine, în

timp ce eu nu mai aveam decât consistența unei imagini reflectate de oglindă. Nu puteam să stau singur cu ea în aceeași încăpere. Și totuși, nu îndrăzneam să fug, de teamă să nu se ia după mine. Eram ca două pisici care se înfruntă într-o bătălie. Am ridicat mâna și mi-am acoperit ochii pentru a crea în căușul palmei o noapte eternă. În mod obișnuit, spaima îmi crea o beție stranie; simțeam cum mi se învâрте capul, genunchii mi se înmuiau și îmi venea să vomit. Surprinzător, remarcam că mă țineam încă pe picioare. Asta mi se păru extraordinar, miraculos. Cum puteam să mă țin pe picioare? Aveam impresia că la cea mai mică mișcare o să-mi pierd echilibrul. Era un fel de amețeală. Pământul și tot ce îl popula se îndepărtaseră peste măsură de mine. Speram vag într-un cutremur de pământ sau într-un cataclism care mi-ar fi fost dat ca să renasc într-un univers cald și luminos.

Înainte de a mă culca, am spus de mai multe ori: „Moarte, moarte...“. Nu deschiseseam gura. Dar sunetul vocii mă sperie. De altfel, îmi pierdusem vechea îndrăzneală. Era asemenea muștelor care invadează casele, când începe toamna, asemenea muștelor descărnate și fără viață, care se sperie de bâzâitul propriilor aripi. Rămân un timp pe perețele despărțitor, strânse unele în altele, apoi, când înțeleg că sunt vii, se aruncă prostește asupra ușilor și pereților, iar cadavrele lor cad peste tot în cameră.

Din momentul în care pleoapele mi se închideau, o lume vagă, fulgurantă, lua formă în fața mea. O lume al cărei creator eram eu și care se armoniza cu ideile și viziunile mele. În orice caz era cu mult mai reală și mai naturală ca aceea care mă înconjură când eram treaz. Timpul și spațiul deveneau atunci inoperante, ca și cum imaginația mea se trezea dintr-odată eliberată de orice constrângere. O întreagă senzualitate refulată, consecință a nevoilor mele secrete, provoca, eliberându-se în visele mele, apariția formelor și manifestărilor neverosimile, totuși naturale. Astfel, mă îndoiam chiar și de existența mea, pierzând noțiunea propriului timp și a propriului spațiu. Totul se petrecea de parcă îmi modelasem toate visele și cunoscusem dinainte interpretarea lor exactă.

Am adormit foarte târziu. Deodată mă văzui rătăcind pe străzile unui oraș necunoscut, ale cărui case bizare afectau forme geometrice: prismatice, conice, cubice; erau străpunse de lucarne joase și întunecoase; tufe de nuferi se cățărau de-a lungul ușilor și pereților. Nimic nu mă jena în mișcări și respiram fără nici un soi de dificultate. Dar locuitorii acestui oraș erau morți; muriseră de o moarte curioasă: se uscaseră pe loc. Din gură, două picături de sânge le căzuseră, la fiecare, pe haine. Celor pe care îi atingeam li se detașa capul, care râdea. În fața unei măcelării, văzui un om care semăna cu bătrânul negustor de mărunțisuri,

vecinul nostru; avea gâtul înfășurat într-un fular și ținea în mână un cuțit mare. Mă privea cu ochii săi roșii de parcă i-ar fi tăiat cineva pleoapele. Am vrut să-i iau cuțitul, dar capul i se detașă de trup și se rostogoli pe pământ. Mi se făcu atât de frică, încât am luat-o la fugă. Alergam pe străzi, toate personajele pe care le vedeam se uscau pe loc. Nu îndrăzneam să mă uit în urmă. Ajuns în fața casei socrului meu, îl găsii pe fratele mai mic al târfei stând pe bancă. Am băgat mâna în buzunar și am scos două prăjituri; am vrut să i le dau, dar, când l-am atins, capul i se desprinsese de trup și se rostogoli pe pământ. M-am trezit țipând.

Încă nu se făcuse ziuă. Inima îmi bătea foarte tare. Aveam senzația că tavanul îmi apăsa pe cap și că pereții deveniseră peste măsură de groși, că pieptul era gata să-mi explodeze. Vedeam încețoșat. Multă vreme, am fixat cu o privire năucă grinzile camerei; le număram, apoi o luam de la capăt. Nici n-apucasem bine să închid ochii, că auzii un zgomot. Doica mătura încăperea. Îmi adusesse prânzul sus; puteam să-l văd pe bătrânul negustor de mărunțișuri din față. Nu-l vedeam decât pe măcelar, în colț, la stânga. Și gesturile sale care, observate de la lucarnă, păreau înfricoșătoare, apăsătoare și grave, arătau, contemplate de la mare înălțime, ridicole și meschine. Ai fi zis că omul ăsta nu era făcut să fie măcelar și că juca teatru. Aduseră mârtoagele negre și descărnate pe flancuri, de care atârnav cadavrele de oi; tușeau cu o tuse profundă. Măcelarul își netezi mustățile cu mâna-i unsuroasă; examinează oile cu o privire interesată, apoi, cu un oarecare efort, duse două dintre ele în prăvălie. Le agăță în cârlig, le mângâie coapsele. Trebuie că se gândea la oile sale, noaptea, mângâindu-și nevasta și calculând cât ar câștiga dacă ar omorî-o.

După ce se termină de făcut curățenie în camera mea, am coborât. Luasem o hotărâre. O hotărâre înspăimântătoare. M-am dus în alcov și am scos din casetă un cuțit mare, cu mâner de os, care îmi aparținea. I-am curățat lama cu pulpana caftanului și l-am strecurat sub pernă. Nu știu ce era în gesturile măcelarului, când tranșa ciozvârtele de oaie și cântărea bucățile... Privirea sa exprima atunci așa o satisfacție, că eu, împotriva voinței mele, mă simtem tentat să-l imit. Aveam nevoie să încerc o astfel de plăcere. Prin lucarna camerei, se vedea o imensă gaură albastră în cer, printre nori; mă gândeam că, pentru a ajunge acolo, ar trebui să urc o schelă foarte înaltă. Orizontul era acoperit cu o perdea de nori groși, galbeni, încărcată cu moarte, care apăsa peste tot orașul. Era o vreme teribilă și plăcută. Nu știu de ce mă simțeam aplecat spre pământ. Atmosfera asta îmi dădea mereu idei de moarte. Dar, acum că moartea îmi arăta fața ei sângeroasă și că mâinile ei osoase mă apucaseră de gât, de-abia acum mă hotărâi. Eram obligat să o implic și pe târfă în treaba asta, doar pentru a o împiedica să spună după ce voi fi murit: „Dumnezeu să aibă milă de el, acum s-a

liniștit!“.

Chiar în acest moment, trecură oameni pe sub lucarnă. Purtau un sicriu îmbrăcat în negru, pe care ardea o lumânare. Declamarea mărturisirii de credință²⁸ mă trezi din visare. Negustorii și trecătorii își întrerupseră lucrul sau se întoarseră din drum pentru a face șapte pași²⁹ în urma cosciugului. Până și măcelarul îndeplini acest ritual, apoi se întoarse în prăvălia sa. Numai bătrânul negustor de mărunțișuri nu se clinti din locul său. Ce fețe grave aveau toți! Poate se gândeau la misterele morții și la lumea de dincolo. Doica îmi aduse infuzia; încruntându-și sprâncenele, își trecea printre degete boabe dintr-un șirag de mătănii pe care îl ținea în mână și spunea invocații. Rămase în preajma ușii pentru a-și debita rugăciunea; repeta cu voce tare: „Dumnezeul meu! Dumnezeul meu!...“. De parcă mie ar fi trebuit să mi se facă milă de cei vii! Toate aceste sclifoseli mă lăsau rece; dimpotrivă, mă bucuram să văd și canalia traversând, de o manieră fugitivă și superficială, evident, dar cel puțin câteva secunde, universul în care trăiam. Nu era camera mea un sicriu? Patul meu nu era mai umed și mai rece ca mormântul? Patul ăsta, mereu gata, care mă invita la somn. De câteva ori, am avut impresia că mă aflu închis într-un sicriu. Noaptea, camera se restrângea mai mult, mă apăsa. Oare nu ai și în mormânt sentimentul ăsta? Cine știe ce resimțim după moarte? Cu toate că sângele se coagulează în corp și după douăzeci și patru de ore unele organe intră deja în descompunere, părul și unghiile continuă să crească o vreme. Pierde oare conștiința din clipa în care inima a încetat să mai bată? Urmează, dimpotrivă, un fel de viață plină vegetativă, grație sângelui care întârzie în vasele capilare? Senzația morții e teribilă în sine: ce simt cei care înțeleg că sunt morți? Există bătrâni care-și dau sufletul cu zâmbetul pe buze, ca și cum ar dormi, precum o lampă ce se stinge. Dar ce sentimente va încerca un tânăr viguros care sucombă inopinat, după ce s-a luptat din toate puterile cu moartea?

M-am gândit atât de mult la moarte, la descompunerea celulelor corpului meu, încât moartea nu numai că încetase să mă mai înfricoșeze, dar chiar doream să dispar, să devin neființă. Un singur lucru mă speria: ideea că atomii cărnii mele se vor amesteca cu aceia ai canaliei. Era de nesuportat să mă gândesc la asta și îmi doream să dispun, odată mort, de mâini lungi, înzestrate cu degete prelungi, sensibile, cu care să-mi pot aduna toți atomii, să-i păstrez în palmele mele închise, ca să împiedic aceste fragmente ale ființei mele, bunul meu exclusiv, să intre în corpurile canaliei.

Mi se întâmpla, de asemenea, să-mi spun că toți cei al căror sfârșit e aproape trebuie să aibă aceleași viziuni ca ale mele. Neliniște, teroare, spaimă, dorință de a trăi, toate dispărură. Nu mă simțeam așa de calm decât pentru că mă

debarasasem de credințele care îmi fuseseră inculcate. Speranța neantului, după moarte, rămânea unica mea consolare, în timp ce, dimpotrivă, ideea unei a doua vieți mă înspăimânta și mă ucidea. Pentru mine, care nu ajunsese încă să mă adaptez la cea în care trăiam, la ce bun o altă lume? Deja simțeam că aceasta de acum nu era făcută pentru mine, ci pentru o mână de nerușinați, mitocani, cerșetori înnăscuți, înfumurați, prostănaci, lacomi, pentru oameni creați pe măsura ei, capabili să implore și să-i flateze pe mai-marii pământului și ai cerurilor, ca acest câine hămesit care, în fața măcelăriei, se dă de ceasul morții să i se arunce un capăt de tendon. Da, ideea unei a doua vieți mă înspăimânta și mă ucidea; n-aveam nevoie să-i văd pe toți acești oameni dezgustători, toate aceste fizionomii grețose. Avea deci Dumnezeu o atare mentalitate de parvenit, de-i trebuia să mă epateze cu creațiile sale?

Sincer vorbind, dacă aș fi constrâns să sufăr o nouă existență, mi-ar plăcea să aibă spiritul și simțurile slăbite, atenuate. Atunci, nu mi-ar mai fi greu să respir și aș putea, fără să resimt oboseala, să-mi petrec veacul în umbra coloanelor unui templu din Lingam, să merg în lung și în larg, evitând cu grijă să las soarele să mă izbească în ochi și vocea oamenilor sau zgomotele vieții să-mi irite urechile.

Cu cât mă afundam mai mult în mine, asemenea animalelor care se ascund iarna în vizuina lor, cu atât urechile mele percepeau distinct vocea celorlalți și auzeam mai clar propria voce răsunându-mi în gât. Singurătatea, impasibilitatea care apăsau asupra mea semănau cu nopțile fără sfârșit, adânci, dense, cu acele nopți pline de o obscuritate stăruitoare, compactă și contagioasă, care se pregătește să coboare în orașele pustii, unde mișună himerele dezvălului și urii. Dar, față de acest gând cu care mă indentificam în întregime, propria mea existență nu era decât un postulat absurd. Presiunea ce, în momentul împerecherii, lipește una de alta două ființe care încearcă, fiecare, să-și alunge singurătatea, rezultă din același elan nebun care se regăsește în toți, amestecat cu un regret tinzând numai spre abisul morții.

Numai moartea nu minte.

Prezența sa reduce la neant toate superstițiile. Noi suntem copiii morții. Ea este aceea care ne eliberează de perfidiile existenței. Din adâncurile vieții înseși, ea este aceea care ne strigă și dacă, prea tineri încă fiind pentru a înțelege limbajul oamenilor, ni se întâmplă uneori să ne întrerupă jocurile, înseamnă că noi tocmai am auzit chemarea ei...

În timpul întregii noastre șederi pe pământ, moartea ne face semn să ne

ducem la ea. Nu cade fiecare din noi, câteodată, în reverii fără cauză, care îl absorb până în punctul de a-l face să piardă noțiunile de timp și spațiu? Nu știm nici măcar la ce să ne gândim, dar, când terminăm, trebuie să facem eforturi pentru a ne recăpăta conștiința de sine și de lumea exterioară. Este tot chemarea morții.

Când, culcat în patul meu jilav și mirosind a transpirație, pleoapele mi se îngreunau și mă pregăteam să mă abandonez neînțelegerii și nopții veșnice, toate amintirile mele șterse, toate angoasele îmi reînviau; teama de a nu vedea penele pernei mele transformându-se în lame de pumnal, nasturii vestei mele devenind la fel de mari ca pietrele de moară, pâinea spărgându-se ca paharul care cade pe pământ; teama că, dacă aș dormi, uleiul din lampă s-ar împrăști pe jos, incendiind orașul; teama de a nu auzi picioarele câinelui răsunând în fața prăvăliei măcelarului, precum copitele unui cal; înfiorătoarea teamă de-a nu-l auzi pe bătrânul negustor de mărunțișuri izbucnind în râs în fața mărfii sale, incapabil să se mai poată opri. Teama ca viermele din havuzul casei noastre să nu devină șarpe de India; de a nu-mi vedea patul schimbându-se într-o piatră de mormânt, pivotând pe balamalele sale, îngropându-mă și zăvorându-și dinții de marmură; groază la gândul că mi-ar înăbuși vocea: în zadar aș striga, nimeni n-ar veni în ajutorul meu.

Ardeam să-mi evoc copilăria, dar când venea la mine și îi simțeam prezența, totul era la fel de dur și de dureros ca în această epocă îndepărtată.

Să tușești cu aceeași tuse ca mârțoagele negre și costelive pe care le vedeam în fața prăvăliei măcelarului, să simți nevoia de a scuipa și frica de a nu găsi urme de sânge în scuipat. Sângele, acest lichid fluid, calduț, sărat, ieșit din străfundurile corpului, esență a vieții pe care trebuie s-o vomite! Amenințare permanentă a morții care trece, zdrobind orice gând, fără măcar să lase speranța unei întoarceri! Ce oroare!

Rece și distant, viața îi revelează puțin câte puțin fiecăruia masca pe care o poartă. Căci totul se petrece ca și când fiecare individ are la dispoziție sa mai multe măști. Unii folosesc totdeauna aceeași mască: natural, ea se murdărește, se zbârcește. Sunt avarii. Alții le păstrează pentru moștenitorii lor; schimbându-le mereu, iar când, în sfârșit, se apropie bătrânețea, înțeleg că se află la ultima și că aceasta se va deteriora repede; de-abia atunci apare fața lor reală.

Nu știu ce virtute toxică posedau pereții camerei mele; îmi otrăveau spiritul: cu siguranță, un criminal, un nebun furios, ocupase locurile astea înaintea mea. Nu numai pereții camerei, ci tot ceea ce vedeam în afară, măcelarul, bătrânul negustor de mărunțișuri, doica mea, târfa, oamenii pe care îi vedeam în mod

obișnuit și chiar castronul în care mi se aducea fiertura de orz, hainele pe care le purtam, totul conspira să-mi întrețină aceste reverii morbide. Cu puțin timp în urmă, cursul reflecțiilor mele s-a schimbat. Era într-o seară, la baia publică. M-am dezbrăcat pe platformă. Băiatul îmi turna apă pe cap. Mi se părea că apa îmi spală gândurile negre. Vedeam pe perete umbra acoperită cu aburi; subțire și fragilă ca la zece ani, când eram copil. Mi-am amintit că și pe atunci se profila tot așa pe peretele umed al băii.

Îmi examinam corpul; coapsele, pulpele și sexul aveau o aparență exasperant de voluptuoasă. Umbra lor era aceeași pe care o aveau la zece ani, când eram copil. Și-am simțit că viața fugise ca o umbră rătăcitoare, ca aceste umbre care tremurau ușor pe peretele băii, insignifiante și fără scop. Dimpotrivă, ceilalți oameni erau grei, solizi, zdraveni și, natural, umbrele lor se detașau mai puternice și mai mari pe peretele umed al băii, unde o vreme își lăsau propriile urme, în timp ce a mea se ștergea foarte repede. Când m-am îmbrăcat din nou, în vestiar, gesturile mele, fizionomia și gândurile suferiseră o nouă transformare, ca și cum pătrunsesem într-un mediu și un univers nou, ca și cum cunoscusem o a doua naștere a acestei lumi de care eram dezgustat. În orice caz, îmi recâștigasem viața, căci să nu mă topesc precum un bloc de sare în baia de aburi, pentru mine ținea de miracol.

Viața mea mi se pare la fel de bizară, la fel de incoerentă ca desenul care ornează trusa de scris de care mă servesc în acest moment. Fără îndoială că motivul lui e opera unui artist nebun sau maniac. În cea mai mare parte a timpului, când mi se întâmplă să-l examinez, îi găsesc un aer familiar. Poate că din cauza lui... Poate că tocmai acest desen mă obligă să scriu – un chiparos sub care e ghemuit un bătrân cocoșat, asemănător yoghinilor din India. Îmbrăcat într-o aba, cu capul înfășurat într-un turban, își ține pe buze degetul arătător de la mâna stângă, înghețat într-o atitudine care exprimă mirarea. În fata lui, o fetiță, îmbrăcată în haine negre, lungi, poate o baiaderă, dansează cu mișcări ciudate. Ține în mână o floare de nufăr. Un curs de apă le separă pe cele două personaje.

Ghemuit pe covorul meu de opiu, îmi lăsam toate gândurile negre să se risipească în fumul subțire și celest al drogului. În astfel de clipe, corpul meu era acela care gândea și visa: credea că alunecă prin spațiu, ca sustras efectelor gravitației și densității aerului. Zbura înăuntrul unui univers ignorant, plin de culori și imagini străine. Opiul îi insufla spiritul lui leneș și vegetal. Evoluam deci într-o lume vegetală. Devenisem plantă. Dar tot picotind pe covorul de piele, în fața vasului cu cărbuni, cu abaua mea pe umeri, mă gândii, nu știu de

ce, la bătrânul negustor de mărunțișuri. Stătea în fața mărfii sale, cu spatele aplecat, în aceeași poziție ca mine. Gândul ăsta mă umplu de spaimă. M-am ridicat, aruncându-mi haina departe de mine și m-am dus să mă privesc în oglindă. Aveam obraji în flăcări: erau la fel de roșii precum carnea care atârna în prăvălia măcelarului. Totuși, în ciuda bărbii dezordonate, aveam o expresie sublimă din care se degaja un adevărat farmec; ochii mei de bolnav erau obosiți, dureroși, copilăroși, dar, ca și când toate lucrurile grele, pământești, se topiseră în mine, fața îmi plăcea; încercam un fel de plăcere senzuală față de mine însumi. Îmi spuneam în fața oglinzii: „Răul tău e atât de profund, că a pătruns până în fundul ochilor tăi. Dacă plângi, lacrimile vor veni din fundul ochilor tăi, altfel n-ar putea curge!“. Apoi reluam: „Ești un imbecil, de ce nu termini mai repede? Ce aștepti de fapt, ce mai speri? Nu e sticla de vin acolo, în alcov? Bea un gât! Mori, pentru că ești deja mort... Imbecilule... Ești un imbecil. Îmi bat gura de pomană!“. Prin cap îmi treceau doar frânturi de gânduri. Auzeam clar vocea răsunându-mi în gâtlee, dar nu înțelegeam ce spuneam. Sunetul cuvintelor mi se amesteca în cap cu zgomotele din exterior, ca atunci când aveam febră. Degetele mi se păruă mai mari ca de obicei; pleoapele mi-eră grele, buzele mi se îngroșaseră. Întorcându-mă, am văzut-o pe doică, în picioare, în pragul ușii. Izbucnii în râs. Fața-i era imobilă, ochii priveau fix, dar fără să manifeste vreo surpriză, mânie, fără să exprime măcar tristețe. De obicei, un gest stupid te poate face să râzi. Dar râsul meu avea un sens mai profund. Această prostie enormă se găsea în raport cu toate celelalte lucruri ale lumii, de care nimeni nu și-a dat seama și care sunt greu de înțeles, cu tot ceea ce s-a pierdut în tenebrele nopții. Era un gest supraomenesc al morții. Doica luă vasul cu cărbuni și ieși cu pași măsurați. Mi-am șters transpirația ce îmi curgea pe frunte. Aveam mâinile acoperite de pete albe. M-am sprijinit de perete, lipindu-mi capul de plită; mi se păru că mă simt mai bine. Am început să fredonez refrenul ăsta auzit nu știu de unde:

Hai să bem,

Vinul orașului Rey să-l bem!

Dacă nu bem acum,

Când o să mai bem?

De fiecare dată, simțeam venind criza. Apropierea ei mă umplea de o tulburare deosebită. Era ca o confuzie, o angoasă, ca vremea înainte de furtună. Atunci, lumea reală se îndepărta de mine și aveam impresia că trăiesc într-un

univers strălucitor, la o distanță excesiv de mare de acest pământ.

Mi-era frică de mine însumi, frică de oameni; asta mi se trăgea fără îndoială de la boală; ea era aceea care îmi slăbise spiritul. Când stăteam în dreptul lucarnei, mi-era de asemenea frică de bătrânul negustor de mărunțișuri și de măcelar, dacă mi se întâmpla să-i văd. Gesturile și fizionomia lor aveau în ele ceva înfricoșător. Doica mi-a povestit un lucru teribil: s-a jurat pe toți sfinții că l-a văzut pe bătrânul negustor de mărunțișuri întrând noaptea la soția mea și că prin ușă a auzit-o pe târfă spunându-i: „Desfă-ți fularul de la gât.“ Asta depășește orice închipuire. Acum două sau trei zile, când am țipat și soția mea a venit până la ușă, am văzut cu ochii mei, pe buzele ei, semnul dinților lui murdari, galbeni și stricați, al colților de măsea prin care ieșeau versete din Coran. Și apoi, de ce se instalase individul ăsta în preajma casei noastre? Și asta imediat după ce ne căsătoriserăm. Era curtezan? Amorezul târfei? Îmi amintesc că în ziua aceea m-am apropiat de mărunțișurile sale și l-am întrebat cât costă vasul. Buzele întredeschise lăsară să i se vadă doi dinți putrezi prin pliul fularului. Începu să râdă: era un râs uscat, teribil, de ți se zbârlea părul pe cap. Îmi spuse: „Cumperi fără să te uiți? Vasul ăsta nu costă nimic, ha? Ia-l, tinere, și să-ți poarte noroc!“. Pronunță cu un accent deosebit: „Nu costă nimic, să-ți poarte noroc!“. Mă scotocii prin buzunare și pusei doi *dirhami* și patru *pașizi*³⁰ pe marginea covorului. Râse din nou, cu un râs teribil, de ți se zbârlea părul pe cap. Aș fi vrut să intru în pământ de rușine. Mi-am înfundat capul între mâini și m-am îndepărtat.

Întreaga marfă răspândea un iz de rugină specific lucrurilor murdare, stricate, pe care existența le-a aruncat la rebuturi. Poate că ținea să pună sub nasurile oamenilor deșeurile existenței, să le arate bine. El însuși nu era decât un decrepit și un ratat. Toate obiectele care compuneau marfa lui erau moarte, murdare, inutilizabile, dar cât de puternică era viața lor și cât de semnificative formele lor! Aceste lucruri defuncte lăsară în mine o impresie cu mult mai profundă decât cea pe care mi-a produs-o vreodată un om viu.

Dar doica îmi povestise toate astea și repetase povestea întregii lumi... Cu un cerșetor jegos! Ea îmi spunea că îi umpluse soției mele patul de păduchi și, pentru asta, a fost chiar nevoită să meargă la baie. Ce înfățișare avea oare umbra ei pe peretele umed al băii? Senzuală și plină de promisiuni, fără doar și poate. Într-un cuvânt, alegerea târfei nu-mi plăcu de astă dată: bătrânul negustor de mărunțișuri nu era o haimana vulgară și insipidă de genul amatorilor de femei desfrânate și proaste. Suferințele și nenorocirile sedimentate în straturi pe fața sa, dezgustul pe care-l inspira persoana sa îi confereau, fără să fie poate conștient de asta, aparența unui fel de semizeu. Cu marfa sa nenorocită, el întruchipa

simbolul creației.

Da, văzusem semnul celor doi colți galbeni și stricați, prin care ieșeau versete din Coran, semnul dinților săi pe fața soției mele, femeia asta care nu mă lăsa să mă apropiu de ea, care mă disprețuia, pe care o iubeam totuși, deși nu mi-a permis niciodată să-i sărut buzele.

Soarele apunea, se auzea duruitul melancolic al tobelor³¹. Era o muzică înceată și tânguitoare, tonul ei trezea, în ciuda superstițiilor ereditare, teroarea tenebrelor. Criza pe care o simțeam venind și pe care o așteptam se declanșa în sfârșit. Tot corpul îmi ardea și eram gata să mă sufoc. Mă prăbușii pe pat, închizând ochii. Febra mărea obiectele și le încercuia cu un nimb. În loc să se lase în jos, tavanul se înălța, hainele mă strângeau. M-am ridicat fără să știu de ce și m-am așezat pe marginea patului. Murmuram: „Nu mai merge...“. După aceea adăugam: „Sunt un imbecil.“ Nu eram atent la sensul cuvintelor pe care le pronunțam, mă amuza doar să-mi aud vocea vibrând în aer. Poate îi vorbeam umbrei mele, ca să mă distrez cu singurătatea. Se întâmplă atunci ceva incredibil: ușa se deschise, iar târfa intră. E limpede, uneori se gândea la mine. Merita osteneala să-i mulțumesc. Își mai amintea deci, și ea, că trăiam, că sufeream și eram condamnat la o lentă agonie. Merita doar osteneala să-i mulțumesc! Aș fi vrut numai să știu dacă înțelegea că pentru ea muream. În cazul ăsta, mi-aș fi putut da în liniște sufletul. Aș fi fost chiar cel mai fericit om din lume. Târfa intră în cameră; gândurile îmi dispărură. Corpul, gesturile ei se revărsau ca un fluid care mă calma. De data aceasta avea o mină mai bună, se îngrășase și prinsese forțe noi. Purta o mantilă purpurie; avea sprâncenele epilate, o aluniță artificială pe obraz, ochii și fața fardate. Într-un cuvânt, intră în cameră trasă la patru ace. Se ghicea că era satisfăcută de genul de viață pe care o ducea. Automat, duse la gură degetul arătător de la mâna stângă. Se afla oare aici fetita grațioasă, vapoasă, îmbrăcată într-o rochie neagră, uzată, cu care mă jucam de-a v-ați ascunselea pe malul Surenului? Fetița asta cu aerul dezinvolt, copilăros, fulgurant, ale cărei glezne senzuale se vedeau de sub pulpana veșmântului? Până acum n-o privisem niciodată cu atâta atenție. Ca și cum mi-ar fi căzut un voal de pe ochi. Dar eu m-am gândit involuntar la oile atârând în prăvălia măcelarului. Târfa îmi făcea impresia unei bucăți de carne dezosată. Toate farmecele ei dispăruseră. Nu mai era decât o femeie bine pusă la punct, grea și fardată, obsedată de viață, o femeie întreagă – soția mea! Observam cu spaimă că femeia devenise o persoană coaptă la minte, în plină posesiune a facultăților sale, în timp ce eu rămăsesem copil. Într-adevăr, fața și ochii ei mă făceau să mă rușinez. O femeie care își dăruise trupul tuturor, cu excepția mea, în timp ce eu trebuia să mă mulțumesc cu vaga evocare a copilăriei sale, a acelei

epoci în care trăsăturile sale puerile îi împrumutau un aer nesigur și fugitiv și când fața ei nu purta încă semnul dinților bătrânului negustor de mărunțișuri. Nu, nu mai era aceeași ființă. Mă întrebă, cu un ton sarcastic: „Ce mai faci?“. I-am răspuns: „Nu ești liberă? Nu faci tot ce vrei? Ce te privește pe tine sănătatea mea?“.

Ieși trântind ușa, fără măcar să mă privească. Uitasem, cred, deprinderea de a vorbi cu cei vii. Ea, femeia pe care o credeam lipsită de sensibilitate, se simțise jignită de replica mea. Am încercat să mă ridic pentru a mă duce să mă arunc la picioarele ei, plângând și cerându-i iertare. Da, să plâng dacă aș fi putut, plânsul m-ar fi calmat, cel puțin așa credeam. Câte minute, ore, secole se scurseră, nu știu. Eram ca un nebun și gustam plăcerea suferinței. Era o plăcere supraomenească, o plăcere pe care numai eu eram capabil să o suport. Nici zeii, dacă există, n-ar fi știut să guste un astfel de deliciu. De-abia atunci am înțeles superioritatea mea față de canalie, față de natură, față de zei; acești zei născuți din senzualitatea oamenilor. Devenisem zeu, eram chiar mai mare decât ceilalți zei; simțeam trecând prin mine curentul veșniciei, al nesfârșitului.

...Dar ea reveni. Nu era atât de crudă cum presupuneam. M-am ridicat și i-am sărutat pulpana rochiei; i-am căzut la picioare; scuturat de hohote de plâns îmi întrerupeam tusea, îmi frecaam fața de pulpele ei; am strigat-o, de mai multe ori, pe numele adevărat, care avea o rezonanță deosebită. Dar, din inimă, repetam: „Târfă... târfă...“. Îi îmbrățișam pulpele având gust de miez de castravete, amar, dulce și acru. Am plâns. Cât am mai plâns! Când mi-am revenit, mi-am dat seama că plecase. Poate că îmi trebuise mai puțin de o clipă ca să încerc în felul acesta toate voluptățile și durerile pe care un om e capabil să le trăiască. Poate chiar rămăsesem pur și simplu așezat aproape de lampă, pe covorul de opiu, în aceeași atitudine ca a bătrânului negustor de mărunțișuri în fața mărfii sale. Nemișcat, continuam să fixez fumul lămpii. Funinginea îmi acoperea încetul cu încetul mâinile și figura cu zăpada sa neagră. Când doica intră să-mi aducă fiertura de orz și pilaful de pui, fu atât de înspăimântată, că avu o mișcare de recul, apoi scoase un țipăt și scăpă platoul cu mâncare. Aveam satisfacția că măcar am speriat-o. M-am ridicat să curăț feștila lămpii cu un cleștișor. Apoi m-am dus la oglindă și mi-am întins funinginea pe toată fața: ce cap înfricoșător! Îmi trăgeam pleoapele cu degetele ca să deschid ochii cât mai mult, apoi le dădeam drumul; îmi întindeam gura, îmi umflam obrazii, îmi ridicam barba și o fragmentam în două părți pe care le răsuceam; mă strâmbam. La ce expresii grotești se pretau trăsăturile mele! Puteam astfel să văd clar toate fantomele, toate fețele ridicole, oribile, de neconceput, care se ascundeau în străfundurile mele. Îmi cunoșteam bine toate schimonoselile; le simțeam în

carnea mea, fără să încetez totuși să le găsesc rizibile. Erau în mine, erau ale mele. Aceste măști ale fricii, crimei, comediei se substituiau unele pe altele, la cel mai mic ordin al degetelor mele; cea a bătrânului cititor al Coranului, cea a măcelarului, cea a soției mele; le vedeam suprapunându-se în mine, de parcă ar fi fost reflexele mele. Erau toți în mine; și totuși nici unul nu-mi aparținea cu adevărat. Propria-mi fizionomie se modelase oare sub imperiul câtorva excitări misterioase, al unor manii, împerecheri, al unor disperări ancestrale? Depozitar al acestui patrimoniu, eu asiguram deci, inconștient, constrâns de o ridicolă nebunie, persistența unor atari expresii! Poate că fața mea nu trebuia să se elibereze de aceste tentații decât în moarte. Abia atunci, în sfârșit, și-ar găsi aparența naturală? Dar, chiar și în acest ultim stadiu, aspectele pe care voinței mele ironice îi plăcuse totdeauna să le imprime trăsăturilor mele n-ar fi făcut să subziste semnul lor veșnic? În orice caz, tocmai înțelegeam de ce eram capabil. Devenisem conștient de capacitățile mele. Dintr-odată, am izbucnit în râs. Ce râs sacadat și teribil! Mi se zbârli părul pe cap. Nu-mi mai recunoșteam timbrul vocii. Era ca râsul străin care-mi răsunase de nenumărate ori în urechi. Am început să tușesc. Un scuipat sângerieu, o picătură din adâncul măruntaielor mele căzu pe oglindă. Am atins-o cu buricul degetului și m-am întors, s-o văd pe doică palidă precum cearșaful, cu părul zbârlit, cu ochii stinși și buimăciți. Ducea în mână un castron cu fiertură de orz, ca data trecută. Mă privea, deconcertată. Mi-am acoperit fața cu mâinile, ducându-mă să mă ascund după perdeaua din alcov.

Am vrut să dorm. Un cerc de foc îmi strângea craniul. Mirosul violent și afrodisiac pe care îl răspândea uleiul de santal turnat în lampă mi se urcase la cap. Mirosea ca pulpele soției mele; gura mea avea gustul concomitent dulce și amar al unui miez de castravete. Mă pipăiam peste tot, comparând în gând membrele, coapsele, pulpele, brațele cu cele ale soției. Conturul coapselor și feselor sale, căldura cărnii sale se materializau din nou în mine, cu toată forța realității; nevoia de ele, pe care o resimțeam, mă obseda. Îmi trebuia corpul aici, foarte aproape. Ar fi fost suficient un simplu gest, un efort de voință pentru a respinge tentația asta, dar cercul de foc ce-mi încingea craniul se făcuse și mai strâmt, și mai arzător, încât m-am scufundat subit într-un ocean confuz unde pluteau oribile fantome.

Era încă noapte când am fost trezit de gălăgia unei bande de gardieni beți, care trecea pe stradă. Se înjurau grosolan și cântau în cor:

Hai să bem,

Vinul oraşului Rey să-l bem!

Dacă nu bem acum,

Când o să mai bem?

Îmi veni imediat în minte că în alcovul meu era o sticlă de vin. Vin amestecat cu venin de *naja*; un singur gât ar fi trimis toate coşmarurile mele în neant. Dar târfa... Numele pe care i-l dădeam îmi excita încă dorinţa şi făcea să-mi apară mai vie şi mai caldă.

Ce bine că puteam să mă gândesc la asta! Să împart cu ea un pahar de vin şi apoi să murim în acelaşi spasm. Ce este deci dragostea? Pentru canalie, un desfrâu, o plăcere abjectă şi trecătoare. Trebuie cercetate caracteristicile dragostei aşa cum le concepe canalia în cântecele fără perdea, în înjurături şi grosolănii pe care le repetă în lumea beţiei ei, sătulă sau pe stomacul gol. De exemplu, „a băga piciorul măgăriţei în vas“ sau „a-şi pune pământ pe cocoaşă“³². Dar dragostea mea pentru ea era altceva. E adevărat că o cunoşteam de mult timp: ciudaţii ei ochi oblici, gura strâmtă, totdeauna întredeschisă, tonurile voalate şi liniştite pe care le avea, toate astea redeşteptau în mine amintiri îndepărtate şi dureroase, iar eu căutam în ele lucruri de care fusesem frustrat, binele care mi se furase.

Mă frustraseră oare de tot, pentru totdeauna? Ideea asta îmi inspira un sentiment mai teribil şi mă făcea să încerc o voluptate de un alt gen, care mă consola în această pasiune fără speranţă. Asta suna a obsesie. Nu ştiu din ce motiv mă gândeam încontinuu la măcelarul din faţă, îl vedeam suflecându-şi mânecile, spunând: „În numele Domnului“ şi tranşând ciozvărtele de carne... Imaginea lui nu-mi mai părăsea ochii. În sfârşit, m-am hotărât. Era o decizie teribilă. Am coborât din pat şi, suflecându-mi mânecile, am luat cuţitul cu mâner de os pe care-l ascunsesem sub pernă, apoi, aplecându-mă puţin, mi-am aruncat pe umeri o aba gălbuie şi mi-am acoperit faţa cu un fular. În aceeaşi clipă percepeam în mine o personalitate dublă, un complex de măcelar şi negustor de mărunţişuri. M-am îndepărtat în vârful picioarelor spre camera soţiei mele. Încăperea era cufundată în întuneric. Am deschis uşa încet. Târfa cred că visa, spunea cu voce tare, ca pentru sine: „Desfă-ţi fularul de la gât!“. M-am apropiat de patul ei, îmi scăldam faţa în respiraţia ei arzătoare şi calmă. Ce căldură plăută şi însufleţitoare: respirându-i efluviile, în câteva minute mi-ar fi redat fără îndoială viaţa. Oh! de câtă vreme credeam că toată lumea trebuia să aibă, ca mine, o respiraţie de foc? Scrutam în întunericul ca să mă conving că nu mai este nimeni în cameră, vreunul din amanţii ei. Nu, era singură şi îmi dădeam seama

că tot ce mi se povestise despre ea era pură calomnie. Cine știe dacă nu era chiar virgină? Am roșit de îndoielile mele, am roșit de mine însumi. Dar asta n-a durat mult: dincolo de ușă se auzi cineva strănutând, apoi un râs înfundat și sarcastic, de ți se zbârlea părul pe cap. M-am cutremurat. Dacă strănutul ăsta nu m-ar fi reținut să reacționez³³, mi-aș fi dus planul la îndeplinire... I-aș fi tăiat carnea în bucăți și aș fi livrat-o măcelarului din față, care ar fi vândut-o clienților săi. Chiar eu i-aș fi dat de pomană o bucată de coapsă bătrânului cititor de versete din Coran. A doua zi l-aș fi întrebat: „Știi de unde era carnea pe care ai mâncat-o ieri?“. Dacă asta nu l-ar fi făcut să râdă. Trebuia să operez noaptea, ca să nu-i văd târfei ochii, căci privirea ei plină de reproșuri mute m-ar fi rușinat. Ca să termin, am strâns o rufă căzută la piciorul patului, de care mă împiedicaseram. Am fugit din cameră, tremurând de spaimă. Am aruncat cuțitul pe terasă, fiindcă el îmi dăduse ideile astea criminale. Scăpasem astfel de un cuțit, asemănător cu cel al măcelarului.

Intrând în camera mea, am văzut la lumina lămpii că luasem chiar cămașa ei de noapte. O cămașă murdară, care se aflase în contact cu carnea ei, o cămașă de mătase fină, țesută în India, impregnată toată de parfumul corpului ei – aducea a iasomie – și care păstra ceva din căldura și viața sa.

Mult timp am inspirat mirosul persistent. Am strâns cămașa între coapse. N-am dormit niciodată mai liniștit. Am fost trezit dis-de-diminează de strigătele soției mele, care se plângea că i-a dispărut cămașa. Repeta întruna: „O cămașă nou-nouță!“. Totuși avea mânecile rupte! Chiar dacă afacerea asta s-ar fi terminat rău, eram hotărât să nu-i dau cămașa. N-aveam și eu dreptul să păstrez o cămașă veche de la soția mea?

Doica îmi adusese lapte de măgăriță, miere și pâine. Pusese pe platou și un cuțit cu mâner de os. Îmi spusese că îl văzuse printre obiectele negustorului de mărunțișuri și-l cumpărase. Adăugă, încrețindu-și fruntea: „Servește mereu la ceva!“. Am luat cuțitul să mă uit la el. Era al meu! Continuă pe un ton tânguitor: „Da, în dimineța asta, fiica mea (voia să spună „târfa“) mi s-a plâns că cineva i-a furat cămașa. Nu vreau să spun nimic rău, dar ieri a avortat. Noi știm bine, copilul... Spunea ea însăși: «La baie am rămas însărcinată.»³⁴ Ieri-seară, m-am dus să-i fac frecție, avea vânătăi pe braț. Ea mi le-a arătat. Mi-a spus : «Am coborât la subsol la căderea nopții, atunci m-au străpuns *djinnii*»“.³⁵ Apoi mă întrebă: „Nu știai că nevastă-ta e însărcinată de mai multă vreme?“. I-am răspuns râzând: „Pe cât punem pariu că acest copil i-ar fi semănat cititorului de versete din Coran, pe cât punem pariu că ar fi avut același cap ca al lui?“.

Doica ieși contrariată, neașteptându-se la un astfel de răspuns. M-am ridicat

în grabă, luând cuțitul cu o mână tremurătoare și m-am dus să-l pun într-o cutie veche, în alcov. Am închis cu grijă capacul.

Nu, copilul nu-mi putea semăna deloc. În mod sigur e al bătrânului negustor de mărunțișuri.

După-amiază, ușa camerei mele se deschise din nou; fratele ei, frățiorul târfei, intră rozându-și unghiile.

La prima vedere, toți cei care îi vedeau împreună înțelegeau că erau frate și soră, atât de mult semănau. El avea gura mică și strâmtă, buze cărnoase, umede și senzuale, ochi încercănați, oblici, buimaci, pomeții proeminenți, părul șaten, totdeauna în dezordine, tenul mat. Îi semăna trăsătură cu trăsătură târfei, dacă adăugăm și un oarecare aer satanic. Una din acele fețe turcmene, impasibile, fără suflet, modelate în lupta cu viața, fizionomie a unei ființe care crede că totul îi este permis pentru a-și câștiga existența. Natura părea că prevăzuse totul. Fără îndoială că strămoșii acestor două creaturi trăiseră mult timp sub intemperii și duseseră lupte grele cu elementele naturii. Nu se mulțumiseră să le moștenească, cu câteva modificări, fața și aptitudinile specifice; le lăsaseră ca moștenire și încăpățânarea, și senzualitatea lor, poftele și foamea lor. Îi știam mirosul gurii, era ca al miezului de castravete, amar și dulce în același timp.

Mă privi cu ochi buimaci de turcmen și-mi spuse:

— Mama zice că medicul i-a spus că o să mori și o să scăpăm de tine. Cum faci ca să mori?

— Spune-i că eu sunt mort de foarte multă vreme, i-am răspuns.

— Mama a spus că dacă n-ar fi avortat, toată casa ne-ar fi rămas nouă.³⁶

Am izbucnit în râs fără să vreau, era un râs uscat, înfricoșător, un râs care-ți zbârlea părul pe cap. Nu-mi mai recunoșteam nici măcar sunetul vocii. Copilului i se făcu frică și fugi.

Acum înțelegeam plăcerea cu care măcelarul își ștergea cuțitul cu mâner de os de ciozvărtele de oaie, plăcerea de a tranșa carnea macră în care se acumulase sânge mort, sânge încheșat, gros ca noroiul și care se scurgea picătură cu picătură din gâtul animalelor și înroșea pământul. Câinele galben care dădea târcoale măcelăriei, craniul ăsta de bou căzut la pământ și toate aceste capete de oaie cu ochii învăluți de moarte, toți văzuseră, toți știau.

Înțeleg acum că devenisem un semizeu, cu mult deasupra nevoilor meschine ale oamenilor. Simțeam eternitatea curgând în mine. Ce este eternitatea? Pentru mine era să te joci de-a v-ați ascunselea cu târfa, pe malul Surenului și, apoi, cu ochii închiși, să-ți înfunzi pentru o clipă fața în pliul

rochiei sale. Îmi dădeam seama că vorbesc singur. Într-un mod bizar. Am vrut să-mi vorbesc mie însumi, dar buzele mi-erau atât de grele că refuzau cea mai mică mișcare. Nu percepeau nici măcar sunetul vocii mele și, totuși, înțelegeam că vorbeam singur.

Ca un mormânt, camera se făcea cu fiecare clipă mai obscură și mai strâmtă; noaptea mă înconjura cu tenebrele-i terifiante. Lampa fumega. Eram îmbrăcat în șubă și în aba, cu un fular în jurul gâtului, iar umbra siluetei mele chircite se profila pe perete.

Umbra era mai puternică și mai clară decât corpul meu. Mai reală. Mi se păru că bătrânul negustor de mărunțișuri, măcelarul, doica și târfa de nevastă-mea nu erau decât umbre ale mele. Umbre al căror cerc mă ținea prizonier. Semănam cu o bufniță, dar gemetele mi se opreau în gât și le scuiam sub formă de cheaguri de sânge. Poate bufnița suferă de aceeași boală care-i inspiră gânduri asemănătoare cu ale mele. Umbra mea pe perete era exact umbra unei bufnițe, ea se apleca pentru a citi ceea ce scriam. Cu siguranță, înțelegea bine, numai ea putea să înțeleagă. Când o priveam pe furiș, mă înfricoșa.

Noapte profundă și tăcută, ca aceea care se abătuse asupra vieții mele. Noapte plină de fantome oribile care, de peste tot, din apropierea ușii, de pe pereți, de după perdea, se strâmbau la mine. Într-o clipă, camera devenise atât de strâmtă, că mi se părea că stau culcat într-un sicriu. Tâmpilele îmi ardeau, picioarele erau incapabile să se miște. O greutate îmi strivea pieptul, la fel de împovăratore ca aceea a cadavrelor încărcate pe spinarea mârtoagelor negre, descărnate și livrate măcelarului.

Moartea își fredona încet cântecul, ca un bâlbâit care repetă fiecare cuvânt și care, abia ajungând la sfârșitul unui vers, trebuie s-o ia de la capăt. Cântecul ei biciuia carnea ca scrâșnetul dinților unui ferăstrău. Striga, apoi, brusc, tăcea.

De-abia închisesem ochii, că gardienii beți se auziră dincolo de pereții camerei. Schimbau înjurături obscene și cântau în cor:

*Hai să bem,
Vinul orașului Rey să-l bem!
Dacă nu bem acum,
Când o să mai bem ?*

Mi-am spus în sinea mea: „Dacă voi cădea în mâinile poliției?“. Dintr-odată, mă simțeam plin de-o forță supraomenească. Fruntea nu-mi mai ardea. M-am

ridicat. Mi-am aruncat pe umeri abaua gălbuie și mi-am înfășurat fularul de două-trei ori în jurul capului, îndoindu-mi spatele. În sfârșit, m-am dus să iau cuțitul cu mâner de os pe care-l ascunsesem în caseta cea veche; în vârful picioarelor, mă îndreptam spre camera târfei. La ușă am observat că încăperea era scufundată într-un întuneric profund. Am ascultat cu atenție și am auzit-o spunând: „Ai venit? Desfă-ți fularul de la gât!“. Vocea ei își regăsise timbrul plăcut din vremea copilăriei și rezona precum cuvintele pe care le rostești inconștient, când dormi. Mai auzisem vocea asta, într-un somn profund. Oare visa? Avea o intonație voalată, răgușită, ca a unei fetițe care s-ar juca de-a v-ați ascunselea pe malul Surenului. Pentru un moment, rămăsesem nemișcat. Spuse din nou: „Vino, desfă-ți fularul de la gât!“.

Am pătruns încet în obscuritate. Mi-am scos haina și fularul; m-am dezbrăcat. Nu știu cum, dar intrasem în patul său fără să las din mână cuțitul cu mâner de os. Căldura așternutului ei mă reanima și, posedat de amintirea fetiței palide, plăpânde, cu ochii inocenți de turcmenă, cu care, altă-dată, mă jucam de-a v-ați ascunselea pe malul Surenului, am strâns în brațe acest corp plăcut, umed, plin de căldură tonică. Sau, mai degrabă, m-am aruncat asupra lui, ca o fiară înfometată. O detestam din adâncul inimii. Dragostea și ura făceau corp comun. Trupul ei proaspăt și palid, corpul ăsta de femeie, se deschise și mă încarceră, ca un *naja* care se încolăcește de jur-împrejurul prăzii. Pieptul avea un miros îmbătător. Carnea brațelor înnodate în jurul gâtului meu răspândea o dulce căldură. Toată ura pe care o strânsesem se risipi și aș fi vrut să mor. Mă străduiam să-mi rețin lacrimile. Fără să știu când, picioarele i se înlănțuiseră de ale mele și brațele i se lipiseră de ceafa mea, atât de bine, că eram unul, ca masculul și femela de mandragoră. Ardoarea tandră a acestei cărni proaspete și tinere pătrundea în mine, aspirată de toți atomii corpului meu în flăcări. Târfa mă absorbea ca pe o pradă, iar eu trăiam între teamă și voluptate. Gura ei avea gustul acru al miezului de castravete. Transpiram în această strângere îmbătătoare, nu-mi mai aparțineam și nu ascultam decât de trupul meu care-și cânta victoria. Mizerabil naufragiat al acestui ocean fără margini, mă abandonam valurilor pasiunii. Părul ei mirosind a iasomie mi se lipea de față. Din interiorul nostru se auzea un strigăt de emoție și plăcere. Deodată, ea mă mușcă atât de tare, că îmi sfâșie buza. O făcea cu aceeași furie ca atunci când își rodea degetele? Oare înțelesese că eu nu eram bătrânul negustor de mărunțișuri? Încercam să mă eliberez din strânsoare, dar, în ciuda tuturor eforturilor, eram incapabil de cea mai mică mișcare. Trupurile noastre erau lipite unul de altul. Mi s-a părut că înnebunise. Zbătându-mă, mi-am deplasat mâna involuntar și am simțit atunci cuțitul înfigându-se în corpul ei. Un lichid cald îmi împrășcă fața.

Ea scoase un țipăt și mă lăsă. Țineam în mână un obiect calduț, căruia nu voiam să-i dau drumul. Am aruncat arma. Liber în sfârșit în mișcări, i-am pipăit trupul: era rece. Ea era moartă... Atunci am început să tușesc, dar nu mai era aceeași tuse. Era ca un răs uscat și oribil, un răs care-ți zbârlea părul pe cap. Tremurând de frică, mi-am aruncat haina pe umeri și m-am dus în camera mea. Apropiindu-mă de lampă, am deschis palma: era ochiul ei obiectul pe care-l țineam așa! Șiroiam de sânge din cap până în picioare. M-am apropiat de oglindă. Însământat, mi-am luat fața în mâini: semănam cu... Nu, devenisem bătrânul negustor de mărunțișuri. Părul și barba erau ale unui om ieșit viu dintr-o cușcă în care fusese închis cu un *naja*. Se albiseră complet. Aveam buză-de-iepure, ca bătrânul negustor de mărunțișuri. Genele îmi căzuseră, un smoc de păr alb îmi crescuse pe piept; un suflet nou se cuibărise în mine. Gândeam într-un alt mod, simțeam altfel; mi-era imposibil să-i scap, să scap de demonul care se trezise în mine. Cu fața înfundată în mâini, împotriva voinței mele, am izbucnit în răs, un răs mai puternic ca niciodată, care făcea să-mi tremure tot corpul, un răs cavernos, care era greu să știi din ce gaură pierdută a ființei mele ar putea proveni. Un răs dogit, care se răsucea în gâttelejul meu, ieșind din vid. Devenisem bătrânul negustor de mărunțișuri.

Eram răvășit. Mi se părea că m-am trezit dintr-un somn lung și profund. M-am frecat la ochi. Eram chiar în vechea mea cameră. Se făcea aproape ziuă, iar geamurile erau aburite. Departe se auzeau cocoșii cântând. Din jăromaticul vasului cu cărbuni, care se găsea în fața mea, nu mai rămăsese decât o mână de cenușă rece și fără consistență. Și ele, ideile mele, nu mai erau decât un pic de cenușă fără consistență.

Înainte de toate, am căutat vasul de Ragheh pe care mi-l dăduse, la cimitir, bătrânul vizitiu. Nu mai era. Am privit în jur. Lângă ușă, am văzut un om a cărui umbră era ruptă în două. Nu, era un bătrân cocoșat, cu capul și fața înfășurate într-un fular; ținea sub braț un obiect sub formă de vas, înnodat într-o batistă murdară. Râdea cu un răs sec și oribil, un răs care face să ți se zbârlească părul în cap. Ieși. M-am ridicat, grăbindu-mă să alerg după el ca să-i iau din nou vasul, batista înnodată; dar bătrânul se îndepărtase cu o agilitate deosebită. M-am întors și am deschis fereastra care dădea în stradă. Atunci, am văzut silueta bătrânului. Râdea atât de tare, că-i tremurau umerii; strângând la subsuoară batista înnodată, se îndepărta șontâc-șontâc, până dispăru în ceață. Atunci m-am întors și mi-am examinat ținuta: hainele îmi erau rupte; din cap până-n picioare eram acoperit cu sânge închegat. Doi cărăbuși zburau împrejurul meu: viermi albi, minusculi îmi colcăiau pe trup – și greutatea unui mort îmi apăsa pe piept...

1. Limba de comunicare oficială sasanidă poartă numele *pahlavi* și a încetat să fie folosită cu puțin înainte de sec. al VII-lea d.H., odată cu invazia Persiei de către arabii musulmani; acestei limbi i se mai spune persană „medie“ pentru a o distinge, pe de o parte, de persana „veche“, limba *Avestei* zoroastriene, și de „vechea persană“, limba inscripțiilor cuneiforme ale lui Darius și ale succesorilor săi, și, pe de altă parte, de persana „modernă“ sau „islamică“ – o formă modificată a limbii pahlavi, cu un vocabular cuprinzând un mare număr de cuvinte arabe, mijlocul curent de comunicare în Iran, după invazia arabă musulmană.
2. Trusele de scris persane sunt cutii lunguiețe, în interiorul cărora se află mai multe compartimente pentru penițe și alte accesorii ale scribului. Suprafața exterioară e decorată cu motive florale, cu peisaje sau scene delicat desenate sau pictate. Se poartă, de obicei, de-a lungul centurii.
3. Abaua este o largă manta arabă, care face parte din costumația *mollahilor*; se poartă și astăzi.
4. Se află aici gestul clasic pentru exprimarea mirării, pe care îl găsim deseori figurat în miniaturile vechi persane.
5. *Nouruz* este prima zi a anului persan, care cade pe 21 martie. Obicei străvechi în Iran, menținându-se și astăzi, în a treisprezecea zi după această mare sărbătoare, întreaga populație de la orașe și sate își părăsește locuințele și petrece în împrejurimi, la iarbă verde. Cine rămânea acasă ar fi avut parte de nenorociri în tot restul anului. În persană, ziua aceasta se numește *Sizdah-be-dar* (în traducere perifrastică liberă înseamnă „să te prindă ziua de 13 la ușă“).
6. E un obicei zoroastrian: la nașterea fiecărui copil, se storc struguri, obținându-se vin, din care se păstrează o sticlă.
7. E vorba de cârlionții care se văd, în miniaturi, la personajele feminine.
8. Numele unui important târgușor care se află aproape de amplasamentul orașului Rey, la câțiva kilometri de Teheran. Moscheea din Șah Abd-ol-Azim este un loc de pelerinaj foarte popular. În virtutea sfințeniei locului, multe familii din capitala Iranului își îngroapă morții în cimitirul din apropiere.
9. Aceasta este pedeapsa rezervată hoților, în dreptul musulman.
10. Sumă insignifiantă.
11. Cetatea antică Ragheh, distrusă în secolul al XIII-lea de mongoli, e celebră în arheologia orientală prin ceramica sa.
12. Apa care se toarnă pe gâtul morților pentru a le ușura călătoria în lumea de dincolo.
13. Proverb persan.
14. Mormintele musulmane care conțin rămășițele pământești ale sfinților sau marilor personalități sunt în general adăpostite de o construcție paralelipipedică, situată deasupra cupolei. În interiorul acestor edificii, pereții sunt decorați cu inscripții în formă de friză.
15. Lingură ce servește la diluarea cernelii, care se păstrează uscată până în momentul folosirii.
16. Folosite curent în Persia, aceste amulete, ce se purtau legate de braț, erau constituite din foi de hârtie pe care erau scrise versete din Coran sau formule magice, cusute într-un pachetel de stofă.
17. Credincioșii consacră lecturi pioase serii de joi, zi care o precede pe cea a rugăciunii comune săptămânale.
18. Lingam e o emblemă falică, simbol al lui Șiva.
19. Un fel de chitară.
20. Batistă pătată de sânge, pe care tinerii căsătoriți o arată, după noaptea nuntii, ca probă a virtuții lor.
21. Remedii de uz curent în medicina persană tradițională.
22. Râul care străbate orașul Rey, astăzi, Șah Abd-ol-Azim.
23. Narghilea.
24. Masă joasă acoperită cu mai multe covoare atârând până jos; în felul acesta, reține căldura unui

recipient metalic de încălzit, plasat sub acest dispozitiv.

- [25.](#) Prima haină a nou-născutului, care se schimbă după o zi și o noapte.
- [26.](#) Zi absolut fastă; a cerși prin mortificare, în scopul obținerii realizării unei dorințe, e o practică obișnuită în Iran.
- [27.](#) Voal de mătase neagră pe care femeile îl poartă în public; acesta le acoperă în întregime capul și corpul, nelăsând să se vadă decât ochii.
- [28.](#) Se psalmodiază în timpul înmormântărilor.
- [29.](#) Numărul șapte posedă evidente virtuți magice.
- [30.](#) Echivalent, în moneda medievală, cu doi gherani și patru abassi, din prima parte a romanului.
- [31.](#) În fiecare seară, în orașele vechiului Iran, apusul soarelui era salutat de o fanfară. Obiceiul s-a păstrat în multe orașe, mai ales la Teheran.
- [32.](#) Expresii vulgare ce se raportează la împerechere și la actul sexual.
- [33.](#) O superstiție spune că, dacă auzi pe cineva strănutând, trebuie să întrerupi ce voiai să întreprinzi, de teama unui destin potrivnic.
- [34.](#) E justificarea pe care o dădeau femeile iraniene în legătură cu sarcinile suspecte: băile publice fiind deschise alternativ ambelor sexe, poluarea apei din piscine de către bărbați putea fi o încercare de explicare a acestui fenomen.
- [35.](#) Spirite care vizitează locuri obscure.
- [36.](#) Într-adevăr, copilul ar fi fost unicul moștenitor al pretinsului său tată. Nefiind mamă, văduva nu va putea pretinde decât o parte din moștenire.

Table of Contents

[Un Kafka al Orientului?](#)

[Bufnița oarbă](#)